

ȘCOALA GIMNAZIALĂ
„ARON DENSUȘIANU” HĂȚEG

REVISTA ȘCOLARĂ

HĂȚEG
NR.3/2018

Colectivul de redactie:

Prof. Nădășan Anca

Prof. Drăgoi Nicoleta

Prof. Șăroni Simona

Prof. Ștefănescu Eugenia

ISSN 2559 – 5598

CUPRINS:

1. Muntean Nicoleta – „Armindenii- obiceiuri din Gârbova”.....	pg. 4
2. Gavrilă Alexandra Mariana - „Tradiții și obiceiuri”	pg. 5
3. Tătucu Angelica - „Tradiții și obiceiuri de Paște în Banat”	pg. 7
4. Maier Arnold - „KERWEI – o tradiție șvăbească din Sătmar”	pg. 8
5. Oprișor Mihaela - „ Paștele, cea mai mare sărbătoare a creștinătății” ...	pg. 9
6. Ropa Lucian - „ Cojocul tradițional din Țara Beiușului- un produs al unui meșteșug secular”	pg.11
7. Fănică Daniel - „Oul de Paște - Mitologie, mituri, legende”	pg.13
8. Chirieac Rodica - „ Tradiții de Paști la Baia de Fier”	pg.15
9. Ludmila Rotăraș- Donea - „Mitul zburătorului, componentă esențială a culturii românești ”	pg.17
10. Bucur Ana - „Obiceiurile și tradițiile de iarnă din zona Argeșului,,	pg.19
11. Palamariu Mariana - „Arta decorativă tradițională”	pg.22
12. Matei Laura Cristina - „Zăpostătu la Slăcinari”	pg.25
13. Guiu Lăcrimioara - „Legenda Haiducului Adam Neamțu”	pg.26
14. Coman Malvina - „Armonie prin joc, cânt, port și cuvânt în satul ardelean”	pg.27
15. Ionescu Ionela Daniela - „Datini și obiceiuri maramureșene”	pg.29
16. Chițu Mariana Camelia - „Paștele, sărbătoarea sufletelor noastre!.....	pg.32
17. Bălu Mădălina - „Tradiții și obiceiuri de Crăciun din zona Olteniei”...pg.	34
18. Chițu Mariana - „Tradiții și obiceiuri în Botoșani”	pg.36
19. Ardelean Florina Violeta - „Tradiții românești de iarnă”	pg.39
20. Tolea Luiza - „Soarele și luna – mituri și legende”	pg.41
21. Dănuț Ionela – Leontina - „Obiceiuri și tradiții argeșene”	pg.44
22. Bratu Ileana - „Cheile Turzii – un loc în care legendele conviețuiesc,, pg.	46
23. Dima Steluța - „Sfântă sărbătoare și tradiție creștină”	pg.49
24. Milea M. Anca Maria - „Paștele la români – tradiții și obiceiuri în regiunea Munteniei”	pg.51
25. Karina Hadadea - „Tradiții și obiceiuri din Baru”	pg.54
26. Pîntea Cătălina - „Colindele și Buna vestire a Nașterii lui Hristos”.....	pg.55
27. Pîntea Otilia - „Cimitirul vesel din Săpânța”	pg.57
28. Pîntea Violeta - „Huțulii din Bucovina. Tradiții și obiceiuri”	pg.59
29. Covache Raluca Oana - „Tradiții și obiceiuri”	pg.61
30. Ciobîcă Otilia - „Scurt istoric al basmului românesc”.....	pg.63
31. Kurunczi Ofelia - „ Praznicul de pită nouă”.....	pg.65

32. Epurean Mirela - „Tradiții și obiceiuri de iarnă”	pg.66
33. Poroșanu Mariana - „Practici de Anul Nou. Plugușorul”	pg.69
34. Ștefan Camelia Ionela - „Rusaliile”	pg.70

Armindenii- obicei din Gârbova

Școala Gimnazială Gârbova

Jud. Alba

Coordonator: prof. învă. prescolar Muntean Nicoleta

Se crede că în Sărbătoarea Rusaliilor sau Pogorârea Duhului Sfânt sufletele morților se reîntorc în locurile de care au aparținut. Sufletele moșilor și strămoșilor noștri se întorc să vadă dacă noi, nepoții lor, păstrăm cu sfințenie tradițiile și datinile străbune pe care ni le-au lăsat ca pe cele mai de preț comori ale lor.

În satul meu, Gârbova, se păstrează una dintre tradițiile destinate sărbătorilor Rusaliilor: Armindenii. Este un obicei pe care l-am moștenit și preluat de la populația săsească cu care românii au conviețuit pe aceste meleaguri binecuvântate de Dumnezeu.

Deoarece se desfășoară în ziua sărbătorii creștine Rusaliile, obiceiul nu are o dată fixă de desfășurare și încheie ciclul sărbătorilor pascale.

Protagoniștii principali ai acestui obicei sunt feciorii și fetele din sat care sunt de însurat sau de măritat. Cetele sunt compuse din flăcăii care doresc să pună arminden la poarta celei alese de inima lui. Cu o zi înainte de Rusalii, de dimineață, feciorii merg în pădure și taie mesteceni tineri care vor deveni armindenii. Caii și căruțele sunt împodobite cu flori și frunze. Formarea cetei de feciori este făcută cu un rost, nu la voia întâmplării. Băieții sunt prieteni și sunt apropiați ca vârstă, astfel ca există cete de băieți mai mari și mai mici. Ceata băieților mai tineri este însoțită de un adult.

Responsabilitățile în ziua armindenilor sunt bine determinate fiecare având câte un rol. Rolurile lor se modifică pe parcursul întregii zile și astfel, prin rotație toți participă la reușita acțiunii. Feciorii trebuie să aleagă cei mai frumoși armindenii, să-i taie, să-i încarce în căruță, să facă gropile în care vor fi puși armindenii la porțile fetelor. Stau la pădure până seara. Acolo munca este însoțită de voie bună: se cântă, se mănâncă, se joacă, se bea vin.

Când soarele se pregătește de culcare, feciorii vin cu mare fast în sat, însoțiți de lăutari.

Se face o paradă a căruțelor pe fiecare stradă. Toată suflarea satului iese la poartă pentru a admira căruțele împodobite, pentru a se bucura de veselie care inundă sufletele, pentru a asculta muzica sau pentru a bajocorii feciorii care au băut "un pic" mai mult. Că trebuie să vă spun: gârbovenii sunt oameni harnici, cinstiți, veseli, ospitalieri, dar bajocoresc de "îți hasnă!".

Fetele, care au făcut curat la poartă, ies și servesc feciorii cu vin și cozonac.

Feciorii duc armindenii în curtea bisericii și noaptea îi pun la porțile cui le e drag. Ceata feciorilor mai mari pun armindenii și la ușa bisericii.

A doua zi, după ce se iese de la biserică, băieții merg pe la casele fetelor și sunt serviți cu vin, prăjituri și cozonac.

Chiar și după ce trece sărbătoarea, armindenii sunt lăsați la poarta în jur de o săptămână, asta pentru că întregul sat trebuie să știe cine a avut armindenii

La Gârbova feciorii puneau armindenii la casele fetelor, atâția armindenii din mesteacăn câte fete erau în casă. Tot aici în ziua de Rusalii era o veche tradiție de a organiza „maialul” la pădure pe o pajiște cu stejari rari și groși, unde tineretul împreună cu cei vârstnici mergeau cu toții și petreceau. Crășmarul venea cu butea cu vin în carul tras de boii ce purtau clopote la gât.

Astăzi, Armindenii se pun la porțile "drăguțelor" în noaptea de sâmbăta spre duminică, fără ca acestea să știe cine este cel care a pus armindenul la poarta ei. De aceea, fetele nu prea dorm în noaptea aceasta, pândind pe după poartă să vadă băiatul care-i pune arminden. Mai demult, dacă o fată nu avea arminden la poartă, era rușine mare și, de rușine, nu ieșea câteva zile prin sat. Tot anul următor se străduia să-și îndrepte purtarea pentru a fi pe placul feciorilor.

Sunt român și iubesc tradițiile și obiceiurile românilor, mai ales pe cele din satul meu!

Mă gândesc cu emoție că peste un an- doi voi fi destul de mare să merg și eu după armindenii, mai ales ca am pus deja ochii pe o fată din vecini!

TRADIȚII ȘI OBICEIURI

Autor: Prof. Gavrilă Alexandra Mariana

Clubul Copiilor Caransebeș

Câte sate atâtea obiceiuri. Tradițiile și obiceiurile românești diferă de la o zonă la alta. Din punct de vedere geografic Banatul este situat în partea de vest și sud-vest a României și cuprinde în totalitate județele Timiș și Caraș-Severin precum și teritoriul la sud de Mureș din Arad, zona Orșovei din județul Mehedinți și câteva comune din județul Hunedoara. Aproximativ două treimi din teritoriul Banatului istoric s-au unit cu România în 1918.

Tradițiile și obiceiurile românești pe cât sunt de vaste pe atât sunt de frumoase. Au fost transmise din moși-strămoși și s-au păstrat până în prezent. În Banat hramul Bisericii se sărbătorește la o anumită sărbătoare și o dată cu acesta Ruga sau "Negeia" satului. Fiecare membru al comunității se pregătește cu tot ce e mai bun și mai de fală. Începând de la ținute extravagante până la vopsitul porților. Dar nu puțini sunt cei care se mândresc cu portul popular, etalând cele mai frumoase costume populare moștenite de la bunici și chiar străbunici.

Nu cele mai puțin frumoase și interesante sunt obiceiurile de Paști când în cea de-a doua zi după Învierea Domnului toată suflarea satului împreună cu preotul merg la cimitir pentru comemorarea morților. Termenul de Paști este de origine ebraică și reprezenta eliberarea poporului evreu de către Moise din Egipt.

În calendarul creștin reprezintă moartea și Învierea lui Iisus Hristos fiul lui Dumnezeu.

Paștele reprezintă evenimentul fundamental al creștinismului, Învierea lui Iisus Hristos, în a treia zi după răstignirea din Vinerea Mare.

Celebrarea Paștelui are la bază echinocțiul de primăvară și mișcarea de rotație a lunii în jurul pământului. Paștele se serbează în duminica imediat următoare primei luni pline după echinocțiul de primăvară. Sărbătoarea Paștilor este precedată de o lungă perioadă de post, ultima săptămână din Postul Mare este numită Săptămâna Patimilor care începe în duminica Floriilor și se Sfârșește în Sâmbăta Mare.

Cel mai răspândit obicei creștin de Paști este vopsirea de ouă roșii care au devenit simbol al sărbătorii Învierii Domnului. Conform legendei Fecioara Maria care a venit să-și plângă fiul răstignit pe cruce a așezat un coș cu ouă și acestea au fost înroșite de sângele care picura din rănilor Mântuitorului. Un alt obicei al acestei sărbători ar fi iepurașul de Paști sau căutarea de ouă colorate în cuiburile amenajate special pentru copii în grădină.

În contextul sărbătorilor tradiționale de iarnă, colindatul ocupă un loc primordial, prin gradul înalt de complexitate, reprezentând o manifestare amplă, care antrenează întreaga colectivitate a satului. În toate zonele țării, colindatul cuprinde o mulțime de acte ceremonial-ritualice, care erau respectate cu strictețe, marcând rosturile obiceiului și credința potrivit căreia neperformarea lor corectă ar atrage după sine ștergerea funcțiilor augurale și apotropaice cu care au fost investite.¹

La Crăciun, în Noaptea Sfântă în jurul orei 2-3 dimineața junii împreună cu bătrânii și preotul satului bat din poartă în poartă pentru a vestii Nașterea Domnului. Ei sunt însoțiți de tineri care poartă cojoace și măști pentru a nu fi recunoscuți. În prima zi de Crăciun, ceata de colindători vestește Nașterea Domnului prin "umblatul cu steaua". Un grup de copii care-i reprezintă într-o șezătoare frumoasă pe Irod împărat, cei trei magi și alte câteva personaje interesante colindă din casă în casă.

Pregătirile pentru colindat încep cu o săptămână înainte, timp în care se pregătește făina pentru colaci, lemnele pentru copt, se curăță curtea și întreaga gospodărie. Cu două zile înainte de Crăciun în satele românești se coc colacii pentru colindători, se pregătesc mâncărurile, dar și darurile tradiționale, printre care mere și nuci semnificând bogăția.

Un loc important în cadrul pregătirilor premergătoare colindatului îl deține împodobirea interiorului locuinței. Obiceiul împodobirii interiorului în seara de Crăciun a îndeplinit rosturi ritualice. Se știe că în noaptea de Crăciun au loc numeroase vrăji și farmece pentru cele mai variate scopuri. Acum se urzesc destinele anului care vine.²

În majoritatea zonelor obiceiurile din străbuni încă se mai păstrează, deși sunt zone din diferite părți ale țării în care obiceiurile și tradițiile moștenite odată cu trecerea timpului au dispărut complet.

Un alt obicei la români este șezătoarea care prin complexitatea ei îndeplinește funcții complexe și multiple în viața colectivităților sătești. Șezătorile diferă de la o zonă la alta, distingându-se următoarele tipuri: de fete, mixte și separate în funcție de categoria de vârstă.

Șezătorile încep odată cu terminarea muncilor de toamnă și se încheie la începutul Postului Mare. Ele nu se organizează în preajma sărbătorilor mari. Gospodarul la casa căruia se organizează șezătoarea poartă denumiri diferite precum "cap de șezătoare", "capu` șezătorii", "gazda șezătorii".³

Tradițiile și obiceiurile românești prin complexitatea lor reprezintă o sursă continuă de inspirație și frumusețe făcând ca din ce în ce mai mulți străini să ne viziteze țara.

Note:

¹Nicolae Bot, Obiceiuri, Cantec, Legende., in Luceafarul, XII, nr 8, 24 feb, 1979, p 3, apud Pamfil Biltiu, Studii de Etimologie Romaneasca, vol I, ed Saeculum I.O., Buc, 2003, p 54

²Nicolae Bot, Funcțiile agrare ale colindatului, în Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei, pe anul 1977, Cluj, p.317, apud Pamfil Biltiu, Studii de Etimologie Romaneasca, vol I, ed Saeculum I.O., Buc, 2003, p55

³Pamfil Biltiu, Studii de Etimologie Romaneasca, vol I, ed Saeculum I.O., Buc, 2003, p 87-88

Bibliografie:

Pamfil Biltiu, Studii de Etimologie Romaneasca, vol I, ed Saeculum I.O., Buc, 2003.

TRADIȚII ȘI OBICEIURI DE PAȘTE ÎN BANAT

Autor: Prof. Tătucu Angelica

Clubul Copiilor Caransebeș

Din punct de vedere geografic Banatul este situat în partea de V și SV a României și cuprinde în totalitate județele Timiș și Caraș-Severin precum și teritoriul la sud de Mureș din Arad, zona Orșovei din județul Mehedinți și câteva comune din județul Hunedoara. Aproximativ două treimi din teritoriul Banatului istoric s-au unit cu România în 1918. Numeroasele etnii care au trăit în V și SV țării și-au lăsat amprenta asupra zonei, influențând obiceiurile locului. Unele datini s-au păstrat din străbuni, altele și-au pierdut semnificația și originea. Banatul rămâne depozitarul tradițiilor unice formate prin contopirea identităților culturale ale comunităților care au marcat istoria acestei regiuni.

Celebrarea Paștelui are la bază echinocțiul de primăvară și mișcarea de rotație a Lunii în jurul Pământului. Paștele se serbează în duminică imediat următoare primei Luni Pline după echinocțiul de primăvară. Sărbătoarea Paștilor este precedată de o lungă perioadă de post, ultima săptămână din Postul Mare este numită Săptămâna Patimilor care începe în duminică Floriilor și se sfârșește în Sâmbăta Mare.

În calendarul creștin reprezintă moartea și Învierea lui Iisus Hristos, fiul lui Dumnezeu. Paștele reprezintă evenimentul fundamental al creștinismului, Învierea lui Iisus Hristos, în a treia zi după răstignirea din Vinerea Mare.

Termenul de Paști este de origine ebraică și reprezintă eliberarea poporului evreu de către Moise din Egipt.

Cel mai răspândit obicei creștin de Paști este vopsirea de ouă roșii care au devenit simbol al sărbătorii Învierii Domnului. Conform legendei, Fecioara Maria care a venit să-și plângă fiul răstignit pe cruce a așezat un coș cu ouă și acestea au fost înroșite de sângele care picura din rănilor Mântuitorului. Un alt obicei al acestei sărbători ar fi iepurașul de Paști sau căutarea de ouă colorate în cuiburile amenajate special pentru copii în grădina.

În zona Banatului cea mai importantă zi este considerată a fi Joia Mare. În credința bănățenilor în această zi un personaj mitologic feminin, numit Joimărița, umbla prin sate și le pedepsea pe fetele care nu își terminau de tors lâna, iar pe cele mai leneșe le lua la ea acasă și le mânca. În prezent în Joia Mare se aprind focurile în cimitire, deoarece se crede că în perioada Paștelui se deschide cerul și sufletele morților se întorc în sat. Deopotrivă, pregătirea bucatelor tradiționale se face după terminarea

curățeniei mari. În Sâmbăta Mare se sacrifică mielul și gospodinele pregătesc mâncăruri delicioase din acesta.

În prima zi de Paști la micul dejun, se practică *tradiția tămâierii bucatelor*. Fiecare mesean primește o linguriță de paște, adică vin și pâine sfințite. În meniul acestei mese festive se include drobul de miel, ciolanul de porc fiert, ouă albe și mâncăruri tradiționale, după acestea continuându-se masa cu friptură de miel.

Tot în prima zi de Paște, credincioșii se spală pe față cu apa proaspătă scoasă din fantână, în care se pune un ou roșu, un banuț de argint și fire de iarbă verde. Astfel vor fi rumeni în obraji, plini de energie și vor avea un an îmbelșugat.

În cea de-a doua zi după Învierea Domnului toată suflarea satului împreună cu preotul merg la cimitir pentru comemorarea morților. Seara, tinerii și bătrânii se adună în centrul satului în fața bisericii și începe hora mare a satului, care continuă și în cea de-a treia zi. Întrucât portul tradițional are mare prețuire, hora satului este deschisă de către cei îmbrăcați în costume populare.

În plus de toate acestea, în Banat, mai exista obiceiul ca tinerele fete să păstreze în casă lumânarea aprinsă în noaptea de Înviere. Lumânarea respectivă este apoi aprinsă pentru câteva momente, atunci când are loc un eveniment fericit.

În Banat se pot cunoaște tradiții românești, sârbești și ungurești care au fost păstrate de-a lungul timpului și care au rezistat contopirii celor trei culturi. Sărbătoarea Paștelui are încă o aură mistică în această zonă, fascinându-i deopotrivă pe străini și pe locuitorii celorlalte regiuni ale țării.

Bibliografie:

Pamfil Biltiu, Studii de Etimologie Romaneasca , vol I, ed Saeculum I.O., Buc, 2003.

„KERWEI“ – O TRADIȚIE ȘVĂBEASCĂ DIN SĂTMAR

Prof. Maier Arnold
Colegiul Național „Kölcsy Ferenc” Satu Mare

„Kerwei“ (pronunțat kervai sau kirvai), denumirea în grai german din Sătmăr pentru „Kirchweihe“, adică sărbătoarea hramului bisericii, este cu siguranță cea mai importantă sărbătoare populară a germanilor șvabi.

Festivitatea are caracter dublu: atât religios cât și laic-obștesc. Biserica a fost și este considerată centrul spiritual al comunității. Sărbătorirea hramului acesteia imprimă caracterul religios al sărbătorii. Cum orice comunitate este caracterizată și de funcții sociale și obștești, sărbătoarea Kerwei manifestă astfel și un caracter laic-obștesc, prin participarea întregii comunități la festivitate. Practic, partea laică corespunde sărbătorii recoltei, importantă pentru populația germană, a cărei ocupații erau de agricultori și meseriași.

La Kerwei în satele șvabești din Sătmăr participă în special întreaga comunitate din comună, dar și germani din satele învecinate, alături de întreaga populație, indiferent de naționalitate. De asemenea, vin la festivitate și grupuri de oaspeți din localitățile județului sau din județele limitrofe.

Portul popular german de Kerwei, așa cum este purtat în prezent, datează din timpuri străvechi, când s-a purtat prima oară în această formă: Fetele poartă 5-7 jupoane apretate, care dau costumului un aspect de crinolină, peste care au o fustă din mătase țesută sau satin roz bonbon, un șorț cu dantelă albă, tot de mătase sau din damast, o bluză de bumbac sau de in, cu mâneci și pieptar de dantelă, o vestă din catifea bordo sau neagră și butoni de argint sau alpaca, peste care au un sal triunghiular din mătase roz, cu dantelă, prinsă cu o broșă - cadou de la mama sau bunica, cu ocazia primei participări - se păstrează până la măritiş. Părul lung este împletit și rulat după un model tradițional, gen "cozonac", părul scurt este purtat prins îngrijit, cu agrafe. Înainte de aceasta, în perioada 1900-1923 se purta un model de stamba albă, înflorată cu un model delicat.

Baieții poartă ghetete negre, robuste, pantaloni negri de stofă, cămașă albă și laibăr negru de stofă, cu butoni de argint sau de alpaca, semn al bogăției familiei. Pe cap au o pălărie neagră de fetru, împodobită cu flori uscate și cerate, ca la nuntași, dar și cu panglici de mătase - cât mai bogat gătită. Ca semn al petrecerii ștregărești, băieții au și o sticlă sau o carafa de vin, securizată cu o panglică, cu care servesc oamenii ce le ies în drum.

După slujba festivă, perechile defilează cu fanfară prin comună, pentru a atrage atenția cât mai multor locuitori, dar și pentru a-și etala frumusețea portului popular.

Prima pereche (funcția de vază a alaiului) poartă buchetul de Kerwei, din rozmarin, împodobit cu multe panglici. După masă, acesta este "licitat", iar câștigătorul are dreptul de a desemna prima pereche a anului viitor (de obicei proprii copii adolescenți).

Obiceiurile au fost aduse de coloniștii șvabi în secolul XVIII, după războaiele austro-turce, chemați pentru repopularea zonei, a căror locuitori se împuținaseră dramatic în urma ocupației militare.

Sărbătoarea cuprinde întâlnirea perechilor în port popular, marșul spre biserică și Sfânta Liturghie.

Programul evenimentului se încheie cu dansuri populare germane la tradiționalul bal de Kerwei.

Bibliografie:

Radosav, Doru, *Satu Mare. Ghid de oraș*, Ed. Sport-Turism, București, 1984

Paștele, cea mai mare sărbătoare a creștinătății

Prof. OPRIȘOR MIHAELA
Grădinița Nr. 1 Glogova, Jud. Gorj

Paștele este cea mai veche și importantă sărbătoare a creștinătății, care a adus omenirii speranța mântuirii și a vieții veșnice, prin sacrificiul lui Iisus Hristos, Învierea fiind, după cum spunea părintele Arsenie Boca, singura minune care se arată tuturor, credincioși și necredincioși. La câteva zile după intrarea solemnă în Ierusalim (de Florii), Mântuitorul a fost judecat și răstignit, a murit pe cruce și a fost pus în mormânt. După trei zile, a înviat din morți.

Scopul acestei sărbători creștine este amintirea vie a patimii, a morții și a Învierii lui Iisus Hristos. Sfânta Scriptură a Noului Testament spune că Iisus Hristos, înainte de a pătimi, a prezis de mai multe ori că va fi răstignit, dar a treia zi va învia. De teama aceasta, iudeii au pus soldați de pază la mormântul lui Iisus Hristos. Totuși, minunea s-a întâmplat.

După intrarea solemnă în Ierusalim, Mântuitorul a fost judecat și răstignit, a murit pe cruce și a fost pus în mormânt, iar după trei zile a înviat din morți. Duminică dis-de-dimineată, Iisus Hristos a înviat ca un biruitor, cu puterea dumnezeirii Sale, ca să împlinească Scriptura și cele hotărâte de iconomia divină pentru mântuirea neamului omenesc.

La Cina cea de Taină, în noaptea când a fost trădat de unul dintre apostoli, Iuda Iscarioteanul, înainte de a fi prins și arestat, Iisus a instituit sărbătoarea Paștelui nou testamental, după porunca ce i-a fost dată de Dumnezeu.

Duminica - a treia zi după Scripturi - femeile purtătoare de mir au găsit mormântul Mântuitorului gol. Împotriva tuturor a celor care l-au acuzat și batjocorit, numindu-l în derâdere Regele Iudeilor, rege încoronat cu spini, rege al cărui tron era o Cruce, părăsit de ai săi, păzit sub grea și rece lespede de piatră, Hristos a izbândit cea mai strălucită biruință ce s-a văzut vreodată: biruința asupra morții și asupra răutății omenești.

Împreună cu duminica, sărbătoarea săptămânală a creștinilor, Paștele a fost sărbătorit încă din epoca apostolică. În conștiința Bisericii, Învierea Domnului nu este doar cea mai veche sărbătoare creștină, ci și începutul și culmea tuturor sărbătorilor și a praznicelor. Această aleasă și sfântă zi, cea dintâi a săptămânii, praznic al praznicelor, este și sărbătoare a sărbătorilor.

Paștele este precedat de 40 de zile de post aspru, apoi o altă săptămână, a șaptea, cea a patimilor.

Un rol deosebit în determinarea și fixarea duratei Postului Mare l-a avut, probabil, numărul 40 care apare în Vechiul Testament de mai multe ori. Principalele evenimente care implică acest număr ar fi cele patruzeci de zile ale potopului, cele patruzeci de zile petrecute de Moise pe muntele Sinai, cele patruzeci de zile în care iscoadele evreilor au cercetat pământul Canaanului, în care aveau să intre, cele patruzeci de zile parcurse de Sfântul Prooroc Ilie spre a ajunge la muntele Hore, cele patruzeci de zile pe care Dumnezeu le pune înaintea poporului din Ninive, spre a se pocăi.

În Noul Testament există anumite pasaje-cheie unde se amintește de numărul de patruzeci de zile - cele patruzeci de zile petrecute de Mântuitor în pustiu, Carantania, cele patruzeci de zile de la Înviere și până la Înălțare, timp în care Mântuitorul le dă Sfinților Apostoli ultimele învățături.

Un ultim indiciu la fel de important ar fi cei patruzeci de ani petrecuți de poporul lui Israel în pustiu. Simbolismul acestei perioade este unul forte și reprezintă cu siguranță timpul în care Dumnezeu încearcă lealitatea fiilor lui Israel, în vederea renașterii unei noi generații fidele lui.

Săptămâna Sfintelor Pătimiri, cea care precede Învierea, are în cultul ortodox slujbe și rânduieli speciale. Astfel, luni, marți și miercuri se săvârșește Liturghia darurilor mai înainte Sfințite, iar joi și sâmbătă Liturghia Sfântului Vasile cel Mare, unită cu Vecernia.

La Liturghia Sfântului Vasile cel Mare din Sfânta și Marea Joi se scoate, la Proscomidie, un Sfânt Agneț special care este sfințit și va fi uscat și sfârâmat a treia zi de Paști la Liturghia Sfântului Ioan Gură de Aur, într-o rânduială specială, miridele rezultate fiind folosite ca Împărtășanie pentru bolnavi, copii și în situații speciale. Această Sfântă Împărtășanie este păstrată în Chivotul din Sfântul Altar, pe Sfânta Masă.

Tot joi, la sfârșitul Sfintei Liturghii, există rânduiala spălării picioarelor, în amintirea gestului făcut de Mântuitorul Iisus Hristos la Cina cea de Taină, când a spălat picioarele celor 12 apostoli. Această rânduială se săvârșește în unele mănăstiri din Patriarhia Română și este oficiată de starețul mănăstirii, care spală picioarele a 12 dintre viețuitorii mănăstirii pe care o conduce.

În Sfânta și Marea Vineri, în Biserica Ortodoxă se săvârșesc Ceaurile Împărătești, în cadrul cărora se citesc textele evanghelice legate de patimile Domnului Iisus Hristos. Aceste ceasuri se numesc împărătești deoarece în Bizanț participa și împăratul la ele. Tot în Sfânta și Marea Vineri, după ceaurile împărătești se săvârșește slujba Vecerniei Mari, în cadrul căreia se scoate în mijlocul bisericii Sfântul Epitaf, pe care este reprezentată punerea în mormânt a Mântuitorului. Sfântul Epitaf rămâne în mijlocul bisericii până la sfârșitul slujbei Deniei Prohodului Domnului de vineri seară, când este dus de preoți în Sfântul Altar după ce a fost purtat în procesiune în jurul bisericii.

În Sfântul Altar, Epitaful este așezat pe Sfânta Masă, unde rămâne în toată perioada pascală până în ajunul sărbătorii Înălțării Domnului, când va fi așezat la locul său în biserică.

Sărbătoarea Învierii Domnului este cea mai mărită, îmbucurătoare și solemnă dintre sărbătorile anului. Duminica Învierii guvernează întocmirea întregului ciclu mobil de sărbători al anului bisericesc, amintindu-ne de trecerea noastră de la întuneric la lumină și de la moarte la viață.

Cojocul tradițional din Țara Beiușului- un produs al unui meșteșug secular

Ropa Lucian
Liceul Vocațional Pedagogic „Nicolae Bolcaș” Beiuș, Bihor

Într-o țară în care iarna durează mult și în care creșterea oilor a constituit în trecut una din ocupațiile principale, portul cojoacelor era inevitabil. Din această necesitate s-a născut un meșteșug, și anume prelucrarea pieilor de animale și confecționarea de cojoace și căciuli. Termenii folosiți pentru desemnarea meseriașilor variază: cojocarul (pelifex; pelio (lat.), kirschner (ger.); tăbăcarul- coriator (lat.), lederer (germ.); curelarul- corrigiarius (lat.), rimer (ger.).

În Țara Beiușului sunt consemnați în documentele istorice cojocari la Curățele, Nimăiești, Dumbrăvani, Vașcău, Poienii de Jos, Câmpanii de Jos, Tinca, Finiș, Roșia, Delani, Remetea etc. Se poate constata, așadar, că această meserie se răspândise pe scară largă dată fiind marea sa utilitate.

În ceea ce privește prelucrarea pieilor, am găsit informații despre întregul proces tehnologic la cojocarul Moise Gavra, din Vărzarii de Jos, care, la vârsta de 80 de ani, încă mai prelucrează pieile de miel sau ied și le transformă în cojoace, căciuli sau bituși. Astfel, am aflat că pieile pot fi prelucrate fie în mod tradițional, așa cum meșterul sus-numit a învățat în vremea uceniciei sale, în urmă cu 65 de ani, la Vașcău, fie într-o manieră care îmbină tradiționalul cu modernul; elementele novatoare fiind date de utilizarea unor produse chimice achiziționate de la fabricile specializate, fie de utilizarea unor mașini și instalații specifice procesului industrial din industria pielăritului.

Cu referire la prelucrarea tradițională a pieilor, am luat cunoștință de următoarele etape: pielea jupuită se curăță de bucățile de carne sau grăsime, apoi se presară pe ea un strat de sare. Pieile sărate sunt așezate unele peste celelalte, într-un loc la umbră, și sunt lăsate așa timp de 2-3 zile, după care sunt curățate de sare și sunt puse la uscat, timp de o zi, la soare. Apoi se spală bine și sunt curățate toate resorturile de carne. Procesul de tăbăcire sau dubire a pieilor include prepararea unei soluții din apă, bicromat, acid sulfuric, sare și tărâțe, care este aplicată manual pe fiecare piele în parte, după care pieile sunt îndoite și lăsate o zi, ca soluția de dubit, numită și ”*dubală*”, să pătrundă în textura lor. Procesul de aplicare a soluției de dubit se repetă peste o zi, după care sunt iarăși lăsate o zi ca

soluția să pătrundă bine pielea. Apoi, pieile sunt spălate foarte bine și sunt lăsate puțin la uscat. În continuare, sunt rase cu srafa și sunt albite, după care sunt date prin polizor pentru a li se da o față fină. În acest stadiu, pieile sunt pregătite pentru a fi vopsite, vopseau fiind aplicată în straturi succesive, iar pieile cele mai mari, ce sunt folosite pentru bituși, sunt lăsate nevopsite. La jumătatea secolului trecut încă se folosea vopseaua obținută din substanțe de origine minerală- sulfat de fier (tonuri până la negru intens), potasiu și sodă caustică (tonuri brune castaniu), bicromat de potasiu (tonuri brumării și negre), de origine vegetală- extrase de arbori, cu vestita culoare de lemn de băcan (roșu castaniu), din arbuști cum este roiba (roșu strălucitor), dar în ultima jumătate de secol au pătruns coloranții chimici.

Uneltele întrebuințate nu erau prea multe nici la cojocari, nici la bitușeri: srafa (un fel de cuțit cu lama lată), coasa, ambele utilizate pentru înlăturarea cârnii și a grăsimii de pe piele; masa de croit, foarfeci de diferite dimensiuni.

Apoi, cojocarul alege pieile în funcție de destinație, operație care precede croitul. ”Alesăturile”, formate din picioare, gât, coadă, se taie, lăsând corpul pielii pentru croit. În funcție de îndemânarea cojocarului, croitul se face ”*la ochi*” fără măsurători sau după tipare. Atât pregătirea pieilor cât și croitul sau brodatul se învață în familie și se moștenesc de la o generație la alta.

Unele piese de îmbrăcăminte nu sunt decorate (căciulile, bitușile ciobănești), cele decorate sunt numeroase: pieptare înfundate, pieptare ”*crăpate*” deschise în față, cojoace lungi cu mâneci sau fără. Piesa este acoperită în întregime cu broderii sau aplicații de piele policromă, alteori broderiile discrete, realizate cu mătase și fir, se detașează pe fondul alb al pieptarului. Materialele folosite la împodobirea cojoacelor sunt variate: broderii executate cu lână și mătase, împletituri din fâșii înguste de irhă colorată sau fire metalice, aplicații din piele, mărgel, ”*bumbi*” din metal, sticlă, monezi etc.

În Țara Beiușului, se întâlnesc mai multe tipuri de cojoace:

- *cojocul binșenesc*, care era fabricat mai ales în centrul Beiuș, de unde și-a luat numele. Era frumos împodobit în față și în spate (mai mult la femei), cu ciupi sau cu pupi roșii și negri, cu bordură de blăniță neagră de miel de jur-împrejur la femei și doar la piept și gât, la bărbați.

- *cojocul cohănesc femeiesc* este scurt până în talie, fără mâneci și răscroit adânc în față. Decorul acestui tip de cojoc este compus din motive florale formând pe spate un buchet, iar pe piept șiruri verticale cu diferite modele. Pe margini și la locul de îmbinare al spatelui cu pieptii se aplică o fâșie de meșină brodată, delimitând spațiile ornamentale principale. Aplicațiile cu broderii se fixează printr-o cusătură decorativă numită ”*cârpitureasă*”. Coloritul cojocului de Vașcău este viu, realizat din combinații de roșu, albastru, galben, verde, violet. Pe linia de contur se montează o garnitură din blană neagră de miel. Pieptarele bărbătești se deosebesc de cele femeiești prin dimensiuni și printr-o mai mare sobrietate. Cojoace asemănătoare s-au lucrat și la Câmpani, Băița, Poieni și Leheceni.

- *cojocul de Roșia*, numit și *cojoc concinesc* este răspândit prin satele de pe valea Roșiei. Nu se deosebește foarte mult de *cojocul binșenesc*, doar că atât la bărbați, cât și la femei, blănița neagră nu se află decât la guler și pe piept. Deasemenea, predomină ciupii de culoare verde, de unde și numele său de ”cojoc cu verde”.

Cojocul se poartă în toate anotimpurile și reprezintă, în viața socială, un mijloc de comunicație de rafinament. El era purtat de tânărul care se ducea să pețescă fata, iar la moartea unui om, *cojocul* său era îngropat cu cel deceda.

Câteva precizări dorim să facem în legătură cu ornamentica acestor cojoace tradiționale, acesta fiind un subiect tratat cu multă competență de profesorul Nicolae Brânda. Motivele ornamentale de pe spatele cojoacelor sunt purtătoarele unor simboluri. Spre exemplu, pentru ”coloană”, numită și ”șerincă” sau ”primă” apar denumiri populare ca : ”șercan”, ”corbaci” sau ”șerpălău”, care trimit spre riturile de inițiere ale civilizațiilor agricole, respectiv comuniunea celor două principii, masculinul cu femininul. În cazul unor furtuni cojoacele trebuiau întoarse pe dos, pentru a nu supăra forțele malefice.

Bibliografie

1. Degău, Ioan, Brânda, Nicolae (coord.), 2008-2009, *Beiușul și lumea lui: studiu monografic*, 4 vol., Editura Primus, Oradea.
 2. Dunăre, Nicolae, 1957, *Portul popular în Bihor*, Editura pentru literatură și artă, București.
 3. Godea, Ioan, 1981, *Zona etnografică Beiuș*, Editura Sport – Turism, București.
 4. Ropa, Lucian, 2012, *Bogății tradiționale în Țara Beiușului*, Editura Aureo, Oradea.
 5. Stoica, Georgeta, Horșia, Olga, 2001, *Meșteșuguri artistice tradiționale*, Editura Enciclopedică, București.
 6. Țucra, Nicolae, 2000, *Vașcău. Comună-Oraș-Ținut. Monografie*, Editura Brevis, Oradea.
- Unele informații au fost culese de la locuitorii: Gavra Moise, Gavra Silvia, Sabău Ir

OUL DE PAȘTE – MITOLOGIE, MITURI, LEGENDE

Pentru cei mai mulți dintre noi, ouăle roșii sunt simbolul jertfei supreme a lui Iisus Hristos pe cruce și marchează celebrarea celei mai mari sărbători a lumii creștine: Învierea Mântuitorului - Paștele. Mărturie a sângelui vărsat de Iisus, răstignit și batjocorit pe cruce, ouăle roșii exprimă însă, prin semantica cromaticii lor, bucuria Învierii Domnului, prefigurând astfel acest incredibil miracol. Tradiția bisericii creștine face din ouăle roșii simbolul definitiv al miracolului Învierii Mântuitorului, ele având capacitatea de a exprima prin cromatică triumful noii credințe, iar prin intermediul ei, renașterea spirituală a omenirii.

Folclorul conservă mai multe legende care explică de ce se înroșesc ouăle de Paști și de ce ele au devenit simbolul sărbătorii Învierii Domnului. Legende creștine leagă simbolul ouălor roșii de patimile lui Iisus. Răstignirea și Învierea reprezintă reînvierea naturii primăvara și reluarea ciclurilor vieții. Culoarea roșie este simbol al focului purificator.

Cea mai răspândită legendă povestește că Maica Domnului, care venise să-și plângă fiul răstignit, a pus coșul cu ouă lângă cruce și acestea s-au înroșit de la sângele care picura din rănilor lui Iisus. Domnul, văzând că ouăle s-au înroșit, a spus celor de față: "De acum înainte să faceți și voi ouă roșii și împeștriți într-o aducere aminte de răstignirea mea, după cum am făcut și eu astăzi". O altă variantă a acestei povestiri spune că Sfânta Maria, venind să-și vadă Fiul răstignit, i-a adus ouă, care s-au însângerau și înroșit sub cruce, de durere.

Una dintre legende spune că, atunci când Iisus a fost bătut cu pietre, pietrele care îl atingeau s-au transformat în ouă roșii.

Altă legendă relatează că după ce Iisus a fost răstignit, cărturarii saduchei și rabinii farisei au făcut un ospăț de bucurie. Unul dintre ei a spus: "Când va învia cocoșul pe care-l mâncam și ouăle fierte vor deveni roșii, atunci va învia și Iisus", însă nici nu și-a terminat acela spusele și ouăle s-au și făcut roșii, iar cocoșul a început să bată din aripi.

Mai există însă și o altă legendă care explică roșul ouălor. Se spune că vestea Învierii lui Iisus a fost primită de unii cu mare neîncredere. O precupeață care vindea ouă în piață, ar fi zis, sceptică și răutăcioasă: "Voi crede că a înviat din morți numai când ouăle astea se vor înroși!". Din senin, ouăle au căpătat, spre bulversarea totală a femeii, culoarea roșie.

Tot din izvoarele folclorice aflăm că ouăle roșii mai au și alte puteri: acelea de a proteja casele de spiritele malefice. Se spune că Dracul întreba mereu dacă pe Pământ "se mai scriu ouăși se mai cântă colindele", deoarece, când acestea nu se vor mai ține, Pământul se va scufunda și el va pune stăpânire pe lume.

Oul, o formă geometrică perfectă - "obiectul perfect", el însuși purtător de viață, este un simbol al regenerării, al purificării și al veșniciei. Ca simbol al creației, al zămislirii vieții, oul a inspirat, din vechi timpuri, numeroase legende, basme, o întreagă literatură.

În unele mitologii (din Egipt, India, China) se spune că lumea s-a născut la început dintr-un ou. Simbol primordial al cosmosului la indieni și chinezi, oul era principiu al creației, iar perșii credeau că din haos a apărut mai întâi oul, din el născându-se apoi Soarele și Luna, din gălbenuș Soarele și din albuș Luna.

În antichitatea greacă și latină, aceste convingeri sunt încă viabile, oul având aceleași principii cosmogonice; din el au apărut toate cele existente pe Pământ (la fel credeau și popoarele slave).

Originea colorării ouălor se pierde în negura epocii precreștine. Se crede că obiceiul de vopsire a ouălor își are originile în festivalurile egiptenilor și perșilor de sărbătorire a primăverii. La capodocieni, culoarea roșie a ouălor exprimă focul capabil să îndepărteze orice spirit ostil vieții și renașterii cosmice. Din aceste considerente, egiptenii aduceau ca jertfă zeilor vegetației, la echinocțiul de primăvară, ouă roșii. Ouăle colorate erau date în dar, ca simbol al echilibrului, creației și fecundității.

Și la romani, colorate în roșu, ouăle făceau parte dintre darurile sărbătorii lui Janus și erau folosite la diferite jocuri și ceremonii religioase.

Cercetări etnografice descriu obiceiuri ale ouălor colorate în Ucraina (asemănătoare cu cele de la noi), Bulgaria, Ungaria, Cehoslovacia, Polonia, Rusia, Grecia, Italia, Franța, Spania, Austria, Germania, Elveția, Belgia, Olanda, Lituania, Finlanda, Estonia, Suedia, Armenia, Egipt și Anglia (unde ouăle colorate au fost înlocuite cu ouă de ciocolată).

Obiceiul colorării ouălor s-a transmis creștinilor și este încă practicat mai ales la popoarele Europei și Asiei. Spre deosebire de alte țări ale Europei, unde obiceiul s-a restrâns sau a dispărut, la români a înflorit, atingând culmile artei prin tehnică, materiale, simbolica motivelor și perfecțiunea realizării.

În tradiția populară românească, ouăle de Paști sunt purtătoare de puteri miraculoase: vindecă boli, protejează animalele din gospodărie, sunt benefice în felurite situații etc. Una dintre cele mai vechi mărturii privind ouăle colorate de la români este cea a secretarului florentin al lui Constantin Brâncoveanu, Antonio Maria del Chiaro, care, pe la 1.700, se minuna de culoarea aurie a ouălor vopsite de la Curtea domnitorului muntean.

Ouăle "încondeiate" ("împistrite" sau "muncite") s-au constituit, la români, într-o mărturie a datinilor, credințelor și obiceiurilor pascale, integrându-se între elementele de o deosebită valoare ale culturii spirituale populare, care definesc particularitățile etnice ale poporului nostru.

Folclorul conservă mai multe legende creștine care explică de ce se înroșesc ouăle de Paști și de ce ele au devenit simbolul sărbătorii Învierii Domnului. Cea mai răspândită relatează că Maica Domnului, care venise să-și plângă fiul răstignit, a pus coșul cu ouă lângă cruce și acestea s-au înroșit de la sângele care picura din rănilor lui Isus. Domnul, văzând că ouăle s-au înroșit, a spus celor de față: "De acum înainte să faceți și voi ouă roșii și împestrițate întru aducere aminte de răstignirea mea, după cum am făcut și eu astăzi".

Ouăle simbolizează mormântul lui Iisus Hristos, care s-a deschis la învierea sa din morți. De aceea, când sparg ouăle prin ciocnire, dar și când se salută, creștinii își spun: "Hristos a înviat!", "Adevărat a înviat!". Aceste formule se folosesc numai patruzeci de zile, de la Paști până la Înălțarea Domnului. Culoarea roșie a ouălor simbolizează sângele lui Iisus care s-a scurs pe cruce pentru mântuirea lumii.

Ciocnitul ouălor se face după reguli precise: persoana mai în vârstă (de obicei, bărbatul) ciocnește capul oului de capul oului ținut în mână de partener, în timp ce rostește cunoscuta formulă "Hristos a înviat", la care se răspunde "Adevărat a înviat". Există credința că cei care ciocnesc ouă se vor întâlni pe lumea cealaltă.

La românii tradiționaliști, mai există obiceiul ca, în dimineața din duminica Paștelui, să-și spele fața cu apă nouă sau apă neîncepută, în care pun un ou roșu, având credința că astfel vor fi tot anul frumoși și sănătoși ca un ou roșu. După consumarea ouălor, cojile roșii sunt păstrate pentru a fi puse în brazde, la arat, crezându-se astfel că pământul va da rod bun.

În Bucovina, cojile ouălor de Paști, sunt aruncate în râu, pentru ca apa să le poarte la "Blajini" (ființe imaginare, încarnări ale copiilor morți nebotezați, al caror loc de viață se află la "capătul lumii", aproape de Apa Sâmbetei). În felul acesta, și Blajinii știu că pentru toți creștinii a venit Paștele.

O altă credință din Bucovina spune că oul roșu este apărător de diavol. Acesta se interesează dacă oamenii fac ouă roșii și umblă cu colinda, căci doar atunci când aceste obiceiuri vor înceta, el va ieși în lume.

Tradiții de Paști la Baia de Fier

Prof.Înv.Preșcolar:Chirieac Rodica

Paștele înseamnă pentru fiecare dintre noi un moment de reîntoarcere la tradiții, la origini și la obiceiurile vechi de sute de ani. Deși trăim în secolul vitezei și nu mai avem răbdare sau timp să ne conformăm vechilor tradiții, există și zone unde acestea au rămas neschimbate, și anume, la sat. De aceea, în fiecare an, fii satului plecați în restul anului din localitate, se întorc acasă să petreacă Paștele în mediul rural, pentru a trăi cu adevărat bucuria Învierii, nu doar ca un prilej de petrecere, distracție, ci și din punct de vedere spiritual .

Paștele la țară înseamnă o evadare din lumea agitată a marilor orașe și un adevărat paradis al naturii.

Totodată este și un prilej ca satul să se umple din nou de lume, fiindcă „sute de fii ai satului” răspândiți prin toate colțurile țării și lumii, revin la vatră, iar bătrânii sunt pentru câteva zile din nou înconjurați de copii și nepoți .

Ca și în alte zone ale țării și aici există tradiții specifice, care sunt moștenite de sute de ani și încă se respectă de către bătrâni. (mai ales în Săptămâna Mare)

Începând de luni, pentru a fi iertați de păcatele săvârșite în timpul anului, oamenii poartă haine de culori închise pe care le vor schimba când merg la împărțit și în noaptea de Înviere cu unele noi.

Satul păstrează câteva tradiții deosebite pentru joia mare și anume: în această zi oamenii merg la biserică pentru a se spovedi și împărțâși, iar tradiția spune că cine doarme la prânz în joia mare va fi leneș tot anul (mai ales femeile). În această zi femeile mai bătrâne, cu mai puține păcate, frământă paștile, o pâine făcută anume și dată cu pistolnicul, care apoi este dusă pe la bisericile din jur, tăiată bucățele, stropită cu vin sfințit și împărțită oamenilor în noaptea învierii .

Tot joi este și ziua de pomenire a Morților (ultima din Postul Mare), iar oamenii duc la biserică mâncare și băutură pentru a le sfinți și a le da de pomană .

Joi seara se merge la biserică pentru a participa la slujba religioasă numită Denie și unde din nou se dau colaci și lumânări aprinse pentru cei morți . De asemenea, se spune că morții se întorc la casele lor iar oamenii aprind focuri mari pentru spiritul morților.

Tot în această săptămâna are loc începutul curățeniei generale de primăvară și de Paști în casă și în curte, prilej cu care sătenii mătură curțile, repară și vopsesc gardurile, mătură pe la porți, dau cu var pe tulpinile pomilor. .

Vinerea mare, este numită și Vinerea Paștilor sau Vinerea Neagră deoarece în această zi, oamenii țin post negru cu credință ca vor fi feriți de toate bolile și necazurile. Dar mai presus de toate această zi este deosebită prin Denia Prohodului sau Domnul, una dintre cele mai spectaculoase denii și ducerea de flori la biserică pentru Iisus Hristos. Și în această seară se împart colaci și cruciulițe de pomană pentru cei morți. .

Mai întâi tinerii și apoi bătrânii trec de cate trei ori pe sub masa plină cu flori (mormântul Domnului), pe care este așezată o față de masă pictată cu Punerea în mormânt a Domnului (Epitaf), Evangelia cu Crucea, iar apoi urmează cântarea Prohodului. Slujba se încheie cu procesiunea de înconjurarea bisericii de trei ori (în mormântarea Domnului) și împărțirea de flori sfințite care se pun la icoane, iar fetele le pun sub pernă să-și viseze ursitul. .

Tot această zi se mai numește și Vinerea ouălor, pentru că în această zi se roșesc ouăle cu roibă, o plantă care este zdrobită și care prin fierbere capătă culoarea roșie. Gospodinele mai adaugă și foi de ceapă, păstrate anume pentru acest lucru. .

În Sâmbăta Mare, femeile pregătesc cea mai mare parte a bucatelor tradiționale (miel, drob, sarmale, piftie, cozonaci, prăjituri etc) .

Înainte de a merge la slujba de Înviere (care începe la doisprezece noaptea), oamenii merg la morminte pentru a da lumină și celor adormiți, iar crucile luminate de candelă și lumânări crează o atmosferă de sărbătoare.

Apoi cu toții se îndreaptă spre biserică, pentru a participa la Învierea Domnului, a lua lumină și tradiționalele Paști.

Odată ajunși acasă, oamenii sting lumânarea de pragul ușii, făcând semnul crucii, iar apoi se păstrează și se folosește în momente de răscruce.

În Duminică Învierii, obiceiul este ca oamenii să poarte haine noi, iar dimineața înainte de a se așeza la masă se practica ritualul spălării pe față. Într-un vas se pune apă rece, un ou roșu și un ban de argint, iar cu această apă toate persoanele din casă se spală pe față. Se spune că cei ce se spală cu această apă vor fi rumeni în obraji ca oul, tari ca banul și vor avea noroc.

Apoi membrii familiei se așează la masă, gustând din toate bucatele pregătite. După ce își potolesc foamea ciocnesc câte un pahar de vin. Ouăle se ciocnesc după un anumit ritual: persoana mai în vârstă (de obicei bărbatul) ciocnește capul oului de capul oului ținut în mână de un comesean, în timp ce rostește cunoscuta formulă „Hristos a Inviat!”, la care i se răspunde cu: „Adevărat a Inviat!”. Se crede că, făcând acest lucru, membrii familiei se vor vedea și pe lumea cealaltă.

Dacă masa din prima zi este un prilej de reunire a familiei, celelalte zile sunt consacrate vizitelor pe la neamuri și prieteni, petrecerilor, distracțiilor.

Bibliografie: Prof. Ion Nițulescu,, Monografie Baia de Fier

Mitul Zburătorului- componentă esențială a culturii românești

**Prof.dr.Ludmila Rotăraș-Donea,
Liceul Tehnologic de Mecatronică și Automatizări, Iași**

Miturile constituie un element fundamental din cultura unui popor, explicând geneza lumii sau diferite fenomene ale naturii; ele constituie un imbold pentru susținerea aspirațiilor și a idealurilor umane; ele sunt un rezultat al spiritului uman, reînnoindu-se permanent.

Există un raport foarte complex între mituri și literatura noastră. Acesta se află în orizont ontologic, oferind modalități prin care umanitatea își desfășoară existența și ”acționează” nu în planul realității fizice, ci în acel al existenței spirituale.

Literatura română este una foarte bogată, iar cele patru mituri de bază sunt valorificate fructuos în opere populare și culte de referință din cultura noastră. Primul este cel al originii și constituirii poporului nostru din simbioza daco-romană. El se fundamentează pe date istorice concludente, verificabile și se numește ”*Traian și Dochia*”. Al doilea mit este ”*Miorița*” și apare în capodopera literaturii române cu același nume, inspirându-l și pe prozatorul Mihail Sadoveanu în redactarea romanului său ”*Baltagul*”. Al treilea mit este ”*Meșterul Manole*” care simbolizează spiritul creator și de sacrificiu al poporului român. Și acest mit are un fundament istoric sigur, devenind un element al psihologiei poporului nostru.

Mitul al patrulea, la fel de important ca și celelalte, este ”*Zburătorul*”, un mit fundamental, simbolizând criza adolescenței, personificarea invaziei instinctului erotic, constituind un punct de plecare pentru scriitorii Ion Heliade Rădulescu și Mihai Eminescu în redactarea operelor inspirate din acest mit.

Zburătorul este un personaj mitologic, fantastic, ca un spirit rău care chinuie în somn fetele necăsătorite și pe cele căsătorite de curând, iar bărbatilor le produce insomnie, îngrijorare și diferite tensiuni. Acesta pare un tânăr înalt și zvelt, iar uneori era reprezentat ca un șarpe cu aripi sau ca o flacăra, ca un zmeu cu coadă de foc, fiind numit "ceasul cel rău" sau "ăl rău". Din punctul de vedere al simbolului, în general, zburătorul personifică ființa iubită inaccesibilă, ca urmare a interzicerii unei relații de dragoste prin amestecul părinților. Tânărul îndrăgostit se metamorfozează în zburător și se întoarce noaptea în camera fetei, chinuind-o în diverse feluri: o sărută și o mușcă.

Există mai multe moduri prin care zburătorul pătrunde în camera fetei: pe hornul casei, pe gaura cheii, pe fereastră sau prin crăpătura ușii. Sentimentele fetelor aflate mai ales în perioada adolescenței sunt declanșate de acest personaj fantastic cu o putere de seducție mare care apare la lăsarea serii și le determină pe fete să se îndrăgostească de el, apoi pleacă, producându-le melancolie și neliniște. Venirea zburătorului este ca o boală incurabilă, acesta provocând în suflet o iubire pătimașă, incontrollabilă și mistuitoare ce lasă urme adânci și de lungă durată în sufletul zbuciumat.

Zburătorul este o semidivinitate erotică, un demon străvechi de tip malefic și simbolizează toate tipurile de sexualitate, de la cea adolescentină, până la cea isterică a femeilor care trăiesc doar pentru plăceri coporale. Întâlnirea cu zburătorul se produce ca orice întâlnire: acesta intră pe geam, pe coș și apucându-l pe cel care doarme, îl chinuie, îl pișcă, îl sărută, îl mușcă. Cel vizitat de zburător nu se simte bine toată ziua următoare.

Mitul Zburătorului a fost sesizat în aspectul lui cultural de către George Călinescu, criticul care afirma că acesta este un demon frumos care le dă fetelor aflate la pubertate tulburările și tânjirile primei iubiri. Acest mit rămâne totuși un mit legat de planul oniric, întrucât întâlnirea celor doi se produce în vis. El s-a născut și trăiește în spațiul oniric, fiind una dintre cele mai ascunse taine ale visului, interpretat și arhiinterpretat de poporul român superstițios.

Zburătorul nu era un demon thanatic. El nu-și ucidea victimele, doar le chinuia; activitatea sa era numai erotică. În literatura romantică, termenul "zburător" este o personificare a dorului de bărbatul iubit, a dragostei intense față de ființa iubită. Se mai considera că zburătorul era un bărbat care în timpul vieții ar fi fost respins de o femeie și care după moarte vine să bânuie femeile de pe Pământ, dar mai ales pe cea care i-a refuzat sentimentele. Există și metode de protecție față de acest personaj malefic. Una dintre ele se referă la ungerea cu "untură de zmeu plesnit" a locurilor prin care pătrundea zburătorul (geam, ușă, horn). Acesta încearcă să caute un alt loc, dacă nu găsește, strigă pentru a i se deschide, iar dacă nimeni nu-i deschide, el moare.

Scriitori români, precum: Vasile Alecsandri, Ion Heliade Rădulescu sau Mihai Eminescu se inspiră din mitul fundamental al Zburătorului în redactarea operelor sale. Ion Heliade Rădulescu scrie poezia cu același nume – "Zburătorul", în care acesta este reprezentat ca o apariție luminoasă în noapte, fiind numit: "*balaur de lumină cu coada-nflăcărată, / Și pietre nestemate luceau pe el ca foc, / Spun, soro, c-ar fi june cu dragostea curată; / Dar lipsă de-a lui dragosti! Departe de ăst loc!*" (vezi <http://cyd.ro/motivul-zburatorului-in-literatura/>). Florica, personaj din această baladă, este cuprinsă de un dor neînțeles, ea cade într-o stare de visare și pierde contactul cu realitatea.

Într-o poezie, Vasile Alecsandri îl reprezintă pe zburător ca pe un simbol selenar: "*Zamfira în multe rânduri/ Videă o umbră zburând prin nori, / Și toată noaptea sta ea pe gânduri/ În doruri tainici, în dulce flori*".

Și Mihai Eminescu se inspiră din Mitul Zburătorului în poemul său *Luceafărul*. Ca și Zburătorul, Luceafărul îi apare fetei de împărat în vis, o cucerește prin nemărginirea din jurul său, o face să se îndrăgostească și apoi dispare. Ea i se destăinuie lui Cătălin că de Luceafărul de sus a cuprins-o un dor tulburător, iar Cătălin îi propune să fugă amândoi în lume pentru ca ea să uite de dorul și visul pentru Luceafăr.

Mitul înfățișează modele comportamentale umane și prin acest lucru îi oferă existenței semnificație și valoare. Mitul este un element esențial din civilizația omenească în care sunt puse toate credințele, principiile morale și activitățile practice ale comunității umane; el este metaforic, reprezintă relația cu sacrul, dar este legat și de o realitate concretă, istorică pe care o exprimă. Mitul nu este numai un punct de plecare, cel mai important, pentru cultura noastră, dar este și o modalitate de cercetare pentru înțelegerea originilor societății omenești și pentru decodificarea sensurilor

existenței acesteia. Miturile ne ajută totodată la recuperarea trecutului și constituie un mod specific de a fi în lume.

Bibliografie:

- Lăzărescu George, 1992, *Dicționar de mitologie*, Casa Editorială Odeon, București.
- Opreașan Ionel, 1990, *Mitul "Zburătorului"*, "Jurnalul Literar", nr.19, p.2, București.
- Vulcănescu Romulus, 1987, *Mitologie română*, Editura Academiei RSR, București
- <https://ioanamadalina.gabriela.wordpress.com/2014/01/19/mitul-zburatorului/>
- <http://cyd.ro/motivul-zburatorului-in-literatura/>
- <https://ro.wikipedia.org/wiki/Zbur%C4%83torul>
- <http://enciclopediaromaniei.ro/wiki/Zbur%C4%83tor>

Obiceiurile și tradițiile de iarnă din zona Argeșului

**Profesor Bucur Ana,
Liceul Teoretic Iulia Zamfirescu, Mioveni – Argeș**

În zona Argeșului s-au statornicit mai multe obiceiuri de iarnă, concentrate reprezentativ pe Valea Vâlsanului, Valea Doamnei și Valea Râului Târgului: Colindatul în Ajunul Crăciunului, Steaua, Plugușorul, Sorcova, Jocul Caprei, Iordanul (păstrate în toate satele) și Buhaiul, Nuiielele, Bradul și Vasilca (întâlnite mai rar, în zone izolate). Scenele jucate de colindători (Steaua, Capra, Plugușorul, Iordanul) sunt precedate și urmate de cântece înălțate de membrii cetelor colindătoare constituite în grupuri vocale.

Dintre toate obiceiurile de iarnă, Jocul Caprei are libertatea să creeze cele mai reușite momente vesele și satirice. Obiceiurile își încheie repertoriul prezentat printr-o urare directă, un fel de binecuvântare colectivă pentru noul an. Bătrânii considerau capra ca fiind animalul care dă semne dacă vremea va fi bună sau rea. La origini, jocul caprei (omorârea, bocirea, înmormântarea, învierea) a fost un ceremonial grav, de cult. De-a lungul timpului acesta a devenit un ritual menit să aducă prosperitate în anul care vine.

În pitoreasca zonă a Rucărului încă se mai păstrează o tradiție de Crăciun – Brezaia. Tinerii se organizează în cete și pleacă la colindat alături de un personaj cu cioc și solzi, ce plescăie și joacă pe ulițe. Obiceiul poate fi considerat un fel de teatru popular ale cărui personaje principale sunt Brezaia și Moșul Brezaiei. Cel din urmă se remarcă după "hârca" din spinare (o piele de oaie sau capră) și măciuca din mână, pe care o folosește pentru a-i amenințași bate pe copiii care îl aleargă sau pe oamenii mari, ca să-i dea bani.

Brezaia, recunoscută după ciocul de lemn, asemănător profilului caprei din alte zone ale țării și după pelerina acoperită cu basmale de diferite culori și modele luate de feciori de la fetele din sat cu câteva zile înainte de Crăciun, este soția Moșului. Alături de cei doi, despre care se spune că ar simboliza personajele biblice Irod și Irodiada, cetele de colindători pornesc pe ulițelerucărene în noaptea de Crăciun. "Jocul Brezaiei, specific zonei Argeșului, proiectează în prim-plan figura și

aspectul dramatic al măștii Brezaia, care seamănă cu o capră foarte împodobită, anturată de Moșul Brezaiei. Colindătorii, brezăiașii, cum li se mai spune, dețin un rol secundar, de fundal melodic și textual. Ceata e însoțită de lăutarii tocmiți de flăcăi pentru a cânta la horele satului din această perioadă.

Colindatul

Colindatul deschide de obicei ciclul celor 12 zile ale sărbătorilor de Anul Nou. La sate, cu colinda merg copii și flăcăii. Aceștia sunt organizați într-o ceată, cu o ierarhie bine stabilită, existând un conducător și un loc de întâlnire. În trecut, flăcăii cu vârste cuprinse între 18-20 ani erau cei care mergeau la colindat. Ei își găseau o gazdă la care stăteau pe toată perioada sărbătorilor și nu aveau voie să umble singuri pe ulițele satului, ci doar în ceată. Tot ce se petrece în această perioadă trebuie să aibă un caracter augural, colindele caracterizându-se prin crearea unei atmosfere pline de optimism în care se formulează dorințe și năzuințe ale oamenilor, acestea atingând chiar limitele fabulosului. În unele sate de pe Valea Vâlsanului se mai urează încă în versuri tradiționale:

*„Cum să prăsește cenușa-n vatră,
Așa să săprăsească puii și vitele
În curtea și casa dumneavoastră”.*

La sfârșitul uratului colindătorii sunt răsplătiți cu așa-zisele colindețe: covrigi, biscuiți sau produse pomicole. În general sunt colindate toate casele, cerându-se anterior acordul gospodarilor pentru urare. Numai la colindatul din Ajunul Crăciunului nu se mai cere încuviințarea gazdei, ci se colindă în virtutea tradiției din casă în casă, spre a vesti apropiata Naștere a Pruncului Iisus.

Steaua

De Crăciun și până la Bobotează copiii umblă cu steaua, un obicei vechi ce se întâlnește la toate popoarele creștine. Acest obicei vrea să amintească steaua care a vestit nașterea lui Iisus și i-a călăuzit pe cei trei magi. Cântecelul despre stea provine din surse diferite, unele din literatura bizantină ortodoxă, altele din literatura latină medievală a Bisericii Catolice, câteva din literatura de nuanță Calvină și multe din ele chiar din tradiția locală. Micul cor al stelarilor cântă versuri religioase despre nașterea lui Iisus (*Steaua sus răsare, În orașul Vicleim, La nunta ce s-a întâmplat, Trei crai de la răsărit*)

Jocul Ursului

Jocul Ursului are o vechime apreciabilă în zona Argeș - Muscel, fiind practicat în trecut de țigani ursorari care colindau satele, în sărbători jucându-și ursul dresat la casele gospodarilor care îi primeau. În ultimii 50-60 de ani obiceiul nu a mai înregistrat o frecvență mare, dată fiind dispariția acestei ocupații în cătunele meșteșugarilor rudari. Semenține însă că un joc cu măști de urs și flăcăi îmbrăcați în haine ce imită blana de urs, având o arie de răspândire în unele sate din nordul și centrul Argeșului.

Plugușorul

Urare tradițională la români în preajma Anului Nou, Plugușorul a păstrat scenariul ritualic al unei invocări magice cu substrat agrar. El e întotdeauna însoțit de strigături, pocnete de bici și sunete de clopoței, dar plugul adevărat, tras de boi, a fost înlocuit treptat de unul mai mic, mai ușor de purtat sau de buhaiul care imită mugetul boilor. Textul plugușorului și-a pierdut astăzi caracterul de incantație magică.

Din secolul XIX pe teritoriul județului Argeș circula un frumos colind din versurile căruia reieșea, printre altele, că în zonă existau boi falnici și puternici și se plămădea o pâine micuță, cât un măr, un fel de chiflă din zilele noastre. Potrivit unor informații din epocă, în zonă circula un colind popular de originalitate și frumusețe aparte:

*„Măine veacul se-nnoieste
Plugușorul iar pornește
Și-ncepe a colinda,*

*Pe la case a ura...
De urat am mai ura
Dar ne frică c-om însera
Că nu suntem de ici, colea;
Noi venim tocmai de la Cuca
Unde sa face mămăliga cât nuca
Și-o păzește cu măciuca
Să n-o mănânce furnica,
Cu clopoței, cu zurgălăi
Ia mai urați măi, flăcăi!
La final de colindare
Vă mai facem o urare,
Vrem ca-n veacul care vine
Să vă găsim numai bine.
La anu' și la mulți ani
Să ne dați și gologani!*

Capra

Acest obicei ține de regulă de la Crăciun până la Anul Nou. Măștile care evocă la Vicleim personaje biblice sunt înlocuite aici de masca unui singur animal. Capra se alcătuieste dintr-un lemn scurt, cioplit în formă de cap de capră care se învelește cu hârtie roșie. Peste această hârtie se pune o altă hârtie neagră, mărunț tăiată și încrețită în forma părului.

În loc de aceasta se poate lipi și o piele subțire cu păr pe ea. În dreptul ochilor se fac în lemn două scobituri unde se pun două boabe de fasole mari, albe cu pete negre peste care se lipește hârtia neagră cu încrețituri sau pielea cu păr. În loc de urechi, capra are două găvane de lingură. Pe ceafă are două cornițe frumos împodobite cu hârtie colorată, pe care se află înșirate șiraguri de mărgelă. În dosul coarnelor se află o oglindă care răsfrânge foarte mândru lumina de pe la casele unde intră capra noaptea. În cele două fălci de sus ale capului se pune falca de jos, care se mișcă în jurul unui cui care nu se vede. Această falcă este îmbrăcată la fel ca și capul. Sub falcă este o gaură în care se pune un băț lung de un cot, de care se ține capra. De partea de dinaintea fălcii de jos este atârnat un clopoțel, iar de partea de dinapoi este legată o sârmă. Dacă această sârmă se lasă liberă, partea de dinaintea fălcii de jos atârână și astfel gura caprei se deschide. Masca este însoțită de o ceată zgomotoasă cu nelipsiții lăutari ce acompaniază dansul caprei.

Sorcova

Aparținând obiceiurilor de Anul Nou, umblatul cu sorcova e mai cu seamă bucuria copiilor. Aceștia poartă o crenguță de brad sau o sorcovă confecționată dintr-un băț în jurul căruia s-au împletit flori din hârtie colorată. Numele de sorcovă provine de la cuvântul bulgar surov-verde, fraged. Înclinată de mai multe ori în direcția unei persoane, sorcova joacă întrucâtva, rolul unei baghete magice, înzestrată cu capacitatea de a transmite vigoare, sănătate și tinerețe celui sorcovit.

Iordanul

Ca în fiecare an, în seara zilei de Bobotează, flăcăii din sate, dar și bărbații în toată firea pleacă la colindat pe la vecini cu Iordănitul. Acest obicei străvechi se păstrează cu sfințenie în comunele argeșene.

Cele mai vizate sunt gospodăriile celor care poartă numele de Ion, sărbătoriții fiind ridicați pe brațe de colindători și aruncați de trei ori, conform obiceiului, fiind prinși de colindători de tot atâtea ori.

Pe vremuri, iordănitarii erau flăcăi cu vârste de peste 15 ani. Cea mai importantă cerință ca să poată face parte din ceata de iordănitari era ca flăcăul respectiv să fi fost sănătos tot anul. Conducătorul cetei lua de la preot o căldărușă cu agheasmăși cu un buchet de busuioc, cu care stropesc gazdele, cântând:

*„În Iordan botezându-Te Tu Doamne
Închinarea Treimii S-a arătat
Că glasul Părintelui a mărturisit Ție
Fiu iubit pe Tine numindu-Te!
La anul și La mulți ani!“.*

De cele mai multe ori, cei întâlniți erau ridicați pe brațșiduși cu forța la râu sau la un lac, sub amenințarea că vor fi aruncați în apă, dacă nu se răscumpără cu un dar. În obiceiul Iordănitului, există credința că toțicei udați atunci vor fi sănătoși tot anul. Iordănitarii au puteri magice în seara de Bobotează, fiind ajutați de Sfântul Ion.

La casele unde sunt membri cu numele de Ion se mai cântă:

*„Scoală, Ioane, scoală
Să te botezăm
Cu apă sfințită de la Dumnezeu!“*

Bibliografie:

Stoica Daniela, 2012, Tradiții argeșene, www.scoalargeșeana.ro
Ziarul de Argeș, 2011, Se apropie sărbătorile!

ARTA DECORATIVĂ TRADIȚIONALĂ

Palamariu Mariana

– Șc. Gimn. Nr. 3 Lupeni, jud. Hunedoara

Păstrând și continuând tradiții milenare, poporul român a făurit o artă populară de o impresionantă originalitate, bogăție și expresivitate.

Prezentată pe tot cuprinsul țării, creația artistică populară este exprimată în armonia proporțiilor și frumusețea decorativă a locuinței, în eleganța liniei și bogăția ornamentelor, pieselor care alcătuiesc costumul, în policromia caldă a țesăturilor de casă, de o remarcabilă diversitate ornamentală, în forma și decorația vaselor de lut, în finețea creștăturilor de pe obiectele de lemn etc. Aproape nu există gen de artă pe care poporul nostru să nu-l fi cultivat și în care să nu fi realizat lucrări de un înalt nivel artistic.

Strâns legată de viață, arta populară s-a dezvoltat odată cu poporul, cu istoria lui. Ea oglindește condițiile economice, sociale și culturale din diferite epoci, precum și sensibilitatea și fantezia creatorilor ei.

Legătura indisolubilă a artei populare cu viața, cu istoria, ne-o dovedește pe de o parte faptul că ea înfrumusețează obiectele în general utile. Obiectele de artă populară au, astfel, caracterul unor documente de o deosebită valoare pentru studierea particularităților culturii și artei poporului român, pentru stabilirea aportului său la tezaurul comun al culturii universale.

În același timp, dezvoltarea în pas cu istoria dă creației populare artistice un anumit caracter de continuitate, determinat de succesiunea generațiilor care au participat la făurirea și dezvoltarea ei. Astăzi, pe o nouă treaptă a istoriei țării, dezvoltând creațiile de cultură și artă, poporul selecționează, preia și valorifică în epocile precedente acele elemente care contribuie la construirea și consolidarea noului mod de viață.

Împărțirea teritorială proprie feudalismului s-a răsfrânt și în fenomene de cultură și artă populară, determinând particularitățile zonale ale acestora.

Conviețuirea cu minoritățile naționale și contactul cu popoarele vecine au dus la împrumuturi și influențe reciproce. Aceste împrumuturi și influențe au avut loc în anumite limite. În domeniul culturii în general, și al artei în special, poporul nu împrumută decât ceea ce corespunde nivelului său de viață, gustului și sensibilității sale.

Condițiile geografice diferite au creat și ele deosebiri în domeniul creației artistice, determinând un anumit stil în arhitectură, o anumită linie și structură, o anumită linie și structură a costumului.

Diversitatea creației artistice populare românești nu trebuie înțeleasă în mod absolut, pentru că nici diferențierea teritorială și nici ceilalți factori n-au dus la o izolare a diferitelor regiuni. Zonele au fost permanent legate între ele, iar elementele de fond comun au continuat să imprime o anumită linie de evoluție, căpătând doar alte forme specifice de exprimare artistică.

De aceea creația artistică populară este pe cât de variată pe atât de unitară. În realizările de orice gen și din orice regiune simți prezența și puterea creatoare a aceluiași popor.

Bogata moștenire pe care o reprezintă arta populară este continuată și dezvoltată astăzi cu categorii și genuri noi ce răspund cerințelor actuale și gustului artistic al oamenilor muncii. Formele organizatorice în care se desfășoară în zilele noastre procesul de dezvoltare și valorificare a artei populare sunt multiple și variate. Acestea cuprind creația de masă și mișcarea artistică de amatori, cooperative meșteșugărești, întreprinderi industriale și unele secții ale Uniunii artiștilor plastici, cu deosebire secția de artă decorativă.

În cunoașterea și descoperirea artei populare sunt integrate și alte numeroase genuri ale artei profesionale printre care arhitectura, sculptura și pictura.

O altă categorie foarte importantă de creații artistice populare este ceramica. Ceramica populară românească este constituită înainte orice din obiecte de uz curent, dar are și vădite funcții decorative. Evoluția sa artistică poate fi urmărită, în linii generale, din neoliticul cucutenian și până în zilele noastre. Ceramică populară românească s-a dezvoltat pe baza substratului cultural al fondului preistoric și dacic, îmbogățită de-a lungul secolelor de noi forme artistice printr-un contact permanent cu felurite forme culturale traco-dacice, romane, grecești, bizantine etc., specifice, dar păstrându-și aspectele caracteristice etnice românești.

Obiectele din ceramică sunt, în primul rând, obiecte de uz casnic: blide, străchini, urcioare, căni, vase de mare capacitate etc., care sunt însă utilizate ca elemente ornamentale, în ansamblul decorativ al interioarelor de caselor țărănești. Alte obiecte sunt legate de diferitele obiceiuri și practici: jucării de copii (fluierici), urcioare care se oferă cu ocazia nunților sau a obiceiurilor de înmormântare, ploști de nuntă etc.

Tehnica și uneltele sunt simple (modelajul se face la roata acționată de picior) diferă foarte puțin de la un centru la altul. Se observă de asemenea o tendință spre ornamentica geometrică, care nu lipsește nici atunci când decorul principal este cel floral. Gama de culori, aproape peste tot aceeași, este compusă din puține elemente cromatice, îndeosebi roșu, verde, galben, negru și alb, iar ornamentica este aplicată liber, prea multe căutări, dar în concordanță cu cromatica, cu grijă asigurării armoniei compoziționale, cu mult ritm și cadență, spre o ingenioasă realizare de compoziție decorativă.

Încăperile de locuit ale caselor țărănești cuprind, pe lângă obiecte din ceramică, numeroase și bogate broderii și țesături ca: ștergare, fețe de masă, fețe de pernă, covoare și cergi. Textilele de casă, țesute din cânepă, bumbac, sunt ornamentate prin alesături în țesătură. Ornamentica de circulație generală este cea geometrică, cu o evidentă valorificare a tuturor variantelor de romb și linii frânte, meandrice. Unele excepții apar în Banat și centrul Transilvaniei, unde găsim mai mult elemente florale, iar în sudul țării, Oltenia, Muntenia, Dobrogea, circulă și ornamente fitomorfe, zoomorfe și chiar antropomorfe.

Cromatică specific românească se reduce la gama negru, roșu, albastru, cu mici excepții zonale. În nordul Moldovei alesăturile ornamentale geometrice alb în alb prezintă o finețe plină de rafinament. Compoziția ornamentală desfășoară câmpii ornamentale, mai înguști sau mai largi, la capetele ștergarelor și ale fețelor de masă și la un capăt al pernelor.

Regiunile cu cele mai valoroase creații artistice în covoare sunt: Moldova, Maramureș, Banat, Oltenia. Organizate cu un câmp central și unul (Moldova) sau două-trei chenare (Oltenia), aceste covoare au o compoziție centrală: flori, pomul vieții (Moldova) sau îmbinări stufoase de elemente florale și avimorfe (Oltenia), cu rapelurile acestor ornamente și pe chenare, în culori pastelate - cărămiziu, verde, galben-brun (Moldova) sau vii - albastru, roșu, alb, galben, verde (Oltenia). În schimb, covoarele de Maramureș, în culori de tonalități închise, pline, de brun, galben, albastru, se caracterizează prin ritmul ornamentelor geometrice, în alternanță de culori, îmbogățite prin elemente schematice de oameni și animale, care ilustrează un puternic accent de realism primitiv. Covoarele de Banat, în tonuri vii de alb, roșu și verde, centrează simetric, pe cele două axe, elemente geometrice meandrice și zigzagate, amplificând compozițional elementul central. Dacă covoarele de Moldova, Maramureș și Banat au liniile frânte prin jocul drept al țesăturii (amplificat la covoarele din Banat prin golurile tehnicii Karamani), covoarele din Oltenia, lucrate la război vertical, tehnica aproape de goblen, au altă factură, în stilizări unduioase, rotunjimi migăloase, înlesnită de procedeul tehnic, care permite și nuanțări ornamentale și cromatice.

De foarte mare circulație, până la sfârșitul secolului al XIX-lea, în special în centrul Europei, pictura pe sticlă cunoaște o mare dezvoltare și în România la început în Transilvania, unde existau chiar câteva sate specializate de meșteri iconari, ca Nicula, Gherla, Șcheii Brașovului, Sebeș-Alba, Cârțișoara etc., care lucrau în maniere diferite. Pictate pe dosul sticlei, cu culori special preparate, icoanele acestea cereau o mare îndemânare în executarea lor, cât și un dezvoltat simț decorativ, dar mai ales un fin talent de colorist.

Geneza și evoluția creației artistice populare românești, caracterele etnice manifestate prin categorii, tipuri, morfologie, forme, elemente specifice de ornamentică, cromatică, compoziții ornamentale rolul și locul ei în viața și cultura poporului român sunt probleme care, studiate chiar fiecare aparte, aruncând câte un fascicul de lumină asupra uneia din fețele cristalului culturii poporului, dar care toate, înmănunchate, au o deosebită importanță în rezolvarea problematicii etnografiei, analiza modului de viață și a culturii poporului în diferitele etape ale istoriei sale. Nesfârșita gamă de resurse ornamentale și decorative care înfrumuseța la tot pasul viața omului constituie azi un nesecat izvor de inspirație pentru crearea unei noi arte decorative, la nivelul noilor posibilități tehnice, a noi concepții artistice și a noilor cerințe ale omului.

Muzee, secții etnografice și de artă populară, dintre care o bună parte au luat ființă în ultimii ani, au întreprins și acțiuni de achiziționare a unui mare număr de obiecte de artă populară din toate categoriile și genurile, constituindu-și colecții de o deosebită valoare.

Atenția și prețuirea de care se bucură astăzi creația artistică a poporului se manifestă și sub forma numeroaselor expoziții organizate în țară și peste hotare, primite cu interes de public.

Prin formă și culoare, prin varietatea elementelor decorative și fantezia compozițiilor, arta noastră populară este expresia optimismului viguros, a dragostei pentru frumos a poporului român.

Bibliografie

Lupșan, E., 2006, *Portul popular*, Editura Didactică și Pedagogică, București

Petrescu, P., 1971, *Motive decorative celebre: contribuții la studiul ornamenticii românești*, Editura Meridiane, București

Petrescu, P., Stahl, P., 1958, *Locuința țaranului român*, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, București

ZĂPOSTĂTU LA SLĂCINARI

Matei Laura Cristina

Școala Gimnazială Nr.1 Oțelu Roșu

În cele ce urmează am să vă povestesc despre un obicei așa cum se vorbește și se face la mine în sat.

Un obicei care să țâne dân moș strămoș în Slacina îi Zăpostătu. Zăpostătu ăsta să fașe cu o ză înăince dă lăsarea postului mare, fiind pă la înșeputul primăverii. La catoliși întotdeauna zăpostătu pică marța, pântru că miercuri îi “miercurea șenușî”, asta fiind prima zî dân postu mare.

Postu să lasă cu alaiul berbeșilor, ășcia să fac ca să alunge duhurili răle dân sat. Copiii cineri să îmbracă cu cojoașe luace pă dos, la șale au un clopot și pă față obrezar. Obrezaru îi o mască făcută dân piele dă miel pă care îs pusă mărgel, flori și tot fielu dă forme țasuce pă ea dă muierili bătrâne. La clopt ei pitulă boază, rujuri și căneli ca să le rumenească pă fece. Zâua dă zăpostât o așceaptă cu drag fecili care pleacă grăbice dă la școală ca să meargă după berbeși. Pă la ora zășe și jumătafeciorii satului să îmbracă la unu dântră ăi care să maschează, și după șe îs gata pleacă urmați dă muzăcă pă ulițali satului. La fiecare cinăr care-i făcut berbec să opresc și înșep un brâu ca la sclăcinari pă pișior.

Fecilor le ard călcânilor să să baje și iele întră ei ca să joașe. Îi obiceiiu ca fiecare copil să poarce fruntu la casa lui, fruntu ăsta însămnând să fie în fruncea jocului. Când poartă brâu gazda iesă afară cu cantă cu răchie să ge dă beut fișiorilor. Când berbeșii îs pă la mijlocu satului și când lumea care umblă după ei îi în toi, vin alți cineri îmbrăcați “năroage”.

În fiecare an feșiorii să ghingesc cum să facă ceva frumos care să atragă atenția săcenilor, îmbrăcându-să cu țoale răle și cu tot felul dă dârză.

La noi la sclăcinari să numesc nărozî, dar în alce sace apropiace cum ar fi pă la Goleț le zășe “dârzari” că îs îmbrăcați în tot fielu dă Țoale și dârză. Nărozî așcia au căce o plasă cu șenușă ori tărăță și când vin iei aruncă pân capu fecilor și spărie copiii ai miși. Ajunși pă plaț unge toace mășanili și oamini trec, nărozî îș pun gândurile șe le-or plănuț în fața lumii. Într-un an după cum or povestât babili, trupa nărozilor o fost făcută dâ: popă,crâșnic,mort și căceva boșitoare. Când ajung pă plaț nărozî încep să țână slujba.Mortu era pus într-un căruț cu fân care îl țâneau boșitoarili. La mijlocul satului popa și crâșnicul țân slujba mortului , cântându-i “Veșnică pomenirea lui” și boșitoarili înșep să plangă și să să vaice după mort amincindu-și șe o fi făcut ăsta în cinereța lui.

După slujba asta iar înșep să meargă și pă străzâli care or măi rămas. Cu toace că primarul are ori nu are copil care să îmbracă berbec, feșiorii să opresc și la casa lui și fac un brâu că așa să cage să vadă lumea unge stă primaru. Unii copii măi drăcușori aleargă dă nu măi știu pă unge să o apușe.

Ajungând pă la capătu satului, nărozî și berbeșii fiind oțără amețât dă la atâta răchie or dat foc căruțului cu fân în care era mortu și ăsta săracu dă spaimă o și înviat. După toată zâua asta plină dă bucurie trăbă ca toace să să găce cu o petreșere. Petreșerea asta să fașe la cămin, și mîncarea o fac mamili berbeșilor. Mîncarea care să fașe în fiecare an îi cigane cu ou, clisă, cărnaț afumat dă porc și coleșă. Clisa și ouăli le adună berbeși dâ sat mergând cu cotărița la fiecare poartă.

La petreșerea asta fișiorii cheamă și fecili care or alergat după ei și să petrec cu toți până la doisprășe că dupaia intră în postu mare. Dâ bătrâni am măi auzât zăcându-să că îi bine să iai un fir dă păr dâ obrezaru berbecului, ăsta să fie dâ frunce, pântru ca să fi tot anu în frunce ca berbecu și cum să uită lumea după berbeși așa să să uice după cine. O altă zăcală care am măi auzât-o îi că dă copiii care să fac năroz fuje șasă săptamîni înjeru păzător.

Cam așa îi zăpostătu la Slacina-Cimiș, petrecăros și frumos numa un lucru îi cam rău, că feșiorii nu să măi prea fac berbeși și obișeu înșepe să să cam piardă.

Sperând că dulcea limbă a oamenilor ce trăiesc în satul meu se va păstra în timp și prin mine, urez un „Paște fericit!” tuturor celor care au citit această lucrare și-i invit să vadă pe viu obiceiul zăpostitului la slătinari sau altele la fel de interesante și frumoase. Dorința noastră, a tinerilor, este să ducem mai departe ștafeta sufletului acestui sat și să-i păstrăm identitatea acestui neam, să-i prețuim valoarea și să ne mândrim într-un mod demn de rădăcinile noastre.

LEGENDA HAIDUCULUI ADAM NEAMȚU

Prof.înv. primar: GuiuLăcrimioara
Școala gimnazială „Gheorghe Guga” Răcășdia
Jud. Caraș-Severin

Haiducii sunt cei care, răzvrătindu-se împotriva asupririi, își părăseau casele și trăiau în păduri, singuri sau în tovărășiți de alții, jefuind și prădând pe bogați și ajutând pe săraci.

Adam Duma originar din Slatina Nera a fost pentru o vreme dascăl într-un mic sat de la Dunăre. Învățătorul s-a făcut haiduc, împreună cu prietenul său, Lăzărică, stabilindu-și „reședința” în Peștera Rolului din Cheile Nerei. Era cunoscut ca Adam Neamțu, pentru că purta straie „nemțești”. Adam Neamțu era un om potrivit de statură, șaten, foarte vioi, iute din fire și mai presus de toate, cu

o frunte lată, semn al inteligenței. El avea sub șubă, în chimir, mai multe pistoale, purta barbă și plete. A fost viteaz și drept, darnic cu săracii, cărora le umplea poala de galbeni luați de la cei bogați.

Săracii care primeau de la Adam Neamțu câte o poală de galbeni împărătești nu se mai puteau numi săraci. Cu ei „puteai cumpăra un sat cu popă cu tot”. Unii și-au pus acțiuni la societatea austriacă ce a construit primele căi ferate în această parte a Banatului și administra și minele din Anina. Câțiva dintre săracii miluiți de el au devenit bogați mai rău ca ceilalți.

A fost prins pe când își vizita ibovnica, Ileana, prin trădarea unui fost ortac, Buzangiu și închis întâi în Oravița, apoi, 20 de ani, la Lugoj.

Când a revenit Adam Neamțu de la varmegie (închisoare) de la Lugoj, după 20 de ani s-a dus să ceară de la unul Iosom Catina, din Ilidie, pe care el îi dăruise pe vremuri. Iar acesta l-a gonit cu argații din ogor. Drept pentru care Adam Neamțu s-a apucat iar de haiducie, i-a dat foc lui Iosom, de-a ars de viu cu tot ce avea. Pe haiduc l-au prins și l-au spânzurat pe urmă, fără judecată, lângă orașul Guzainii, lângă Vârșet.

La Slatina Nera, în familia Davițoiu, s-a păstrat multă vreme, chipul lui Adam, gravat pe un butoiuș. Un tâmplar din familia respectivă a reușit cu succes să-i imprime figura pe lemn, foarte probabil din simpatia pe care i-o purta haiducului. Din păcate, în zilele noastre s-a pierdut acel butoiuș.

Bibliografie : www.naturalist.ro/turism-si-mobilitate/istorisiri-si-legende-din-muntii-banatului; Maria Duma, locuitor din loc. Slatina-Nera

ARMONIE PRIN JOC, CÂNT, PORT ȘI CUVÂNT ÎN SATUL ARDELEAN

PROF. ÎNV. PRIMAR COMAN MALVINA

ȘCOALA GIMNAZIALĂ ION POP RETEGANUL SÎNCEL

Înrădăcinate în spiritualitatea românească de peste două mii de ani, cântecul, jocul și portul, bogății de neprețuit cu care ne identificăm, și ne simțim acasă, dacă știm să le punem în valoare sunt un mod de viață și de exprimare a filosofiei poporului român. Gândurile, sentimentele și aspirațiile țaranului român se topesc în versuri populare pe care se mlădiază cântecul. Versul este cântat, iar cântecul însoțește jocul. Dincolo de vers și de melodie, cântecul popular încântă prin atmosfera creată, prin frumusețea și bogăția costumelor. Totul este exprimat simplu, direct, așa cum este sufletul țaranului autentic, deschis și curat. Din versurile cântecului popular răzbate atitudinea tonică și demnă față de viață. Cântecul nostru popular este un chip frumos, modelat cu multă măiestrie și alcătuit din prisosul sufletului. La noi, oricât de mare ar fi lipsa materială sau durerea, țaranii noștri și le-au exprimat întotdeauna prin cântec, acesta îmbrăcând diferite forme.

Vatra satului tradițional păstrează de veacuri cântecul, jocul și portul. Avem pe Târnava Mică, la Sîncel, minunate cântece care exprimă o mare diversitate de sentimente omenești prin “doine”, “balade”, “pricesne”, “strigături”, prezente la evenimentele importante ale vieții: nașterea și cântecul

de leagăn, munca și creșterea pruncilor, iubirea și întemeierea unei familii, bătrânețea- sentimentul împlinirii și moartea- sentiment de ușurare că sufletul nostru se întoarce la cel care ne-a creat. Pe sânceleanul nostru dacă îl cunoști, să- l provoci să- ți cânte, să- ți joace și să- ți spună strigături de ale lui, din vatra satului și o să- ți dai seama de bogăția de om și de ce minuni ascunde sufletul său. Că știu sîncelenii să pună în valoare cântecul popular o demonstrează vestitul cor bărbătesc, cunoscut în țară prin măiestria interpretativă, care încearcă să transmită mai departe tradiția populară atât prin cântec, cât și prin port, fiind prezenți mai la toate manifestările culturale locale și naționale.

Dragostea românului pentru pământ este mereu prezentă în cântece. Ca păstrător al cântecului popular autentic, corul bărbătesc a scos la lumină atmosfera caldă, solară care odinioară era o binefacere pentru țăranul care a ieșit cu plugul la arat, ascultând cântecul păsărilor: „Dragu mi-i la câmp afară/ În soare de primăvară,/ Când aud cucu' cântând/ Și văd florile-nflorind.// Cântă puiul cucului/ Pe coarnele plugului/ Și mierluța pe teleagă/ Mult mi-i primăvara dragă”. Cântecele care emoționează profund sunt și cele patriotice Învățăm de la părinți să iubim și să prețuim strămoșii, frații, surorile, neamul, dar și dreptatea și onoarea. Sentimentul românesc de acasă este de intensitate este maximă pentru cei dezrădăcinați: „Pare-mi bine că-s acasă/ Cu cei dragi pe lângă masă./ Cât în lume am umblat/ Loc mai mândru n-am aflat”. Iubind casa și familia, țăranul iubește și locul natal, refieful din perimetrul satului, drumurile, ulițele, colțul lui de rai pe pământ: „Nu-i grădină mai frumoasă/ Ca-n Ardeal la noi, acasă”./ „Dealuri, munți și voi, răzoare,/ Sate cu livezi în soare./ Acolo stă omenia/ Vecină cu veselia”.

Esențială pentru toate formele de viață, apa, este un element primordial. Apa molcomă, care serpuiește lin, la marginea satului, Târnava Mică, martora atâtor iubiri ascunse sau împărtășite, este prezentă în cântecele vestitului cor ardelenesc: “Târnava cu apă lină,/ Cine bea de dor s- alină”. Puterea emoțională a iubirii este un sentiment pur, cu o manifestare complexă. Dragostea dintre feciori și fete se asociază cu tinerețea, energia vitală care întreține spiritul. Iubirea este un sentiment sacru, pur, cât timp numele celui drag este scris pe chindeu și pus alături de sfintele icoane, cum numai în lumea satului se poate întâmpla. Iubirea adevărată transformă omul într-o ființă bună, blândă, generoasă și, mai ales, iertătoare: „Bate vântu' printre duzi/ Și ploaia prin cucuruz./ De-aș ști, mândro, că-i veni/ Drumul ți l- aș chetruir./ Așa doină ți-aș cânta/ De-i uita, mândro, uita/ De-i uita de supărare/ Cu mine-n brațele tale/ De-i uita că ne-am sfădit/ Și de-un an nu ne-am vorbit”. Puterea celui care iubește stă în iertare. Cel care iartă este răsplătit cu bunătate care răzbate la suprafață printr-o bucurie contaminantă răspândind armonie în tot și toate.

Dintre toate elementele naturii, codrul ocupă un loc aparte în cântecele interpretate de bravi bărbați, așa cum, în vremurile străvechi, tot el, codru, ocupa un loc aparte în viața țăranului: codrul era casa, familia, neamul, într-o armonie perfectă: „Codru-i frate cu românu'./ Cu fagu' și cu gorunu'./ Codru-i frate, codru-i tată/ Dintr-o vreme-ndătinată”. Dialogul dintre om și codru stă sub semnul

tregerii timpului: „Mult mă-ntreabă codru' verde/ De ce fața mi se pierde./ Codrule, nu mă-ntreba,/ Că doar se pierde și-a ta/ Numai să vie toamna”. Metaforic vorbind, codrul este oglinda vieții. Drumul prin codru este, de fapt, trecerea prin viață, natura este solidară cu omul, se bucură, suferă și îmbătrânește odată cu el: „Codrule, când te-am trecut/ Eram tinerel și crud,/ Iară când m-am înturnat/ Eu, bătrân, și tu, uscat”.

În lumea satului cântecul și jocul sporesc puterea emoțională, redau veselie și bună dispoziție. Este un spectacol de culoare, de sunet și de mișcare, la care se poartă costume populare, un anumit comportament, respectând o tradiție. Portul popular ardelenesc este o expresie vie a simțului artistic al neamului nostru. Eleganta îmbinare a celor două culori predominante, albul și negrul, îi dau o notă de sobrietate și prestanță. Alcătuit pe un fond autohton străvechi, purtat cu sfințenie, de lucuitorii satului, atât în zilele de lucru cât și în zilele de sărbătoare sau la marile evenimente din viața de familie, portul popular este purtat tot mai mult de copii și tinerii satului la serbări, sărbători sau evenimente culturale. Toate elementele de cultură și tradițiile populare transmit valori și creează punți de legătură între generații.

Bibliografie:

Monica Budiș, Microcosmodul gospodăresc. Practici magice și religioase de apărare, București, Editura Paideia, 1988;

Ion Ghinoiu Ghinoiu 1999:, Lumea de aici, lumea de dincolo. Ipostaze românești ale nemuririi, București, Editura Fundației Culturale Române;

Valer Butură, Cultură spirituală românească, Editura Minerva, București, 1992.

Datini și obiceiuri maramureșene

Prof. Ionescu Ionela Daniela

Liceul Teoretic „Benjamin Franklin”

Maramureșul este un imens muzeu în aer liber, iar viața de zi cu zi este o adevărată întoarcere în timp. Sunt locuri în care se mai păstrează, în adevăratul sens al cuvântului, tradițiile și obiceiurile specifice zonei.

Județul Maramureș, Țara Țărilor, cum este cunoscut, cuprinde patru zone etnografice diverse: Țara Maramureșului, Țara Chioarului, Țara Lăpușului, Țara Codrului.

Privind într-un context mai larg, național și european, zona Maramureșului este situată la confluența și interferența marilor culturi și civilizații europene, adică cele occidentale, apusene cu cele orientale, răsăritene cu suprapunerea celor două mari biserici creștine, ortodoxă, răsăriteană și catolică, apuseană. Acestea s-au întrepătruns dând naștere la un fenomen de sincretism cultural care a avut ca rezultat această arie culturală, Maramureșul ce s-a păstrat până astăzi.

Inima Țării Maramureșului este cu siguranță Sighetu Marmăției, cunoscut local sub numele de Sighet. Printre principalele atracții turistice din Sighet amintesc Muzeul Satului Maramureșean, care conservă case monument și vestigii specifice zonei, ce poartă inscripții în limba română cu litere chirilice, în limba latină, cu datări certe pe parcursul secolelor XVII-XIX. Aici, în fiecare an, de 18 Mai-Ziua Internațională a Muzeelor se organizează manifestări științifice și un festival folcloric la care participă sute de țărani în costume tradiționale ce-și prezintă obiceiurile de primăvară. În centrul orașului este situat Muzeul Etnografic al Maramureșului cu colecții de o valoare inestimabilă, excelând cu cea mai mare colecție de măști din țară – măști folosite în practicarea obiceiurilor de iarnă. Aici se găsesc și cele mai vechi icoane din țară (pictura neobizantină în tehnica tempera, pe lemn) și desigur alte obiecte etnografice, inclusiv ceramica de Săcel de factură dacică.

Sărbătorile religioase sunt celebrate pe parcursul întregului an chiar dacă, iarna ele sunt mai numeroase.

Încă din 1968, pe 27 decembrie, în fiecare an, se ține un carnaval de iarnă în Sighet numit „Marmăția”. Inima carnavalului o constituie parada: sute de oameni mascați și costumați, căruțe trase de cai în care se cântă colinde, urături (urări de bine pentru anul următor) și se interpretează piese tradiționale de iarnă cum ar fi Capra, Ursul și Vișlaimul.

Un alt obicei frumos de iarnă este Brondoșul. Mascați din cap până în picioare, cu hamuri și clopote, locuitorii Cavnicului încearcă să alunge spiritele rele și demonii din zonă. Această tradiție durează trei zile, timp în care toată lumea umblă pe străzi costumată adecvat, se colindă pe la casele oamenilor, pentru a aduce liniște și bunăstare.

În Targu Lăpuș, începând cu 18 decembrie, are loc Festivalul Obiceiurilor de Iarnă cu parade ale costumelor și ale datinilor specifice sărbătorilor de iarnă.

Lumea satului maramureșan e plină de obiceiuri strâns legate de mitologie și de religie. Multe dintre aceste obiceiuri, pe lângă colindat, sunt păstrate cu sfințenie de către țăranii din Maramureș. Crăciunul e un prilej de bucurie amestecat cu magie, iar satul maramureșan face probabil ultimele eforturi de a menține viu un trecut atât de încărcat de farmecul sărbătorilor de iarnă.

Multe practici din Ajun au ca principală grijă vitele din bățatură, dându-li-se mâncare pe săturate, că doar în această noapte "s-a născut Hristos în iesle". Pentru a avea "frupt" vacile, era bine să nu se împrumute nimic din casă în toată această perioadă, focul (deloc întâmplător!) și aluatul dospit trebuind să fie foarte bine păzite și nicidecum împrumutate. De asemenea, orice lucru care fusese împrumutat peste an trebuiau aduse neapărat acasă. Spre seară toți ai casei se așează în jurul mesei, această masă fiind cu totul specială, la ea participând atât viii, cât și morții. La miezul nopții, răposatii revin la casele lor pentru a lua parte la masa de Crăciun. De aceea, ușa trebuie lăsată deschisă, pentru ca aceștia să poată pleca. Oamenii de altădată erau foarte grijulii ca în noaptea Crăciunului să nu se stingă focul, în acest scop punând în vatră un buștean sau o buturugă.

De asemenea, în casele țărănești, dușumeaua este acoperită cu fân proaspăt, iar masa cu paie, peste care se așterne fața de masă. Totodată, cele patru picioare ale mesei sunt legate cu lanțuri, având semnificația opririi animalelor sălbatice de a ataca stânele de oi și vaci, cât și îndepărtarea răului din casă.

Maramureșul e plin de tot felul de superstiții legate de seara de Ajun pe care doresc să ți le împărtășesc, pentru a nu fi surprins de reacțiile localnicilor.

- nu e bine să ceri sau să dai cu împrumut nici un obiect.
- nu e bine să speli rufe fiindcă aduci boli asupra familiei.
- cei care plâng în Ajun știu că vor plânge tot anul care urmează.

Chiar dacă nu postesc, feciorii nu mănâncă în Ajun mâncare grasă, ca să nu le fie nevestele urâte. Chiar dacă cerurile nu se vor milostivi și nu vor așterne destul omăt peste Maramureș, când se va auzi la ușă "Slobodu-i a colida?" sigur gazdele vor răspunde "Slobod, slobod!". E semnul, îndeobște recunoscut în zonă, că a venit Crăciunul.

Dacă în seara de Ajun, animalele se culcă pe partea stângă, e semn că iarna va fi lungă și geroasă. În seara de Ajun, gospodarul dă animalelor din grajd o bucată din aluatul dospit folosit la pregătirea bucatelor de

sărbători pentru a aduce înmulțirea vitelor.

Primavara începând cu 23 aprilie, ziua Sfântului Mucenic Gheorghe și până la Sfintele Paște, maramureșenii tradiționaliști păstrează cu strictețe obiceiurile și ritualurile specifice. De Sfântul Gheorghe fetele și feciorii se udă reciproc cu apă, străvechi rit păgân ce semnifică fertilitatea. Tot atunci se scot oile „în hotar” și se asociază stânele. Cu o săptămână înainte de Înviere, în Duminica Florilor în fiecare casă se pregătesc mai multe pâini împodobite cu flori de aluat, mâncate apoi de întreaga familie în credința că pe lumea cealaltă vor fi împreună. Tot în acea zi se dă de pomană săracilor și la biserică se duce prescură și ramuri de loză sau salcie „Mâțișori”, care, după binecuvântarea preotului, se pun la streășina casei sau a grajdului pentru protecția oamenilor și a vitelor. Dacă pe timp de vară este grindină sau furtună, aceste ramuri se pun în foc, în credința superstițioasă că vremea se va îmblânzi.

O sărbătoare importantă de vară are loc pe 24 iunie este „Sânzienele”. Atunci se culeg sânzienele, florile mărunte de culoare galbenă, frumos mirositoare, utilizate „împotriva durerilor de șale și a umflăturilor”. Întrucât Sânzienelor le sunt atribuite și manifestări oculare, în aceeași zi sunt atârinate peste noapte de strașina caselor flori de scaieți, tunse de puf. Se crede că, după cât crește puful până dimineața, se poate stabili „cantitatea” de noroc care îl va însoți pe proprietarul casei în timpul anului. Fetele care vor să se mărite și băieții care vor să se însoare se strâng în unele sate în seara ajunului de Sânziene. Băieții fac ruguri, aprind făclii și le rotesc în sensul mișcării soarelui. Fetele culeg flori și împletesc cununi, se întorc cu ele în fugă în sat și le aruncă pe case. Dacă cununile se agață de horn, fetele se vor mărita în acel an. A doua zi dis-dimineață, cetele de feciori străbat satele cu struturi de sânziene la pălărie, semn că au văzut cununile de sânziene pe casele fetelor care-i interesează.

Din cele descrise mai sus se observă o asociere a obiceiurilor religioase cu cele păgâne, semn că tradiția a fost păstrată din cele mai vechi timpuri, chiar înainte de a deveni creștini. Cred că maramureșenii au reușit aceasta și datorită felului lor de a fi: puternici (condițiile de trai grele), evlavioși, oameni „dintr-o bucată”. Bogăția datinilor și a obiceiurilor cred că se datorează și faptului că pe aceste meleaguri trăiesc împreună români, unguri, ucrainenii și evrei, fiecare îmbogățind zestrea spirituală a locurilor.

În 1981 copil fiind am avut ocazia să vizitez Maramureșul împreună cu părinții mei. Cea mai vie amintire a fost aceea a femeilor îmbrăcate în portul popular chiar și într-un oraș mare cum este Baia Mare. Mai târziu, în 2003, am poposit din nou pe aceste meleaguri și m-au uimit casele mari construite în zona Negrești Oaș de către maramureșenii plecați în Europa. Era un amestec bizar între tradiție și modern. De altfel, pensiunile din prezent sunt un astfel de amestec de camere modern mobilate și camera de zestre cu țesături specifice zonei. Maramureșenii de azi doresc să-și păstreze tradițiile și prin aceasta identitatea, dar în același timp își doresc o viață mai ușoară, de aceea, apelează la utilitățile unei vieți moderne. Sper ca la următoarea mea vizită în Maramureș să trăiesc pe viu bogăția culturală a acestei zone, să mă bucur de datinile și obiceiurile de aici și să nu ajung să aflu despre ele doar în muzee cum se întâmplă în alte zone ale României.

Bibliografie

Cosmin Carp	Ziarul „Estrada maramureșeană” din 07 decembrie 2007; articol: Sărbătorile de iarnă în Maramureș.
Florin Nasui	Ziarul „Graiul Maramureșului” din 04ianuarie 2008;articol: „Colinde, datini și obiceiuri de iarnă la ucrainenii”

PAȘTELE-SĂRBĂTOAREA SUFLETELOR NOASTRE!

CHIȚU MARIANA CAMELIA
ȘCOALA GIMNAZIALĂ TRAIAN,
COM. TRAIAN, JUD. OLT

Cea mai mare sărbătoare a creștinilor, Învierea Domnului, este prilejul, pentru români, de a trăi clipe de bucurie sfântă, dar și de a sărbători în cadrul comunității.

Sărbătoarea Paștelui este marcată în Oltenia de obiceiuri străvechi ce țin de credința unei curățări și înnoiri interioare. Paștele, cum denumesc românii sărbătoarea Învierii, își are etimologia în cuvântul ebraic pesah, trecere. Paștele evreilor marca trecerea poporului ales prin Marea Roșie, din robia Egiptului, în pământul făgăduinței, Canaan. Paștele creștinilor este, în primul rând, sărbătoarea Învierii Domnului, după al cărui model vor învia toți creștinii.

Sărbătoarea Paștelui, trebuie să spunem că nu este una izolată. Antrenează un întreg ciclu de sărbători și evenimente, care fac să se individualizeze, clar, în calendarul românilor, momentul pascal. Acesta cuprinde mai multe sărbători, de la intrarea în Postul Mare până la Pogorarea Duhului Sfânt (Rusaliile). Pe planul culturii populare, începerea Postului Mare este marcată prin distracția care se face înainte de post.

Între datinile de Lăsata Secului, se individualizează obiceiul "Cucii", specific Dobrogei (mai demult) și satelor din șesul Dunării. Astăzi obiceiul este sporadic întâlnit, cel mai spectaculos carnaval fiind în comuna Brănești, lângă București. Tot la Lăsata Secului se făcea strigarea peste sat. Flăcăii se urcau pe un deal sau într-un copac, vestind în tot satul numele fetelor care nu s-au măritat și pricina. Sau se împărțeau în două cete, ce urcau pe dealuri opuse și se făceau că întreabă și răspund despre fetele care nu s-au măritat și pricina acestui fapt. În sud, și acum se merge cu prăjituri, tort și alte bunătăți la nași sau la părinți. Prima zi după Lăsata Secului se numea Lunea curată, când bătrânele începeau a țese pânza din care se făceau cămășile de Paște. Tot în această zi, oamenii obișnuiesc să purifice spațiul în care trăiesc, prin diferite ritualuri.

Ziua Sfântului Toader este momentul în care se aduc prescuri și colivă la biserică. După sfințirea de către preot, ele se dau de pomană pentru morți. De atunci, în fiecare sâmbătă a postului trebuie duse prescuri, până în Joia Mare.

În sudul țării obiceiul se cheamă "sărindar" și constă în ducerea la biserică a găului (arpacaș, în zilele noastre). În fiecare sâmbătă, până în sâmbăta lui Lazar, se pomenesc morții. La "spatul sărindarului" se face coliva din acest grâu și câte o masă pentru întreaga comunitate, ca pomană pentru morți. Există chiar și obiceiul necanonic de a-și "purta sărindarele" de viu; până la parastasul de șapte ani, care se face după ce moare un om. Acesta, fiind încă în viață, și le face singur, cu pomenile necesare. Obiceiul este practicat mai ales în sudul țării, în Oltenia.

Dar să revenim la ziua lui Sân' Toader, în care etnologii văd o rămășiță a cultului hipic sau a curselor de cai care anunțau venirea primăverii. Tot în această zi se tundeau vitele. Fetele culegeau buruieni (rădăcina de urzică, frunze de nuc) cu care își spălau parul.

În ziua de Mucenici, gospodarii dădeau foc la gunoaie. Femeile afumau casa și pomii din grădină cu petice aprinse, ca să le ferească de gângăniile și jivinele care le periclitează.

În zilele noastre este obiceiul să se facă "macinici". În sudul țării se fac fierți în apă și arome. Așa e obiceiul, în amintirea celor 40 de sfinți mucenici înghețați în iezerul Sevastiei. Mucenicii, în forma cifrei 8, se dau de pomană pentru morți și se consumă și de cei ai casei.

Buna-Vestire simbolizează începutul mântuirii neamului omenesc. În această zi, Arhanghelul Gavriil i-a binevestit Sfintei Fecioare Maria zămislirea lui Mesia, cel de veacuri așteptat.

Se crede că de Blagoveștenie pământul este binecuvântat, căci înviază toată musca și începe a crește iarba. Iar cine doarme în această zi va fi somnoros tot anul. Tot acum se spune că se dezleagă limba păsărilor cântătoare și cucul, care a fost uliu toată iarna, redevine cuc, până la Sânziene sau la Sântul Petru. Cei ce îl aud cântând pentru prima dată îl întreabă cât mai au până la moarte sau până la

căsătorie. Iar răspunsul cucului este interpretat că de câte ori cântă, atâția ani mai sunt până la evenimentul respectiv.

Sâmbăta dinaintea Floriilor poartă numele de sâmbăta lui Lazar, în amintirea lui Lazar cel înviat de Mântuitorul din morți. Acum este ziua de dezlegare a sărindarelor, când se pomenesc morții.

Femeile făceau, mai demult, plăcinte, ca să nu moară de dorul lor, așa cum a pățit mama lui Lăzarel. În șesul Munteniei și, mai rar, în Dobrogea, fetele umblă cu Lăzărița. Colindă din casă în casă, în timp ce mireasa (Lăzărița) merge înainte și înapoi în cercul lor, cântând cântecul lui Lazăr. Se spune că Lazăr i-a cerut mamei să-i facă azimă, dar ea a refuzat. Apoi el a plecat cu oile, s-a suit în copac să le scuture frunze și, căzând, a murit. Surorile lui l-au scăldat în lapte dulce, apoi l-au înmormântat. Colindul se sfârșește cu bocirea lui Lazar de către surori și de mireasă. Obiceiul este întâlnit și astăzi, mai rar, în sudul țării.

Duminica Floriilor marchează momentul primirii triumfale pe care i-a făcut-o mulțimea Mântuitorului, la intrarea în Ierusalim. În această zi e obiceiul de a se sfinți, la biserică, ramuri de salcie.

După cum menționam și mai sus, puține dintre aceste obiceiuri se mai păstrează astăzi. Cele mai prezente sunt pomenirea morților, care se face în fiecare sâmbătă a Postului Mare, frecventarea sfintei biserici mai des, spovedania. Obiceiurile populare se țin mai puțin și mai sporadic. Nu se poate vorbi despre o generalizare a acestora nici în ce privește sărbătorirea, nici în privința teritoriului românesc.

Pentru români, Postul Mare este cel mai important și mai sfânt post de peste an. Fiecare încearcă să postească după putere, mai ales prima săptămână și Săptămâna Mare, să facă milostenie și fapte bune, să se împacă cu cei cu care s-a certat. Datinile populare, ele se mai păstrează doar în unele localități. Cu trecerea anilor, parcă timpul e tot mai puțin îngăduitor cu oamenii, grijile vieții lipsindu-i tot mai mult de bucuria sărbătorii. Sau, poate că se vede tot mai mult influența creștinismului, care consideră Postul Mare drept o perioadă de adâncă pocăință și tânguire, pentru că acum a fost chinuit și omorât Creatorul lumii. Iar la răstignirea Lui, ne facem cu toții părtași, prin păcatele noastre. De aceea, din punct de vedere creștin, sunt interzise petrecerile și serbările de orice fel.

Chiar dacă azi nu se mai practică vechile obiceiuri, românii cinstesc în mod deosebit sfintele slujbe din Săptămâna Patimilor. Fiecare zi din Săptămâna Mare are semnificația sa.

În tradițiile românilor, Joia Mare se mai numește Joi Mari, Joia Patimilor, Joia Neagră, Joimarița. Ea este termenul până la care femeile trebuiau să termine de tors cânepa. Joia Mare este considerată binefacătoare pentru morți. Acum se face ultima pomenire a morților din Postul Mare. În Oltenia și acum se fac în zori, în curți și / sau la morminte focuri pentru morți din boz sau nuiele; se spune că ele închipuiesc focul pe care l-au făcut slujitorii lui Caiafa în curtea arhierească, să se încălzească la el, când Iuda l-a vândut pe Hristos, sau focul unde a fost oprit Sfântul Petru, când s-a lepadat de Hristos.

BIBLIOGRAFIE

- Ghinoiu, I., 2003, *Sărbători și obiceiuri românești*, Ed. Elion, București
Marian, Fl. S., 2001, *Sărbătorile la români*, vol. 1, Ed. Grai și suflet - Cult. nat., București
Nicolau, I. 2000, *Credințe și superstiții românești*, Ed. Humanitas, București
Vasiliu D. A., 1940, *Obiceiuri, credințe și datini de Paști*, Ed. Minerva, București
Veronca, N., E., 1988, *Datinile și credințele populare românești adevărate și așezate în ordine mitologică*, Ed. Polirom, Iași
Vrabie, S., 1999, *De civitate Rustică. Studii și cercetări de etnologie și literatură populară română*, Ed. Grai și suflet-Cult. Nat., București
Vulcănescu, R., 1987, *Mitologie română*, Ed. Academiei R.S.R., București

TRADIȚII ȘI OBICEIURI DE CRĂCIUN DIN ZONA OLTENIEI

PROF. MĂDĂLINA BĂLU,
LICEUL TEHNOLOGIC ROȘIA-JIU,
COMUNA FĂRCĂȘEȘTI, GORJ

În preajma sărbătorii Nașterii Domnului poate fi întâlnită la satele păstrătoare de tradiții o întreagă suită de practici cu tentă magică fiecare cu importanța și însemnătatea ei pentru cei ce cred, diferențe putând fi întâlnite de la zonă la zonă pe toate meleagurile românești.

În Oltenia, în ziua dinaintea Ajunului Crăciunului, femeile se trezesc înainte să răsăre soarele și aruncă păsărilor din ogradă mâncare înspre răsărit, socotind în acest fel că ele nu vor mai face stricăciuni prin grădina în primăvară când pământul va fi semănat.

În dimineața zilei de Ajun, când se taie porcul, oamenii merg la vecini și se așază pe paie ca să stea cloștile. Se zice că, dacă se așază o femeie cloșcă, va scoate puicuțe și dacă se așază un bărbat o să iasă cocoșei.

Sărbătoarea Crăciunului este precedată în ziua de Ajun, în mai toate satele Gorjului, de obiceiul umblatului în pițărâi sau colindeți. La Negomir, de exemplu, toți gospodarii ies la poartă cu un coș plin de colaci, mere sau eugenii pentru a le împărți celor plecați în pițărâi. În unele sate tinerii și copiii se strâng în seara de Ajun în capul satului, și apoi trec din poartă în poartă, pentru a lua colaci sau ce alte bunătăți împart sătenii. În alte sate, plecatul în colindeți are loc în dimineața de Ajun. Pentru că afară este frig, gospodarii le dau tinerilor ieșiți în pițărâi și câte un pahar de țuică fiartă. De asemenea, din poartă în poartă, gospodarii aprind focuri. Este un obicei foarte-foarte vechi, dar care se păstrează. În seara de Ajun, cam pe la ora 18:00, în capul satului se strâng cetele de tineri plecați în colindeți. Uneori merg în colindeți și oamenii bătrâni, acum este mai săracă lumea. Fiecare gospodar iese la poartă cu un coș cu colaci sau biscuiți, eugenii, ce are, și le împarte colindeților. Mai ales copiii le place obiceiul. Ne bucurăm că nu se pierde odată cu trecerea anilor! În trecut, se coceau colindeții în cuptor. Acum prea puține femei îi mai fac în casă, majoritatea cumpără colaci din comerț.

Acești colaci au o semnificație aparte, chiar dacă tinerii din ziua de azi nu le mai cunosc decât sensul laic.

Colacii se pregătesc fie pentru colindători, numindu-se prin unele părți și colindate, fie pentru masa Ajunului, fie pentru [pomenirea morților](#). După ce pâinea pentru colaci se plămădește, în

anii din urmă numai cu plămadă făcută din drojdii de vin, numită și drojdii, - după ce se frământăși se lasă ca să răsară, adică săînceapă a crește, obișnuit pe cuptor la căldură, învelind covata cu blăni, după ce pâinea se ferește ca nu cumva frigul să o ia înapoi din crescut, se frământă din nou pe masă, și cu mâinile, rupându-se bucăți-bucăți, se preface în vițe groase ca degetul, din care se împletesc covrigii, cei dintr-o singură vită,colăceii din două vițe și colacii din două vite împletite și înconjurate cu o altă viță.

Obișnuit covrigii se vor da colindătorilor mărunți, cu colăceii se vor răsplăti colindătorii cei mai mulți, iar colacii se vor da flăcăilor, colindătorilor neamuri, vor împodobi masa de Ajun și se vor da de pomană.

Gospodinele nevoiașe, după cum vom vedea, vor înlocui atât turtele cât și colacii, prin felii sau bucăți de pâine din târg. Aluatul, din care cu nici un chip nu se împrumută, este dospit ca să se ouă găinile și să fie sănătoase peste vară, iar vitele să se plodească, adică să fete. Unele gospodine se feresc chiar de vecinele lor, care vin într-adins ca să poată ciupi câteva fărâmituri de aluat, ca să ia sporul și mana vacilor de la acea casă. Dacă o femeie poate lua aluat dospit de la trei case, dacă dintr-însul face o pâine și dacă o mănâncă apoi cu toți ai casei sale, fără să piardă o fărâmitură măcar din acea pâine, se crede că acea femeie va avea cloște multe, care vor cloci bine și vor scoate pui mulți, de care uliul nu se va putea atinge.

Dacă se pastrează acest aluat pentru mai târziu, el se poate folosi pentru tămăduirea vitelor bolnave de deochiu. Prin unele părți, gospodinele pun câte un copil de iau cu gura de nouă ori din aluat, ținând mâinile la spate. Din aceste nouă mușcăături se face un dodomete care se coace între sobăși care, sub numele de aluat de la Craciun, se întrebuințează pentru diferite boli de stomac la oameni și la dobitoace.

Tot în Oltenia și tot în Ajun de Crăciun se vrăjește în jurul focului. Toți membrii casei, indiferent de vârstă sau sex, scormonesc în foc zicând: "Bună ziua lui Ajun/Că-i mai bună-a lui Crăciun/Porcii grași și unturoși/Și oamenii sănătoși. Oile lănoase, vacile lăptoase/Caii-ncurători, boii trăgători/Câte scânteii, atâția miei și porcei.,

O altă practică este legată de "Colinda" sau "bățul de colindat". Cu colinda (boata, bățul de colindat), este bine să-i dai unui miel sau unei vite peste picioare ca să-i treacă de orice boală o fi suferind sau să-i dai unei vite cu vițel în burtă cu colinda peste picioare, ca să iasă vițelul frumos și sănătos .

În Ajunul Crăciunului nu se dă nimic cu împrumut, deoarece se consideră că cei care vin să ceară, vor să aibă noroc la furțișaguri tot anul care vine, să nu fie prinși.

La masa din Ajun se pun pe masă sare, pește, grâu și un pahar cu apă, deoarece se crede că vin morții familiei și mănâncă din ele. Însă trebuie să te ferești să pui pe masa băuturi alcoolice, pentru că se

zice că diavolul, care a inventat băutura, își bate joc de cel ce bea, zicându-i că trebuie să cinstești înainte de a mânca .

În ziua de Crăciun, dacă la casă este vreun animal deocheat, se ia apa de la vasele din bucătărie lăsate nespălate din Ajun și se spală vita sau oaia bolnavă cu credința că aceasta se va însănătoși.

În intervalul de la Crăciun și până la Bobotează, nu se toarce în casa unde este o fata mare, deoarece se crede că aceasta nu se va mărita nici în anul care vine.

BIBLIOGRAFIE

1. BÂRLEA Ovidiu 1981, "Folclorul românesc" I, București, Editura Minerva
2. CIAUȘANU Gh. F. (1914) 2001, "Superstițiile poporului român în asemănare cu ale altor popoare vechi și noi", ediție critică, prefață și indice tematic de I. Oprea, Ed. Saeculum

TRADIȚII ȘI OBICEIURI ÎN BOTOȘANI

CHIȚU MARIANA
LICEUL "ALEXANDRU CEL BUN" BOTOȘANI

Pomenit în documente încă din anul 1439, orașul Botoșani păstrează și în zilele noastre o originală arhitectură civilă orășenească. În ultimul timp, se urmărește conservarea valorilor reprezentative ale artei populare botoșănene, precum și a pieselor caracteristice ale vieții materiale tradiționale și ale bogatelor obiceiuri de iarnă.

Tradiția scoate în relief reperele fundamentale ale existenței lumii arhaice și deopotrivă ale lumii de astăzi: credința, gândul și cuvântul, repere care au asigurat echilibrul lumii până în veacul în care trăim.

În nordul Moldovei, sărbătorile au fost ținute din cele mai vechi timpuri și sunt păstrate în mare parte și astăzi. Toate obiceiurile sunt strâns legate de marile sărbători din calendarul creștin, cum ar fi Crăciunul, Boboteaza, Paștele, Sânzâienele sau de momentele esențiale ale vieții ca nașterea, botezul, nunta sau moartea.

Crăciunul este sărbătoarea care se păstrează, poate, mai mult decât în alte părți, fără mari abateri de la tradiție. În preajma Crăciunului, se recuperează sau se restituie lucrurile împrumutate prin sat, deoarece se consideră că nu este bine să ai lucruri împrumutate pe durata sărbătorilor de iarnă.

În ziua de Ajun, femeile obișnuiesc să ascundă fusele de la furca de tors sau să introducă o piatră în cuptor, crezând că îndepărtează, în acest fel, șerpii din preajma gospodăriei. În dimineața aceleiași zile se obișnuia, până de curând, ca femeia să iasă afară, cu mâinile pline de aluat, să meargă în livadă și să atingă fiecare pom zicând: "cum sunt mâinile mele pline cu aluat, așa să fie pomii încărcăți cu rod la anul".

Datinile de Crăciun sunt pregătite cu mult înainte, odată cu Postul Crăciunului (15 noiembrie), când încep să se constituie cetele de colindători și se învață colindele ce vor fi rostite în timpul marii sărbători.

Bucate tradiționale de Crăciun

Se spune că aceasta este sărbătoarea familiei, momentul în care toți trebuie să încercăm să fim mai buni. Gospodinele au un rol foarte important, ele trebuie să se pregătească astfel încât din fiecare casă să nu lipsească bucatele tradiționale. Toba, caltaboșii, cârnații afumați, sărmăluțele, piftia sunt doar câteva dintre bucatele caracteristice ce se regăsesc pe mesele de Crăciun din satele din zona Botoșaniului. De pe masa tradițională nu lipsesc celebrele „poale-n brâu“, plăcinte specific moldovenești, cozonacul sau vinul roșu. În unele sate se desface, în prima zi de Crăciun, putina cu brânză păstrată încă din toamnă.

Împodobirea caselor

Casele sunt și ele pregătite de sărbătoare. Cu ani în urmă, gospodinele își împodobeau locuința cu plante ornamentale (busuioc, mentă crească, ochișele). Acest aspect reiese și din colindele specifice zonei: „Streașina de busuioc,/ Să vă fie cu noroc./ Streașina de măghiran,/ Să vă fie peste an./ Streașina de mintă crească,/ Să vă fie pentru viață./ Streașina de bumbișor,/ Să vă fie de-ajutor,/ La fete și la feciori/ Și nouă de sărbători.“ Astăzi casele sunt împodobite cu fel și fel de luminițe, coronițe, care mai de care mai frumoase, toate pentru a-i întâmpina pe colindători.

Colindatul - moment emoționant

În satele botoșinene, colindatul este mai mult decât o simplă tradiție. În preajma Crăciunului, fiecare localitate freacă de pregătiri. Respectând obiceiurile străbune, tinerii și nu numai își organizează programul pe care îl au de prezentat în fața sătenilor. Începând cu câteva săptămâni înaintea Ajunului, copii formează cete, fac repetiții și se hotărăsc care vor fi colindele pe care le vor rosti, dar și ordinea lor. Ei se îmbracă în costume populare și pornesc încă de cu ziuă prin sat, nu cumva să rămână o casă necolindată. Tinerii au răspundere mai multă, ei se organizează în grupuri mai mari. Mândrii de hainele pe care le poartă, încep colindatul de la casa preotului, apoi merg la primărie, acolo unde este cazul, la profesori, după care se abat la fiecare dintre ei acasă și în special la fete. Colindele mai vechi sunt rostite de ei cu drag, ele au rolul de a împropăta parcursul Nașterii Domnului, a magilor. Altele fac urări de bine gazdelor. Pentru acest moment de bucurie, tinerii sunt răsplătiți cu mere, nuci, cozonac sau colăcei. Pentru că toate cele prezentate mai sus să fie conforme cu tradiția, tinerii organizează repetiții în diferite locuri, la Căminul Cultural, la școala și chiar la casele unora dintre ei.

Cetele de Anul Nou

Și pentru ca anul să se încheie în pași de sărbătoare, satele din zona Moldovei răsună de tineri dornici de întâmpinarea noului an în același ritm. Urăturile și colindele de rit agrar sunt prezente și în zilele noastre. Acum, în ultima zi din an, copiii merg cu uratul, iar tinerii formează diferite cete de mascați pentru a întâmpina un nou început. Se remarcă, în special, jocul caprei, al ursului, dar și cel al căiușilor. Este importantă și prezența mascaților, a irozilor, dar și a personajelor biblice: craii Baltazar, Gaspar și Melchior, Irod împărat, preotul Ozia, îngerul și ciobanul.

Ghidușiile caprei

În județul Botoșani, jocul caprei este cel mai apreciat obicei. În Ajunul Anului Nou se prezintă, pe scana Casei Sindicatelor, cetele care vin din fiecare sat pentru a-și prezenta programul ce l-au pregătit în conformitate cu tradițiile locului. Apariția caprelor se face în pocnete de bice, cântece din fluier și stigăturile toboșarului, ele evoluează săltăreț asemeni animalelor pe care le întrușează. Evoluția jocului este evidentă și apreciată prin măiestria conducătorului sau a toboșarului. Capra simulează că se urcă în copac, apoi se îmbolnăvește și moare, căzând la pământ, moment în care

ciobanul intră în panică, urmând un dialog straniu cu animalul. În cele din urmă capra reînvie, spre bucuria tuturor, glumele și ghidușiile animalului reluându-și cursul.

Jocul căiușilor

Comuna botoșăneana Vorona se remarcă prin jocul căiușilor. Un joc spectaculos, plin de istorie, care este prezentat prin intermediul măștilor. Tinerii care aleg să prezinte acesta tradiție trebuie să dețină și calități de dansatori, pentru a nu-i știrbi din frumusețe. În general, jucătorii de căiuși sunt echipați cu capete de cal, lucrate din lemn și îmbrăcate în pânză roșie, albă sau neagră, la care se adaugă și alte elemente ornamentale (oglinzi, Peteala, canafi, mirt, panglici). Pentru a fi purtat în timpul jocului, capul de cal este fixat într-un suport de lemn, de obicei o covată găurită la mijloc sau două vesce de sită, care se acoperă cu un covor sau o fustanelă din pânză albă sau colorată. Peste aceste țesături se cos elemente decorative. Tinerii care joacă căiuși se dezlănțuie în cerc sau se desfășoară liniar și radial, față în față, simulând o șarjă de cavalerie, sub comanda unui căpitan sau vâtaf.

Jocul ursului

Jocul Ursului este printre cele mai spectaculoase jocuri cu măști. Jocul cu măști de urs simbolizează moartea și reînvierea naturii. Personajul principal al jocului este Ursul sau Ursarul (un tânăr neînsurat cu talent mare la joc), având alături un alai compus din 5-6 băieți care interpretează rolul de moșnegi (cei mai vrednici tineri neînsurați, aleși prin trântă), fluierași (aceștia redau muzica pe care joacă ursul), vraci (aceștia îl reînvie pe urs) și vatafi (aceștia adună roadele colindului). Scenariul este același de ani și ani: ursul vine din depărtări, moare, este plâns de cei din alai, după care urmează reînvierea, bucuria și urările de bine făcute gazdei. Se poate remarca în dansul și jocul ursului succesiunea anotimpurilor care, pe vremuri, se aflau sub semnul acestui animal puternic, capabil să învingă frigul iernii și să aducă primăvara.

Ursul poartă pe cap și umeri blana unui animal care este împodobită cu ciucuri de culoare roșie. Ceilalți jucători își pun măști confecționate din pene, haine din piele de oaie sau cârpe și dinți confecționați din boabe de fasole. Se crede că Dansul Ursului este aducător de fertilitate, iar cântecul la fluier, zgomotele și loviturile produse de tobe, tălângi ori bâte vor face pământul mai fertil (căldura care se ascunde în sol va ieși la suprafață).

Bibliografie:

1. Stoian, Stanciu, Alexandru, Petre-, „Pedagogie și folclor” – E.D.P
2. Elena, Niculiță – Voronca-, „Datinile și credințele poporului român adunate și așezate în ordine mitologică” – Editura Polirom, Iași;
3. Victor, Simion – Jilavele, leagăn străbun de cultură și civilizație, Editura Ialpress-2006;
4. www.didactic.ro;
5. www.google.ro;
6. www.antenasatelor.ro.

TRADIȚII ROMÂNEȘTI DE IARNĂ

Prof. înv. primar Ardelean Florina Violeta

Ta, ta, ta, caprita ta
Te-am adus din Africa
Te-am tinut cu biberonul
Ca sa vezi Revelionul
Hip, hip, hip, halarip!
Asta-i capra americana
Nu da lapte nicio cana
Hip, hip, hip, halarip!
Asta-i capra japoneza
Doarme noaptea pe dormea
Hip, hip, hip, halarip!
La anu' si la multi ani!

Acesta este unul dintre textele preferate ale elevilor pe care îl folosim la serbările de Crăciun. Elevii învață foarte ușor aceste versuri, sunt încântați să le cânte și se „bat” pentru rolul principal.

Colindatul cu „Capra” are ca protagonist un flăcău care știe să joace și care își pune o mască împodobită cu o oglindă în frunte cu mărgelă cu flori. Împreună cu alți colindători merge din casă în casă și urează gospodarilor împliniri în anul ce va veni. Acest obicei ține, de regulă, de la Crăciun până la Anul Nou. Măștile care evocă la Vifileem personaje biblice sunt înlocuite aici de masca unui singur animal, al cărui nume variază de la o regiune la alta: cerb în Hunedoara, capra sau turca în Moldova și Ardeal, borâta (de la bour) în Transilvania de sud, brezaia (din cauza înfățișării pestrițe a măștii).

Capra a fost socotită de romani ca animalul care dă semne dacă vremea va fi bună sau rea. Jocul “caprei” (omorârea, bocirea, înmormântarea, învierea) la origine a fost, desigur, un ceremonial grav, un element de cult. În cadrul sărbătorilor agrare jocul a devenit un ritual menit să aducă rodnicie anului care urmează, spor de animale în turmele păstorilor, succesul recoltelor – invocat și evocat de boabele care se aruncau de gazdă peste cortegiul caprei.

În zilele noastre, jocul a rămas un pretext pentru una dintre tradiționalele manifestări artistice, prilej de etalare a unor frumoase podoabe, covoare, ștergere, în culori vii, uneori stridente, pentru înveselirea gospodarilor și pentru urări bune cu prilejul Anului Nou.

Umblatul cu capra este un obicei ancestral, păstrat până astăzi sub o multitudine de variante. Face parte din categoria obiceiurilor cu un pronunțat caracter laic. Colindătorii merg din casă în casă și strigă: „Primiți cu capra?”. După ce gazda îi primește, jocul se desfășoară sub forma unei scenete comice ce reprezintă aspectul târguielii între vânzător și cumpărător. Apar tot soiul de evenimente, iar în final totul se termină cu bine. Atmosfera este veselă, buna dispoziție este creată de jocul în sine, de costumația colindătorilor, dar și de scălbâielile mutului.

După ce își termina prestația, grupul va merge la o altă gospodărie, nu înainte de a fi răsplătit de gazdă cu bani, cozonac, mere, covrigi sau țiuca fiartă. Masca costumului de capră este constituită dintr-un cap de capră, sculptat în lemn, având maxilarul inferior mobil pentru a fi tras cu o sfoară și a clămpăni în timpul dansului. Capul este încadrat de două cornițe împodobite cu oglinzi, panglici multicolore, hurmuz și flori și este fixat într-un băț-suport care se sprijină pe pământ. Persoana care joacă capra este acoperită cu o țesătură (scoarță sau lăicer) peste care sunt cusute năframe sau panglici de mătase, puse în diagonală. Masca este însoțită de o ceată zgomotoasă, cu nelipsiții lăutari ce

acompaniază dansul caprei. Capra saltă și se smucește, se rotește și se apleacă, clămpănind ritmic din fălcile de lemn.

Capra este jucată de un tânăr în ritmul muzicii imitând salturile animalului. Ceata colindătorilor este formată din mai mulți flăcăi mascați corespunzător rolului pe care îl joacă: vânzătorul caprei, mutul, cumpărătorul, doctorul, vânzătorul, capra. Ceilalți poartă o suită de instrumente menite să învieze atmosfera: clopote, tobe, zurgălăi sau chiar sunt însoțiți de lăutari.

Jocul caprei se derulează pe un fundal muzical, „ca la capra”, melodie interpretată de către un fluieraș, iar ciobanul sau moșul rostesc strigăturile pline de haz. În timpul jocului pot fi surprinse mai multe faze succesive: capra simulează că se urcă în copac, apoi se îmbolnăvește și moare, căzând la pământ, moment în care ciobanul intra în panică, urmând un dialog straniu cu animalul. În cele din urmă capra reînvie spre bucuria tuturor, glumele și ghidușiile animalului reluându-și cursul. Prin aspect și înfățișare, capra jucată la Anul Nou este un animal simbol, o ființă fantastică plină de măreție. Obiceiul și-a pierdut pe parcurs încărcătura sa mitică, având astăzi doar aspect de divertisment. Un spectacol autentic trezește în asistență fiori de spaimă. Mult atenuat în forma sa actuală, spectacolul se remarcă mai ales prin originalitatea costumului și a coregrafiei. Cercetătorii presupun că dansul caprei, precum și alte manifestări ale măștilor (Căiuții – feciori travestiți în crai, turca – masca de taur), întâlnite în satele românești la vremea Crăciunului provin din ceremoniile sacre arhaice închinare morții și renașterii divinității.

Steaua

Umblatul cu Steaua relatează drumul celor trei Magi care au pornit în căutarea lui Iisus, până la Betleem și închinarea lor cu daruri, aur, smirnă și tămâie. Obiceiul comportă diferențe chiar și în diversele zone din Prahova. În satele limitrofe Ploieștiului se merge cu Steaua doar în cele trei zile de Crăciun, pe când în zona Valea Călugărească sau Starchiojd se începe de la Moș Nicolae. Pentru umblatul cu Steaua, copiii primesc bani încă de la începutul secolului XX, mai rar dulciuri, fructe sau covrigi. Pe lângă colindatul propriu-zis, la „Steaua” intervine și teatrul popular. Copiii joacă scenete, numite „Irozii” sau „Vicleimul” (un cuvânt derivat din vechiul nume al Betleemului, Viflaim) în care reproduce întâlnirea Magilor cu regele Irod și conflictul pe tema aflării Noului Împărat, vestit de Steaua care s-a arătat la răsărit. În astfel de scenete, recuzita este obligatorie. Participanții la scenetă reprezintă Magii, un înger, pe Irod, un ofițer în uniformă care primește ordinul de a uide pruncii cu vârste sub 2 ani, un păstor. Micul cor al stelarilor cântă versuri religioase despre nașterea lui Iisus: „Steaua sus răsare”, „În orașul Vitleem”, „Trei crai de la răsărit”. Steaua care s-a arătat Magilor este reprezentată printr-o stea, în cinci colțuri, pe schelet de lemn, frumos împodobită cu hârtie colorată, flori naturale și artificiale, în centrul căreia stă o icoană. De obicei, împodobitul stelei începe cu multe zile înainte. Confecționarea Stelei este sarcina întregului grup și începe cu multe zile înainte. Între grupurile de colindători din sate este o adevărată competiție, fiecare dorind să aibă Steaua cea mai frumoasă. Tradiția spune că primele persoane care trebuie să îți intre în curte de Crăciun sunt copiii care umblă cu „Steaua”, astfel că nici nu se luminează bine de ziuă că „stelarii” sunt în curțile gospodarilor pentru a vesti nașterea lui Iisus. Umblatul cu „Steaua” este doar apanajul băieților, de la vârste fragede și până când se căsătoresc. De obicei, corul de colindători păstrează aceeași componență ani în șir, iar fiecare băiat întruchipează în fiecare an personajul asumat încă de prima dată când a fost la colindat: Irod, mag, înger, ofițer sau păstor. Costumele colindătorilor sunt deseori transmise din generație în generație. Steaua se cântă la fereastra gospodarilor, apoi colindătorii intră în casă, unde sunt cinstiți de gazde. Pentru că au primit vestea minunată a Nașterii Domnului, masa la care sunt invitați colindătorii are dimensiunile unui ospăț divin.

Bibliografie:

1. Brăiloiu C., 2002, *Sărbători și obiceiuri*, Editura Enciclopedică

2. Ghinoiu Ion, 2001, *Mică enciclopedie de tradiții românești*, Editura Enciclopedică
3. Mitroi M., 2004, *Obiceiuri și tradiții de Crăciun*, Editura Autorul.

Soarele și luna-mituri și legende

Prof. Tolea Luiza

Grădinița nr.20 Galați

În fiecare zi, fie că e senin sau înnourat o sferă galbenă, orbitoare și familiară, Soarele, se plimbă pe boltă cerească, oferindu-ne căldură, lumina și viață, iar noaptea fie că sunt stelele vizibile sau nu, apare luna cea strălucitoare în diferite forme. Noi oamenii ne supărăm vara, când razele soarelui sunt prea fierbinți și arzătoare, iar iarnă, îi dorim prezența fierbinte pentru a ne încălzi. Noaptea suntem supărați dacă vedem că nu luminează luna așa cum ne-am dori. În ciuda acestor nemulțumiri, recunoaștem că el, soarele sau ea, luna își au rostul lor și suntem obișnuiți cu ritmul zilelor, al nopților și al anotimpurilor pe care, soarele măreț și luna semeată ni-l impune.

Oare noi știm cum funcționează soarele ori luna, știm care este viitorul sau ce enigme ascund și pe care cercetătorii nu le-au descoperit? În dansul minunat al lunii în jurul pământului și al pământului în jurul soarelui, eclipsele sunt exact momentele în care cele trei corpuri cerești sunt aliniate. În aceste clipe, atât de deosebite, luna sau soarele capătă aspectul înspăimântător care a dat naștere multor mituri și legende de-a lungul istoriei omenirii. În antichitate soarele este considerat că fiind protectorul umanității.

Oamenii au încercat din cele mai vechi timpuri să descifreze misterul celor două principii cosmogonice, Soarele și Luna, creând între ele diferite legături. Cele două principii, diurn și nocturn, caracterizate prin căutare și despărțire, diferențe și asemănări, au dat frâu liber imaginației oamenilor care de-a lungul timpului au creat diferite legende legate de cele două astre. Una dintre legende ne spune că de fapt Soarele și Luna ar fi fost frați. Venind vremea Soarelui să se însoare, se spune că acesta ar fi coborât de pe boltă cerească pe pământ pentru a-și cauta aleasă. Dar cât timp Soarele a fost pe pământ, pretutindeni a stăpânit întunericul. Soarele a colindat pământul însă nu și-a găsit față potrivită dar a prins drag de sora sa, Luna. Mama lor văzând acest lucru și pentru a evita un incest, i-a luat pe unul într-o mână și pe celălalt în cealaltă mână și i-a blestemat: „Zi și noapte să va zăriți, dar să fiți tot despărțiți”. Așa se face că, deși Soarele și Luna se află în permanentă pe cer și se pot uita unul la celălalt, nu se pot întâlni niciodată. O altă legendă ne spune că Luna era o fecioara tare frumoasă și care strălucea atât de minunat încât Soarele s-a îndrăgostit de ea. Și în această legendă cei doi sunt frați. Soarele i-a cerut lui Dumnezeu să-i îngăduie să o ia de soție pe Luna.

În toate civilizațiile străvechi, soarele a constituit primul ceasornic, ritmand activitatea cotidiană prin alternanța zilelor și a nopților, în vreme de Luna, cu ciclul fazelor ei, a slujit drept baza pentru stabilirea celor dintâi calendare. Pretutindeni, cei doi aștri, venerați ca niște divinități puternice, au fost obiectul unor observații atente. Eclipsele lor nu puteau trece neremarcate. Socotite drept semne trimise oamenilor de către duhuri sau zei, eclipsele se numără printre primele fenomene cerești care au atras atenția, fiind mult timp un motiv de înfricosare.

În mitologia hindusă, expusă în Mahabharata, eclipsele sunt provocate de un demon-balaur Rahu. Acesta a furat și a înghițit ambrozia, băutură nemuritorilor, rezervă zeilor, însă a fost zărit de Soare și de Luna, care l-au părat lui Vishnu. Furios la culme, Vishnu i-a tăiat decât capul lui Rahu, azvarlindu-i-l în cer. De atunci, capul acesta, devenit nemuritor, îi urmărește fără răgaz pe cei doi aștri paraciosi, pentru a-i devora. Însă orbitele cerești le îngăduie mereu Soarelui și Lunii să iasă din gură demonului și să-și recapete splendoarea. Întâlnim aceeași poveste în Vishnupurana, de la acest mit venind cuvintele care desemnează eclipsa în sanscrită, cum ar fi rahugraha sau rahusansparaca, care înseamnă “atacul”, ”lupta lui Rahu”.

Ra, zeul Soare era protectorul egiptenilor. Divinitatea cea mai importantă încă din epoca Regatului Vechi era zeul Soarelui, Ra, care străbate cerul ziua în “barcă dimineții”, noaptea în “barcă serii”. Ra era reprezentat cu cap de erete (Horus), purtând discul solar și capul șarpelui Uraeus (în egipteană, Uraios), străveche divinitate zoomorfă solară. Thot (reprezentat cu cap de pasăre Ibis), zeul Lunii și loțiitorul lui Ra, inventatorul “cuvintelor divine”, al heroglifelor, deci părintele înțelepciunii, al științelor și al artelor. După învățatură teologilor din Memfis, la început a fost oceanul întunecat, haosul, numit Nun; în care sălășluiau doar Atum, primul zeu, cel care va crea lumea, ieșind din adâncuri în chip de soare și devenind astfel Ra, zeul supreme (într-o versiune el a apărut în chip de copil dintr-o floare de lotus; într-o altă dintr-un ou aflat pe o stanca iesita din ape). Atum-Ra a creat patru zei și patru zeițe. În legătură cu acești zei s-au format o mulțime de mituri și legende.

Și de luna sunt legate multe legende. Lăsând la o parte poveștile cu varcolaci, mulți cred că Luna plină stimulează comportamentul antisocial și criminalitatea. În 2007, Andy Parr, un inspector al poliției britanice din Sussex, le solicită mai-marilor săi în grad intariri speciale pentru a patrula în nopțile cu Luna plină, atunci când, susținea el, se înmulțesc semnificativ episoadele violente. “În baza experienței mele de 20 de ani că ofițer de poliție, pot să afirm că în nopțile cu Luna plină ne confruntăm cu persoane cu comportament straniu, nervoase și certărețe”, declara el pentru BBC. Polițistul britanic nu este nici pe departe primul care a denunțat legătură dintre fazele Lunii și înmulțirea episoadelor violente. A încercat același lucru cu 30 de ani înainte Arnold Lieber, psiholog american, autorul unui studiu în care au fost analizate peste 11.000 de agresțiuni înregistrate în Florida pe parcursul a cinci ani. Majoritatea, conform psihologului, survenite în nopțile cu Luna plină.

Românii par să fie fost neobosiți în crearea de legende care să explice existența Soarelui și a Lunii. Se spune astfel că Soarele este vara - femeie și iarnă - bărbat sau că Soarele și Luna sunt doi tineri care se căsătoresc, iar stelele sunt copiii lor. Românii au creat astfel mituri legate de Soare și Luna pe care le-au transpus în versuri și balade, după cum reiese și din poezia populară românească culeasă de Vasile Alecsandri: Soarele și Luna, precum și din baladă populară românească culeasă de Gheorghe Dem Teodorescu: Soarele și Luna sau de Mircea Eliade

De altfel, studiile cu privire la efectele bizare ale poziției satelitului natural al planetei noastre în raport cu Soarele nu se limitează la cele asupra omului. Unii jură că Luna plină amplifică și agresivitatea animalelor, care și-ar descarcă “nervii” mușcând în stânga și-n dreapta, tot ce mișcă. Între 1997 și 1999, câțiva medici din Bradford, Marea Britanie, au analizat peste 1600 cazuri de mușcături de animale și cum-necum au ajuns la concluzia că probabilitatea de a fi “compostat” de cel mai bun prieten al omului se dublează în aceste nopți. În realitate, cercetările pe această temă au fost numeroase. De exemplu: Ivan Kelly, James Rotton și Roger Culver, trei cercetători care în 1996 au examinat peste 100 studii pe tema efectelor fazelor lunare – o operațiune denumită cu un termen tehnic “meta-analiză”, identificând în ele o sumedenie de erori statistice și de metodologie.

Nu există nicio creștere a ratei agresivității în nopțile cu Luna plină, nici măcar animalele nu par a suferi efecte nefaste: de fapt, în baza unui studiu realizat de cercetătorii de la Universitatea din

Sidney, singurul "boom" al muscaturilor se înregistrează în perioada Sărbătorilor de Crăciun. Așadar, fără nicio legătură cu fazele Lunii, ci doar cu obiceiul oamenilor de a detona petarde

Dacă oamenilor le e greață sau îi doare capul tot Luna ar putea fi de vină, mai precis marea. Există mulți gata să pună pariu că forță de atracție a Lunii poate să miște nu numai apă oceanelor, ci și pe cea din organismul uman. De altfel, în trecut multe maladii "misterioase", precum depresia, paranoia sau epilepsia au fost puse pe seama capriciilor Lunii.

Nu-i de mirare, așadar, că în timpuri nu foarte îndepărtate, au apărut și cei interesați să furnizeze o "baza științifică" acestor superstiții. Într-un controversat studiu cu privire la efectele Lunii pline, același Arnold Lieber a examinat peste 25.000 de urgențe psihiatrice înregistrate în Florida pe parcursul a 13 ani, și a ajuns la concluzia că cele mai multe au survenit în timpul primului pătrar (după Luna Nouă). Pe majoritatea medicilor, aceste studii îi fac să zâmbescă. Întâi de toate pentru că forță pe care Luna o exercită asupra corpului nostru este foarte slabă. Chiar și un țăntar, susținea astronomul american George Abell, așezat pe brațul unui om, ar exercita o atracție gravitațională mai mare. Apoi, fluidele din corpul nostru nu sunt libere să fluctueze precum apă oceanelor: apă din organismul uman este "îmbuteliată" în țesuturi.

În cele din urmă, unicul efect pe care Luna pare a-l exercita cu adevărat asupra noastră este forță de sugestie: în baza unui studiu publicat în 2004 în revista *Epilepsy & Behaviour*, singurele atacuri de epilepsie care se înmulțesc în perioadele cu Luna Plină sunt cele false. Cauzate adică nu de disfuncții cerebrale, ci de episoade psihotice. Se mai poate spune și că mișcările Lunii pot declanșa tsunami-uri și cutremure. În realitate nu există date concrete care să confirme relația strânsă dintre fazele lunii și fenomenele seismice. Chiar dacă acțiunea Lunii, combinată cu cea a Soarelui, provoacă pe lângă marea obișnuite și așa-numitele "maree terestre": ușoare oscilații ale scoarței terestre de nedectat cu ochiul liber, dar care ar putea potrivit unora, să reprezinte clasică "picătură" care "umple" (și da pe-afară) paharul cutremurelor. Scepticii amintesc totuși că masa Lunii este de circa 80 de ori mai mică decât cea terestră. Prea puțin pentru a dezlănțui cataclisme de asemenea proporții.

O vorba din bătrâni și de secole spune că agricultorii trag cu ochiul la fazele Lunii pentru a-și asigura un vin bun și recolte mănoase. În ultimii ani chestiunea s-a transformat într-un "marketing lunar" în toată puterea cuvântului: două dintre cele mai mari lanțuri de supermarketuri din Marea Britanie își organizează degustările de vinuri în funcție de "indicațiile" din calendar. Toate nu sunt decât simple superstiții, având în vedere că studiile științifice și verificările riguroase nu le-au confirmat niciodată eficacitatea; alimentate prin urmare doar de convingeri pseudostiintifice, precum cea conform căreia lumina Lunii ar fi capabilă să declanșeze fotosinteză clorofilei. În realitate luminozitatea Lunii este prea slabă pentru a declanșa reacții biochimice atât de complicate. Cel mult poate activa mici mișcări ale plantelor către lumina ei – așa-numitele "fototropisme" – cu o capacitate oricum net inferioară celei a Soarelui. Și nici chiar atracția gravitațională a satelitelui nu poate influența reacțiile interne ale produselor agricole. Mai degrabă, potrivit enologului Jamie Goode, "diferențele mici de gust al aceluiași vin de la o zi la altă pot depinde de variațiile presiunii atmosferice".

În toate cazurile, elementele de fantastic și supranatural din miturile și legendele lumii au funcții explicative, motivaționale, aflate în strânsă legătură cu realitatea. Prin schimburile de informații între arhivele mitologice și realitate, ambele se îmbogățesc. Miturile și legendele sunt, printre altele, depozitele fantasticului primordial, din care derivă toate celelalte genuri de fantastic pe care le întâlnim azi în literatură cultă, mai mult, și în literatură populară.

Bibliografie:

- <http://www.descoperă.ro/știință/4679363-top-10-mituri-false-despre-luna>
- Ioan, Petru, Culuianu, Studii Românești, Soarele și luna, Editura Polirom, 2009
- Mituri și legende - Enciclopedia pentru toți copiii, Editura Prut, 2013

Obiceiuri și tradiții argeșene

**Prof. Dănuț Ionela – Leontina,
Grădinița cu program prelungit Castelul Fermecat Pitești**

Zona Argeșului și Muscelului au fost, din cele mai vechi timpuri, adevărate centre de cultură populară, cercetările etnografice culegând, din acest spațiu, peste 500 de obiceiuri de iarnă, fără a le lua numărul și pe cele de peste an.

Multe din credințele și obiceiurile populare se pierd în trecutul istoriei noastre, până la originile precreștine ale daco-romanilor, sau începuturile creștinătății în nordul Dunării.

Tradițiile, puternic, înrădăcinate în lumea satului se remarcă, în primul rând, și prin toponimia așezărilor, care primesc numele vechilor fondatori, ideea de *obște* primând în ceea ce privea organizarea socială de bază și implicit perpetuarea unor datini specifice. Am aminti, aici, un obicei care se întâlnește, an de an, la începutul iernii, mai exact, în noaptea de 25 spre 26 octombrie, **Focul lui Sumedru**, care este prezent în cea mai mare parte a Argeșului și Muscelului, avându-și originea în sărbătorirea Sfântului Mare Mucenic Dimitrie.

Focul lui Sumedru este o festivitate populară cu un puternic caracter funerar. Originile acestei tradiții sunt păgâne și se regăsesc în sărbătorirea solemnă a morții și a renașterii, prin ardere. **Focul lui Sumedru** este genul de celebrare funerară a morții zeului care și-a sfârșit viața, odată cu venirea iernii, aceasta făcându-se prin tăierea unui copac, după care urmează reînvierea, prin ardere. Focul are rolul de a purifica și regenera, iar tăciunii și cenușa, precum și alte rămășițe ale rugului funerar sunt adunate de oamenii satului, pentru a le răspândi prin grădini și livezi, cu scopul de a le fertiliza.

Un alt exemplu, **Caloianul**, unul din cele mai frumoase manifestări arhaic-folclorice și puternic împământenite în zona de deal și munte a Argeșului și Muscelului, reprezintă o formă tipică de preluare a unui obicei care, se pare că ar fi fost împrumutat din zona Moldovei. Acest obicei care invocă ploaia se suprapune peste un altul, în zona de șes, numit *Paparudă*, care, cu unele diferențe, este, aproape identic, cu cel amintit mai sus conform descrierii minuțioase făcute de Gheorghe Săulescu: „*Când nu plouă românii cei vechi, femeile și, mai cu seamă, fetele efigiază o statuie de argilă sau lut galben, mare ca o palmă pe care o numesc Caloian; îi fac un sicriu din scoarță de copac, îl învelesc în giulgiu și, ducându-l la un mormânt făcut înadins, fetele înmormântează pe figurantul Calian și apoi, făcându-i comăndarea se ospătează*”

Descrierea acestui obicei este însoțit de textul cântecului. Obiceiul străvechi al **Caloianului** face parte din acele credințe și obiceiuri populare de schimbare a vremii, de provocare a pământului să devină mai rodnic, mai fertil.

Călușul este un ritual de trecere, de la primăvară la vară, când spiritele morților se crede că sunt activeși care se practică de Rusalii. Călușarii primesc bețeși basmale de la fete și femei deoarece se spune că, astfel, acestea vor fi protejate de boli peste an; în plus, fetele speră să se căsătorească mai repede, iar femeile sterile să aibă copii. Clopoștii, nelipsiți, sunt purtați de călușari la picior, la brâu

sau la gât, despre ei spunându-se că zgomotul pe care-l fac alungă spiritele rele. Inelele, păftăluțele, cordelele, florile, panglicile, întregesc echipamentul călușarilor. Dansul este executat de băieți sau bărbați cu lovituri ale călcâielor, bătați apăsate în pământ, sărituri în aer și strigături. În trecut, mamele își aduceau copiii pentru a fi *săriți* decălușari, crezând că în acest mod vor creștesănătoșiși voinici. Numărul călușarilor este, de regulă, impar. *Mutul* este adevărata căpetenie a călușului: în general, poartă pe față o mască din piele de capră și, pe cap, are o căciulă din piele de ied. Numele îi vine de la faptul că el nu vorbește cu "muritorii de rând". Teoretic, este greu de prezentat ce anume face mutul în timpul jocului: merge înaintea cetei, intră în curțile oamenilor și delimitează spațiul sacru în care vor juca călușarii, pune în mijlocul cercului obiectele care vor fi vrăjite (usturoi, pelin, frunze de nuc, un vas cu semințe sau cu apă etc.), îi pedepsește pe călușariineatenți la comanda vătafului, conducătorul cetei de călușari, uneori chiar îi oprește pe lăutari din cântat pentru ca el să facă tot felul de năzdrăvănii - îmbrățișează femeile și fetele, se repede după copii și-i sperie ș.a. Practic, mutul atrage atențiași interesul spectatorilor, iar în timpul jocului face tot ce vrea: se amuză, joacă, nu răspunde la comenzile vătafului, iese și intră în dans când vrea, îi face pe călușari să comită greșeliși apoi tot el îi pedepsește lovindu-i cu bățul pe spate. Bărbatul care joacă rolul mutului nu este ales, ci el se impune prin calități înnăscute sau dobândite de dansator. Mutul este respectat de ceata de călușari, dar și de oamenii din sat. *Vătaful*, pe de altă parte, este conducătorul cetei de călușari: este respectat și temut de călușariși se deosebește de ei prin detalii ale costumației: are fes roșuși bețe mai late. El este cel care instruieste ceata, conduce jocul cu autoritate și îi revin obiceiurile legate de steag, cioc, vindecarea bolnavilor "luați din căluș".

Deși colaborează cu Mutul în anumite momente ale ceremonialului, vătaful îi este subaltern și credincios acestuia.

Călușul poate fi conceput ca o formă de comunicare între lumea de-aici, reprezentată de o comunitate socială dată și o lume "de dincolo", reprezentată de ființe mitice feminine denumite eufemistic *Iele*. Ielele sau mândrele, măiestrele, vântoasele, șoimanele, milostivele sunt întruchipări ale demonilor naturii pe care Mircea Eliade le derivă din cultul Diane, iar H. Daicoviciu din cel al zeițeigeto-dacice Bendis, zeiță a naturii, dar și a morții (identificată cu Artemis la greci dar și cu Hecate și Persefona).

Comunicarea este mediată de ceata călușarilor care se crede că sunt investiți de iele cu puteri supranaturale, pe care ei le folosesc, întorcându-le, chiar împotriva ielelor pentru a apăra sau vindeca pe cei care au fost "luați din căluș" (îmbolnăviți) ca pedeapsă pentru că au lucrat în zile interzise, dedicate Ielelor.

Călușarii intră așadar, într-o zonă ambivalentă, periculoasă, în care pot fi "loviți" de iele dacă nu respectă pe întreg parcursul ritualului o serie de reguli șiinterdicții fixate prin jurământ (cum ar fi: condiții de timp și spațiu ritual, castitate, să nu atingă și să fie atinși de femei, să nu părăsească ceata, etc.). Călușuliși exercită puterea prin dans, muzică, costum, texte, acțiuni dramatice, obiecte rituale, reguli șiinterdicții.

Moșii de vară sau Sâmbătă Morților de dinaintea Rusaliilor este o sărbătoare dedicată pentru pomenirea morților. Aceasta sărbătoare nu are o dată fixă și există foarte multe superstiții legate de aceasta sărbătoare. Printre cele mai cunoscute se numără: nu este voie să dormi afară, să nu mergi fie la răspântii, fie la fântână deoarece bântuie morții.

Tot în aceasta zi se duc la biserică crengi de tei și frunze de nuc, pe care preoții le sfințesc iar mai apoi creștinii le pun la icoană sau la streășina casei pentru ca spiritele rele să ocolească gospodăria. Mai mult, în popor se crede că teiul sfințit poate vindeca surzenia.

De ziua Moșilor de vară se obișnuiește ca oamenii să împartă oale pentru ca cei trecuți în neființă să aibă din ce bea apă. Nici resturile de mâncare nu se aruncă în această zi, deoarece pot ajunge în gura morților de afară, iar ei se pot răzbuna. Din același motiv oamenii nu au voie să măture în această zi. Iar dacă vrei ca asupra ta să nu se abată furtuni sau pierderi, din primul fel de mâncare pe care îl gătești în această zi trebuie să dai pomană celor nevoiași. Oamenii dau de pomanăși ceapă sau usturoi verde, pentru ca grădina lor să rodească.

Dacă în ziua Moșilor de Vară oamenii scot apă din fântână, aceștia lasă un bănuț pentru apa celor morți. Tot ceea ce dai de pomană trebuie să fie nou și proaspăt. Se spune că dacă arunci afară o

crenguță de tei sfințit în timpul ploii, aceasta va înceta. Mai mult, în trecut se credea că femeile care muncesc în această zi vor avea mâinile amorțite. Nu în ultimul rând, dacă în ziua Moșilor de Vară plouă înseamnă că anul va fi unul mănos.

Bibliografie:

Caraman Petru, 1995, *Studii de folclor*, Editura Minerva, București
Pop Dumitru, 1989, *Obiceiuri agrare în tradiția populară românească*, Editura Dacia, Cluj – Napoca
Pop Mihai, 1991, *Obiceiuri tradiționale românești*, Intreprinderea Poligrafică Bucureștii Noi, București

CHEILE TURZII – UN LOC ÎN CARE LEGENDELE CONVIEȚUIESC

BRATU ILEANA
LICEUL TEORETIC,,PAVEL DAN”CÂMPIA TURZII

Când mai multe culturi conviețuiesc în același spațiu geografic, acest lucru are drept consecință o serie de interferențe, iar dacă în acel spațiu există fenomene, peisaje naturale deosebite, oamenii vor încerca să explice apariția acestora în funcție de bagajul istoric și cultural, de mentalitățile grupului etnic/cultural din care fac parte.

O astfel de situație apare în cazul legendelor despre Cheile Turzii - o realitate geografică naturală care și-a pus amprenta pe modul de viață și pe cultura populară a comunităților existente în imediata apropiere a acestei forme de relief somptuoase, cu faună și vegetație specifice. Dincolo de aspectul estetic important, Cheile Turzii sunt înconjurată și de o aură de legendă. Localitățile din zonă au populație mixtă, română, maghiară și romă. În legendele locale despre formarea Cheilor Turzii este vizibilă această structură. Aceasta depinde de personalitatea, memoria, talentul povestitorului și, nu în ultimul rând, de limba lui maternă și de apartenența etnică.

Legende în limba română despre formarea Cheilor Turzii sunt mult mai eterogene din punctul de vedere al ciclurilor de motive. Elementul creștin este rareori prezent în variantele românești iar cadrul medieval e înlocuit cu unul mitologic, arhaic, atemporal. Personajul principal nu este un erou național, ci unul mitologic, simbolic. Figura centrală a legendei românești este cea a lui Alexandru Macedon, care apare alături de calul său năzdrăvan, cu corn în frunte. Tony Brill (în *Legende populare românești*, I, 1981) a remarcat locul important pe care îl ocupă Alexandru Macedon între personajele istorico-fantastice din legendele românești. Influența cărților populare e clară, dar plasarea în timp a legendei nu mai ține cont de fapte istorice.

În legenda Cheilor Turzii, Macedon luptă cu turcii, alteori cu hunii ori cu „căpcâni”. Refugiindu-se din calea acestora, el despică muntele nu cu ajutorul lui Dumnezeu, ci cu ajutorul forțelor supranaturale cu care este înzestrat. Ca și în variantele maghiare, legenda românească folosește procedeul asocierii numelui unui personaj istoric cu apariția unei forme de relief naturale. Existența personajului românesc depășește însă cu mult granițele timpului, delimitat istoric în cazul legendelor maghiare. Alexandru Macedon are însă un rol secundar, figura sa e detașată de personajul real căci în majoritatea variantelor românești ale legendei accentul nu cade pe formarea Cheilor, ci mai ales pe existența izvorului cu apă vindecătoare, „bună pentru plămâni”. Izvorul e produsul unei minuni pe care o înfăptuiește nu divinitatea ori eroul, ci calul, făcând să-i curgă apă pe nări. Și acest nucleu epic probează arhaicitatea narațiunilor românești. Motivul este argumentat prin faptul că stânca are formă de cap de cal.

În ceea ce privește narațiunile românești despre duhurile malefice care atrag călătorii într-o zonă periculoasă, acestea se fondează pe vechi credințe despre ființele mitologice silvestre. Legenda nu mai are în centru geomorfologia unității de relief a Cheilor, ci întâlnirile cu niște ființe silvestre, personaje mitologice difuze : *O mârș on ciurdar, Roștaș Traian, ierea la bivoli, tăt acolo, la Cheile Turzii, vedeț că tăt acolo-s dracii și zmeii, și dac-o mârș acolo cu vitile, n-aș putea să mă exprim, c-o zâs că : – Am văzut, o ieșit on zmeu dindărăpt, și din coadă-i iese foc, și din cap – zice – și noi am fost nevoiți să fugim d-acolo. Pă toți ne omoară... Și țiganii până-n sat or fugit...* (Vöö, 1992). Din text, reiese că narațiunile românești despre geniile rele care stăpânesc Cheile Turzii sunt percepute cu funcția lor originală de a semnaliza un spațiu periculos, mai ales în mentalitatea localnicilor țigani. Scurta narațiune de mai sus a fost pusă în circulație chiar de un țigan, cum se poate deduce și din patronimul acestuia: *Rostaș = cel care confecționează ciururi, Ciurar* (< magh. *rosta* = ciur, sită).

O legendă și mai interesantă din aceste locuri spune povestea a două zâne nemuritoare și cu puteri supranaturale. Se spune că acestea locuiau în două grote care poartă numele de Cetățeaua Mică și Cetățeaua Mare. Aceste două grote erau unite, potrivit legendei, de un pod de argint, pentru ca zânele să nu fie niciodată despărțite. Totuși, una dintre ele încalcă regulile după care trăiau și se comporta ca un muritor de rând, îndrăgostindu-se de un păstor. Datorită acestui lucru, zâna ar fi fost pedepsită pentru neascultare și transformată într-o stâncă. Aceasta s-ar afla, de atunci, în apropierea peșterii unde locuia.

Legenda conform căreia într-o peșteră din Cheile Turzii s-ar afla o comoară ascunsă - în Cetatea Zânelor sau sub Piatra Tăiată, aflată la intrarea în Chei - s-a păstrat în mai multe variante. Intrarea secretă s-ar deschide din șapte în șapte ani, atunci când zânele coboară după apă la un izvor aflat în apropiere. În acest timp comoara rămâne nepăzită. Un păstor de capre zăbovește prea mult timp în peșteră, ușa acesteia se închide, iar după șapte ani păstorul re apare ca un moșneag cu barbă albă, nemaigăsind în viață pe nimeni din familia sa.

Tot aici se presupune că ar fi trăit și că s-ar fi ascuns de poteră haiducul Balica. Acesta nu este singurul care se refugia în peșterile și în grotele Cheilor Turzii. De multe ori, zona era folosită de localnici pe post de adăpost, împotriva amenințărilor la care erau supuși. Din acest motiv, regiunea mai poartă și numele de "Cetăți ale Turdei".

Narațiunile românești din zona Cheilor Turzii pot fi privite ca reminiscențe ale unor vechi mituri, se apropie mai mult de basmul fantastic și le lipsește elementul de istorie națională. În schimb, sunt populate cu personaje mitologice cu rol punitiv, ce controlează spațiul și veghează asupra respectării unei serii întregi de norme legate de activitățile cotidiene ale localnicilor.

Variantele legendelor maghiare sunt alcătuite din elemente creștine din perioada medievală, din secolele în care regatul ungar a cunoscut o dezvoltare puternică. În legendele care circulă în limba maghiară, elementele componente ale ciclurilor de motive sunt următoarele: *Cheile Turzii s-au format printr-o minune dumnezeiască, pentru a-l salva pe un erou – Szent László – de dușmanii care-l urmăresc*. Este vorba de Ladislau I cel Sfânt (cca. 1040-1095), rege maghiar, devenit cea mai populară figură din hagiografia creștină a ungarilor, canonizat în 1192. Ovidiu Pecican constată că din Panteonul istoric unguresc, acest rege militar, din suita căruia făceau parte și cavaleri valahi, este „*cel mai faimos erou maghiar printre românii*” dintr-o Transilvanie pluriconfesională. Ladislau reprezintă modelul legendar al cavalerului medieval ungar, curajos dar blând, bun credincios creștin, dar nemilos față de dușmani. În jurul mormântului regelui, aflat la Oradea, e țesută credința că ar fi făcător de minuni. Sfântul Ladislau deține un cult pronunțat mai ales în rândul ungarilor și secuilor din Transilvania, fiind considerat protector al Ardealului. O interesantă reprezentare plastică a personajului se găsește într-o frescă datată în secolul al XV-lea, aflată în biserica unitariană din Dârjiu (*Székegyderzs*, lângă Odorheiul Secuiesc), care ilustrează varianta cea mai populară a legendei hagiografice : Ladislau cel Sfânt este salvat de la moarte de o tânără fată, care îl ucide pe tătarul (în alte variante, pe cumantul – în realitatea istorică e vorba însă de luptele cu pecenegii) care e pe cale de a triumfa în lupta cu regele ungar ajuns la capătul puterilor. Fresca îl înfățișează pe Ladislau odihnindu-și capul în poala tinerei, în timp ce aceasta îl caută în cap. Căutatul în cap, „despăducheatul”, simboliza, în reprezentările din Evul Mediu, odihna, liniștea, familiaritatea, comuniunea spirituală. Alt motiv legat de figura legendară a lui Ladislau cel Sfânt se referă la faptul

că el se poate ridica din mormânt pentru a-și ajuta poporul în momente de cumpănă. Legende referitoare la invazia tătarilor din 1345, spun că secuii au reușit cu greu să înfrângă hoardele, după trei zile aprige de luptă. În acest timp, trupul lui Ladislau a dispărut din criptă, ca să apară abia a patra zi, ud de sudoare.

După legendele maghiare, Cheile Turzii au luat naștere astfel: *Ladislau e urmărit de tătari, care aproape că îl ajung din urmă. Pentru a-i face să-și încetinească goana, regele aruncă în urmă bani de argint pe care tătarii se opresc să-i adune. Regele se roagă la Dumnezeu să îl ajute. Sub copitele calului, muntele se crapă în două, tătarii se prăvălesc în prăpastie. Pe peretele stâncos, drept mărturie, se vede și astăzi urma copitei calului lui Ladislau.*

Legende au mai multe variante și conțin trei motive:

❖ Sfântul Ladislau fuge de cumani, Dumnezeu face să crape muntele în două, iar urmăritorii cad în prăpastie. În urma rugăciunilor Sfântului Ladislau sau ale ostașilor săi, Dumnezeu crapă stânca în două. Sfântul Ladislau, cu o baghetă magică sau cu o sabie, face ca stânca să se despică în două. Sfântul Ladislau sare cu calul peste o adâncitură, iar în urma loviturii copitelor calului, stânca se surpă.

❖ Sfântul Ladislau și oștile sale cutreieră însetați hotarele orașului Turda, regele își înfinge spada sau lancia în stâncă, iar în locul atins irumpe un izvor. Luptătorii însetați se roagă pentru apă, Dumnezeu face ca din stâncă să țâșnească un izvor. Sfântul Ladislau sare cu calul peste prăpastie, în urma copitei calului apare un izvor. Calul Sfântului Ladislau cade, iar pe locul atins de botul calului, apare un izvor. Calul suflă peste stâncă și apare izvorul. În locul unei pietre dislocate, țâșnește izvorul.

❖ Rămășițele pietrificate ale unor vietăți unicelulare (foraminifera), numite bănuții Sfântului Ladislau, pot fi găsite și azi în albia Hășdatului. Conducătorul cumanilor, în timp ce fuge, aruncă bani, cu intenția de a scăpa cu viață, până ce urmăritorii lui maghiari culeg monedele. În urma rugăciunilor Sfântului Ladislau, Dumnezeu preface banii în piatră. Sfântul Ladislau aruncă bănuții, iar în timp ce urmăritorii lui îi culeg, oastea se salvează, fugind departe. Sfântul Ladislau, scăpat de urmăritori, oferă bani lui Dumnezeu, în semn de mulțumire.

Legenda formării Cheilor Turzii include în unele variante și secvențe referitoare la flora specifică zonei. E vorba despre planta medicinală numită în partea locului *Szent László fü / kereszt(es)fü* (iarba Sfântului Ladislau / iarba crucii – Gencia Cruciată). Altă plantă care apare în variantele legendei esterozmarinul (*Rosmarinus officinalis*), arbust cu frunze veșnic verzi și cu flori parfumate, care crește pe stâncile golașe ale Cheilor : *când Ladislau sare cu calul peste prăpastia ce tocmai despărțea muntele în două, de la pălăria eroului cade pe stânci o crenguță de rozmarin, care prinde rădăcini*. Alte motive au în centru un izvor despre care persistă credința că are apă miraculoasă, tămăduitoare. *Acest izvor a luat naștere la rugămintea pe care eroul obosit și însetat i-o adresează lui Dumnezeu. Dumnezeu îl răsplătește pe cavalerul apărător al creștinătății făcând să izvorască apă din stâncă.*

Cheile Turzii sunt unice. Dar fiecare grup cultural altfel a explicat această unicitate.

Bibliografie:

Brill, Tony-*Legende populare românești*, I, Ed. SAECULUM I.O. ,2006

Hedeșan,Otilia -*Pentru o mitologie difuză*, Ed. MarineasaTimișoara, 2000

Pecican,Ovidiu -*Realități imaginate și ficțiuni adevărate în evul mediu românesc. Studii despre imaginarul medieval*,Ed. Dacia 2002

Vöö,Gabriella: *Natură – mitologie – simbol cultural.Mitologia Cheilor Turzii. (Természet – mitológia – kulturális szimbólum. A tordai-hasadék mitológiája (Natură – mitologie – simbol cultural. Mitologia Cheilor Turzii)*, în *Ethnographia, A Magyar Néprajzi Társaság Folyóirata (Revista Societății Maghiare de Folclor)*

PAȘTELE –SFÂNTĂ SĂRBĂTOARE ȘI TRADIȚIE CREȘTINĂ

Profesor pentru învățământ preșcolar Dima Steluța Grădinița cu program prelungit nr. 11, Brăila

Sfintele sărbători de Paște, prin cunoașterea patimilor Domnului nostru Iisus Hristos, aduc în sufletul celor mari trăiri intense. Însă copiii, la o vârstă atât de fragedă sunt prea mici pentru a înțelege pe deplin și sunt la vârsta când trebuie să le aducem în viață momente care să-i bucure, așa cum este prezența Iepurașului care aduce daruri, obiceiul vopsitului și ciocnitul ouălor colorate. Să nu uităm câtă bucurie poate fi în sufletul unui copil în clipa în care ciocnește un ou roșu spunând „Hristos a înviat!” sau răspunzând „Adevărat a înviat!” Și jocul cu cine are cel mai tare ou roșu stârnește competiția și păstrarea tradiției. Este însă un moment când îi putem „ajuta să crească” și să-și manifeste creator capacitățile artistice. Într-un mod ludic variat, copiii creează obiecte simple și nostime care dau un aer de sărbătoare în clasă, în grădiniță sau acasă. Copiii asteaptă sărbătoarea prin semănarea grâului, prin desene și picturi specifice, decorează ouă și confecționează tot felul de ornamente și felicitări pentru cei dragi. Tot ceea ce realizează în răstimpul acestor săptămâni duc acasă pentru a se bucura de realizările lor împreună cu familia.

Pentru a îmbogăți și întregi cunoștințele copiilor referitoare la Sărbătoarea de Paște, dar și pentru a-i familiariza cu obiceiurile și tradițiile Pascale în fiecare an desfășurăm activități prin care dorim să sădim în sufletele copiilor cele mai alese sentimente moral-creștine.

Astfel în perioada premergătoare Paștelui, copiii și-au însușit cunoștințele legate de moartea, îngroparea și învierea lui Hristos. Am vorbit despre tradițiile populare și obiceiurile culinare și nu în ultimul rând despre Biserica, acolo unde ne-am îndreptat pașii pentru a primi sfânta împărtășanie. Ei au căutat să afle cât mai multe lucruri despre Învierea Domnului, au învățat poezii, cântece, au ascultat povestioare și legende creștine, au realizat lucrări în tehnici diferite fiind expuse în clasă, pe holurile grădiniței, aceasta fiind îmbrăcată ca de sărbătoare.

Am semănat împreună boabe de grâu. Copiii au învățat că niciunui creștin nu trebuie să-i lipsească grâul verde de pe masa de Paște. Nu este o întâmplare că grâul care simbolizează Învierea, încolțește în trei zile!

Ultima săptămână a postului numită săptămâna mare, începe cu duminica Floriilor și se termină cu duminica pascală, iar această săptămână simbolizează împărtășirea chinurilor lui Iisus. Cu acest prilej am lucrat împreună cu copiii grupei „Buburuzele”, vase cu flori și mici tablouri din materiale reciclabile.

Puțină hârtie sau carton colorat, plastelină, ouă golite sau nu, ouă din lemn sau polistiren, sunt suficiente pentru a confecționa o serie de obiecte care creează atmosfera specifică primăverii și în mod special sărbătorii Paștelui.

Mare bucurie le fac copiilor de sfintele Paști ouăle roșii, pe care le ciocnesc unii cu alții, zicând: „Hristos a înviat!” și „Adevărat a înviat!” Datina aceasta o avem din moși strămoși, din timpuri străvechi. Oul încondeiat ne transmite bucurie, uimire, smerenie, împăcare, este o mărturie a datinilor, credințelor și obiceiurilor pascale. Copiii simt o adevărată plăcere, înainte de Paște, să vopsească și să decoreze ouă cât mai frumos, să participe la pregătiri.

Dar venirea Paștelui este și un prilej de a face fapte bune. De aceea copiii au confecționat felicitări, au colectat împreună cu părinții alimente și apoi am mers la Căminul de bătrâni „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” pentru a le dăruii și a le ura bunicilor de aici „Sărbători fericite!”

În perioada de după Paște, mai exact în a treia marți după Paștele ortodox se practică în zona Munteniei un obicei deosebit de interesant pe care l-am desfășurat împreună cu copiii de la grupă și de care au fost deosebit de încântați și entuziasmați.

Este vorba despre Caloian, un obicei popular specific Munteniei, considerată a fi o zonă secetoasă. Acesta este un străvechi ritual magic de invocare a ploii. Se modelează o păpușă (sau două, Caloianul și Caloița) din lut, care se acoperă cu coji de ouă colorate

păstrate de la Paște. Se așează pe o scândură, se îngroapă ca orice mort cu cruce și lumânare și se bocește cu un cântec ritualic:

Caloiene, iene
Trup de cocone
Te caută mă-ta
Prin pădurea deasă
Cu inima arsă.

Caloiță, iță
Trup de coconiță
Te caută mă-ta
Prin pădurea deasă
Cu inima arsă.

După trei zile se dezgroapă și se dă pe o apă (noi l-am dus la Dunăre, fiind apa cea mai apropiată). Apoi se organizează pomana Caloianului, la care se mănâncă gogoși, plăcintă cu brânză, omletă cu verdeață și salată de pădărie.

Această mare sărbătoare este îndrăgită de copii, care participă cu bucurie alături de părinții lor la toate pregătirile și evenimentele care au loc în preajma Paștelui, atât înainte cât și după aceea, dar ceea ce îi fascinează cel mai mult este venirea iepurașului, deși acest simbol este împrumutat din cultura altor popoare. Cu această ocazie, copiii se înnoiesc și primesc multe daruri, în semn de răsplată pentru felul în care s-au comportat până în acel moment.

Sfânta sărbătoare a Paștelui a fost și va rămâne un miracol, o sărbătoare îndrăgită atât de adulți cât și de copii, pentru că face ca sufletele noastre să tresalte de bucurie, ne face să fim mai înțelepți și să ne iubim mai mult aproapele.

BIBLIOGRAFIE

Datini strămoșești, Pantelimon Miloșescu, București, 1990

Datinile și credințele poporului român, Elena Voronca, București, 1998

Obiceiuri populare de peste an, Ghinoiu Ion, Editura Fundației Culturale Române, București, 1997

<http://ro.metapedia.org/wiki/Caloianul>

Revista Învățământul preșcolar, nr.1, 2007

PAȘTELE LA ROMÂNI – TRADIȚII ȘI OBICEIURI DIN REGIUNEA MUNTENIEI

Prof. Milea M.Anca-Maria
Școala Gimnazială PAUL BANICA– Târgoviște

Una dintre cele mai mari sărbători ale poporului creștin este cea a Învierii Mântuitorului Iisus Hristos sau Paștele, care aduce cu sine o paletă întreagă de obiceiuri și tradiții.

Postul Paștelui durează 40 de zile, în care creștinii sunt pregătiți prin post și rugăciune, menite să purifice sufletele credincioșilor și culminează cu ultima săptămână, denumită și Săptămâna Mare sau Săptămâna Patimilor.

Această săptămână începe chiar din seara din duminica Floriilor și este o sărbătoare ce are loc cu o săptămână înainte de Paște.

Deniile sau slujbele nocturne au loc în fiecare seară, unde credincioșii merg să asculte și să re trăiască cu durere și căință în suflet tot ceea ce a pățit Mântuitorul înainte de răstignirea sa pe cruce.

Una din cele mai importante zile din Postul Paștelui este Joia Mare, din Săptămâna Patimilor. În această zi, țăranii încetează lucrul la câmp și se concentrează asupra casei și curții, pentru ca totul să fie curat, iar femeile încep să pregătească pasca și să vopsească ouăle roșii.

În această zi de joi, gospodinele purced la vopsirea de ouă roșii, acestea nelipsind depe mesele creștinilor din prima zi a acestei sărbători a Paștelui și care fac deliciul celor mici, care abia așteaptă să le ciocnească.

Una dintre legendele populare legate de oiceul vopsitului ouălor spune că **Maica Domnului** venit să-și plângă fiul său, care era răstignit pe cruce, a așezat coșul cu ouă lângă cruce, acestea fiind înroșite de sângele care picura din rănilor Mântuitorului.

În seara acestei zile, creștinii merg la Denia celor 12 Evanghelii.

În Dâmbovița, fetele fac câte 12 noduri unei ațe, punându-și la fiecare nod, câte o dorință. Nodurile sunt dezlegate când s-a îndeplinit dorința, această ață fiind pusă sub pernă seara, crezând că-și vor visa ursitul.

În tradiția populară, Joia Mare se mai numește și Joi Mari, Joia Patimilor sau Joimărița. Se spune că acest personaj este unul de temut, care pedepsește femeile și fetele leneșe, care nu au casa curată și care nu au terminat de tors lâna.

Se spune de către babele de la sat că Joimărița are o înfățișare hidoasă, asemenătoare unei stafii sau a unui duh necurat, care ar avea casa în păduri neumblate de om.

Pedepsele ei pentru neascultare și lenevie sunt cumplite: arderea mâinilor fetelor și femeilor leneșe, pârlierea părului, unghiilor și degetelor, incendierea cânepii. Nu sunt iertați nici flăcăii, care nu au îngrijit bine animalele pe toți iernii.

Porivit tradițiilor, în Joia Mare, cei care au postit, pot primi Sfânta Împătășnie, după care copiii trebuie să doarmă, neavând voie să fie sărutați de către cei apropiați.

Un obicei drag copiilor este cel din Vinerea Mare, când preotul scoate Sfântul Epitaf, ce îl închipuie pe Iisus, Maica Domnului și Apostoli și care se pune pe o masă.

Cu mic cu mare, cu flori în mână, spune tradiția, trebuie să treci pe sub masă de trei ori, pentru a te feri de boli și a avea noroc tot anul.

În Vinerea Mare se ține post negru, nu se face treabă, iar seara, când se merge la slujbă, se cântă Prohodul, fiecare formând câte o grupă, care cântă, pe două voci, în ordine, strofă după strofă, Prohodul.

La terminarea cântării, creștinii înconjoară biserica de trei ori, cu lumanări aprinse, iar la revenirea în biserică, preotul ține Sfântul Epitaf, pe sub care se trece și împart florile ce au fost aduse de dimineață de către enoriași.

Ajunși la casele lor, cu lumânările aprinse, tradiția mai spune că restul de lumânare rămasă nearsă să fie păstrată, fiind folosită în cursul anului, atunci când au un mare necaz, fiind aprinsă atunci când tună sau fulegeră prea tare sau în cazul altor calamități și supărări.

În noaptea de Înviere, credincioșii pornesc spre biserică să ia lumină, aducând cu ei o lumânare, îmbrăcați în haine noi, spălați pe față cu apă curată.

La ora 12 noaptea, clopotele încep să bată, iar preotul, cu Sfânta Evanghelie și crucea în mână, urmat de alaiul de credincioși, iese cu lumânarea aprinsă îndemnându-i pe enoriași: „Veniți de luați

lumină!”, credincioșii aprinzându-și lumînările de la cea am părintelui pe care acesta o scoate arinsă din altar.

Când preotul rostește „Christos a înviat!”, toți cei prezenți răspund: „Adevarat a înviat!”, ca semn al recunoașterii tainei Învierii. Se cîntă apoi în cor „Christos a înviat din morți,/ cu moartea pre moarte călcînd/Și celor din morminte,/ viață dăruindu-le!”....

Cu lumânarea aprinsă, fiecare se întoarce acasă și face o cruce mică pe peretele dinspre răsărit, afumându-l cu lumânarea, pe care o va păstra tot restul anului, tradiția spunând că oamenilor le este permis să mănânce bucatele (pasca/pâinea, ouăle roșii, carnea de miel, sarea și vinul) abia după ce acestea se sfințesc și după ce fiecare persoană participă la Liturghie.

Întorși acasă, cei prezenți la slujba de Înviere, după ce au primit de la preot dezlegarea la dulce, iar fiecare de la masă primește o linguriță de paști, și anume vin și pâine, încep să mănânce din bucatele pregătite și în prealabil tămâiate: pască, ouăle roșii, carnea de miel, drobul, sarea și vinul, bucate care, în prealabil, au fost sfințite.

Cu precădere, în ziua de Paști se consumă carne de miel, acesa fiind simbolul Mântuitorului Iisus, care a fost sacrificat pentru a salva omenirea.

În dimineața primei zile de Paște, la micul dejun, se practică tradiția tămâierii bucatelor.

Considerată cea mai mare sărbătoare a creștinătății, Învierea Domnului aduce cu sine o paletă de obiceiuri și practici, dobândite de la moșii și stămoșii noștri.

Spre exemplu, în localitatea Potlogi din Dâmbovița, se practică un obicei foarte interesant și anume:

În Joia Mare se face pomenirea morților, când se spune că sufletele celor dispăruți se întorc la casele în care au locuit. Sufletele porneau în această „călătorie” noaptea ca să nu le prindă raza soarelui. Cele care veneau din Rai aveau o călătorie mai ușoară.

În mijlocul curții, gospodinele aprind un foc – „focul duhurilor”. Focul este aprins cu bozii – căci se crede că este planta prin care se scurge în pământ sângele dracilor trăzniți de Sfântul Ilie. Se spune că dracii, alergând să prindă sufletele, zăresc focul aprins cu sângele lor și se ascund de teamă, prin văgăuni. În jurul focului, se merge „cu fața îndărăt”, se udă locul cu apă „să aibă cu ce-și potoli setea și cei veniți din vipia de pucioasă a iadului.”

După răsăritul soarelui se împart colaci, câte unul pentru fiecare suflet pomenit. Se are grijă ca un colac mai mare să fie pentru Dumnezeu, unul pentru Maica Domnului și unul pentru Arhanghelul care bate dracii cu biciul în această zi. Ca să nu rămână un suflet nepomenit, se prepară un colac care se numește „uitat”, credința fiind că acest colac nu trebuie să fie mâncat de o fată mare, căci rămâne uitată și nu se mai mărită.

Joia din Săptămâna Mare este și ziua în care se înroșesc ouăle, existând credința că nu se vor strica tot anul. Gospodinele aleg ouăle proaspete de găină și rață, mai rar de curcă și gâscă, le scufundă în apă le spală și le șterg cu oțet, ca vopsea să prindă uniform, se fierb la foc domol așezate culcat în apa din vas și apoi se introduc într-o baie de vopsea.

Unele gospodine pun pe ou o frunză, apoi îl leagă într-un ciorap subțire și așa îl fierb, ca să iasă „cu model”.

Procedeele populare de obținere a vopselelor din plante sunt numeroase: roșul este obținut din frunze de măr dulce sau acru, cimbrișor, coajă de măceș; albastrul din viorele; galbenul din frunze de zarzăr, iar negrul din coaja de arin sau coaja verde a nucilor.

La Lucieni, în județul Dâmbovița, femeile folosesc foile de ceapă pentru a vopsi ouă. Joi, înainte de Vinerea Mare, se pun foile de ceapă la plămădit, în apă caldă. Vineri dimineață se fierb foile de ceapă aproape o oră și apoi se introduc ouăle la vopsit și fiert, căpătând culoarea castanie.

Sărbatoarea Paștelui este considerată a fi una a bucuriei date de vestea Învierii Domnului Iisus Hristos. O veste care, până la Înălțarea Domnului, respectiv timp de 40 de zile, se regăsește în salutul "Hristos a înviat!", la care se raspunde cu "Adevărat a înviat!". De Paște, spun preoții, nimeni nu trebuie să fie trist, nimeni nu trebuie să plângă, bucuria fiind sentimentul predominant în zilele de Paște.

Tot de Paște, credincioșii aprind lumânări pe mormintele celor dragi și duc acolo bucate pe care le dau de pomană celor sărmani.

Duminica spre prânz, credincioșii sunt așteptați la biserică pentru slujba cunoscută ca "A doua Înviere".

Conform tradiției, în Sâmbata Mare și în zilele de Paște (duminică, luni și marți), nu se spală rufe, acest obicei fiind menținut în unele locuri până în joia din Săptămâna Luminată.

Atât în Muntenia, cât și în alte zone învecinate, bătrânii credeau în superstiții, care se mai păstrează și în zilele noastre, cum ar fi:

- La Înviere este bine să porți o haină nouă, îmbrăcăminte nouă, la fel ca și apa, având un rol purificator.

- În ziua de Paște nu este bine să dormi, pentru că în restul anului vei fi somnoros, vei avea ghinion, nu vor crește semințele în pământ, recolta va fi distrusă iar ploaia te va prinde ploaia când vei vrea să lucrezi câmpul.

- În dimineața Paștelui e bine să privești prima dată într-o cofa cu apă neîncepută. Se spune că vei avea vederea buna în restul anului.

- Se spune că e bine să te speli pe față cu apa neîncepută dintr-o cană nouă, în care ai pus un ou roșu, unul alb, un bănuț de argint și un fir de iarbă verde, ca semne ale sănătății, prosperității și sporului în toate.

- În ziua de Paște nu se mănâncă oul cu sare, se spune că transpiri tot anul.

- Pasca, crucea de pe ea sau anafura sunt considerate de leac, de aceea se păstrează bucăți din ele peste an.

- Cocoșul sfințit de Paște se credea a fi o sursă de belșug, sănătate și dragoste. În vechime oamenii aduceau cocoși la slujba de Înviere, pe motiv că aceuia căruia îi va cânta primul cocoșul în acea noapte va avea noroc tot anul. Apoi cocoșii erau dați de pomană săracilor.

- La masa de Paște e bine să se mănânce mai întâi un ou, se crede că acesta aduce sănătate trupului pe parcursul anului, apoi pește și pasăre, pentru a fi sprinten precum peștele și ușor ca pasărea.

- Cu cine ciocnești ouăle vopsite în ziua de Paște, te vei întâlni în lumea cealaltă.

- Dacă păstrezi un ou roșu 40 de zile după Paște și nu se strică, vei avea noroc tot anul.

- De Paște se așează o bucătică de fier sub prag, ca o protecție pentru casă.

- Dacă prima persoană care îți intră în casă este bărbat, vei avea noroc tot anul.

- De Paște, există credința că cerurile se deschid, permițând sufletelor celor morți să se întoarcă acasă, pentru a-și proteja rudele dragi.

- Se spune că cei ce mor în duminică de Paște sunt scutiți de Judecata divină, sufletele lor ajungând direct în rai.

- Copii născuți de Paște sunt binecuvântați, având o viață luminată și presărată cu noroc toată viața.

De Paște este bine ca fiecare dintre noi să ne alăturăm familiei și celor apropiați nouă, pentru a sărbători Învierea Mântuitorului și a trăi împreună cu cei dragi nouă, acest sentiment unic de bucurie, liniște și speranță.

Tradiția spune că în noaptea magică de Paște porțile cerurilor

se deschid, iar cei care se gândesc la cele mai arzătoare dorințe li vor împlini.

BIBLIOGRAFIE

www.perfecte.ro

www.ziar-dambovita.ro

www.gazetadambovitei.ro

TRADIȚII ȘI OBICEIURI DIN BARU

Prof. Karina Hadadea
Școala Gimnazială Petros, jud. Hunedoara

Comuna Baru este situată în partea de sud a județului Hunedoara la o distanță de 23 km de Petroșani. Satele comunei Baru sunt situate într-un cadru natural de o frumusețe deosebită în care se împletesc variate forme de relief, începând cu luncile și încheind cu munții și pășunile alpine.

Despre Baru, reputatul om de cultură, Ovid Densușianu afirma în lucrarea “Graiul din Țara Hațegului” că ar cuprinde “cele mai frumoase priveliști de poezie ale pământului românesc”.

În acest minunat colț de lume multe din tradițiile și obiceiurile locurilor sunt încă în viață astăzi.

Pițărăii – colindul din ajunul Crăciunului. Tineri și bătrâni deopotrivă iau parte și cântă peste 50 de colinde laice (despre înțelepciune, bogăția casei, curaj, nunți), vânătoarești sau păstorești (lupta cu leul, vânătoarea cerbului) și religioase (care preamăresc nașterea lui Iisus Hristos și pe Maica Domnului, descriu peripețiile nașterii, trăirii, judecării și pedepsirea Fiului Domnului).

Flăcăii poartă haine populare, câte o botă frumos împodobită și ornată și umblă din casă în casă unde sunt întâmpinați de gazdă cu un blid de semințe care se aruncă peste alaiul colindătorilor. Alaiul este însoțit de un fluieraș, iar bărbații sar și spun strigături. Cetele de colindători sunt cinstiți cu țuică, colaci, mere și nuci. Obiceiul se încheie seara cu jocul Pițărăilor.

Arminden constă în prinderea în poartă în ajun de 1 Mai a unui vârf de mesteacăn verde. Explicatia este legată de momentul căutării lui Isus de către evrei, care știau că-l vor găsi la o casă cu nua verde la poartă. Atunci toți locuitorii au pus nua verde în poartă.

Strigarea peste sat – ”Joi mari strigarea” se desfășoară în joia dinaintea Paștelui, seara, în jurul unui foc. Constă în ironizarea defectelor de caracter ale unor persoane sau ale unei comunități prin strigarea lor de pe un vârf de deal.

Alergatul prescurii are loc în a treia zi de Paști și implică două grupuri de băieți care sunt într-un concurs deosebit: un grup trebuie să alerge o distanță, celălalt să mănânce o prescură. Câștigă cei care termină primii.

Măsuratul oilor se desfășoară la mijlocul lunii mai, când ciobanii își adună oile și conform unui ritual vechi, le mulg și măsoară cantitatea de lapte produs. Se stabilește rânduiala la stână, la ciobănit și la brânză, totul într-o atmosferă de petrecere.

Nedeile reprezintă festivitățile locale, organizate în fiecare sat în perioade stabilite. Băieți și fete participă, precum și tineri căsătoriți. Este o perioadă în care se merge în vizită la rude, dar și de cinstire a bisericii. Ion Pop Reteganul, un profesor din Baru Mare din anii 1876-1878 scrie că nedeile ar fi „zilele solemene de bucurie ale vechilor romani în onoarea zeilor patroni” și că „nedeia e mai luată în seamă decât Crăciunul, Paștile, Rusaliile. Nedeia e mai mult decât Anul Nou...”.

Claca, forma veche de întrajutorare la coasă, la sapă, construirea caselor, care adesea este însoțită de o mare petrecere.

Bibliografie:

1. Tămaș Ion Pîlu, 2005, *"Ghid turistic:Baru-despre oameni și locuri"*, Editura Emia, Deva,
2. Revista „Viața de la est la vest”, 2008, nr. 4

COLINDELE ȘI BUNA VESTIRE A NAȘTERII LUI HRISTOS

prof. Cătălina Pîntea
Colegiul Tehnic "Dimitrie Leonida" Iași

Crăciunul este o sărbătoare tradițională, extrem de dinamică. Pe măsură ce Crăciunul se apropie, forfota domină satul. Iarna parcă sporește în frumusețe, mai ales dacă este zăpadă, zarva copiilor crește, pregătirile se înmulțesc, oamenii trebăluiesc din zori până în noapte târziu, din grajduri răzbat mugete și zvoniri de tălângi, pe hornurile caselor se ridică alene fumul. De pe la Ignat încep să se audă guițături disperate, miroase a porc pârlit, încep să duduie cuptoarele pentru copturi.

Unul dintre cele mai reprezentative elemente ale tradițiilor românești de Crăciun este colindatul. La sate, atât pentru colindători, cât și pentru cei colindați, sărbătoarea Crăciunului nu este deplină fără această frumoasă manifestare, care este colindul. Colindatul este vestirea Nașterii lui Hristos, deci este o Bună Vestire. Așa cum Apostolii au fost trimiși să vestească venirea Fiului lui Dumnezeu întrupat și apoi înviat în lume, așa sunt meniți și colindătorii să facă acest lucru în fiecare an în satul lor. Colindătorii sunt purtători de Dumnezeu în sensul propriu al cuvântului, pentru că Dumnezeu este în mijlocul lor, colindă împreună cu ei. Bucovinenii cred că Dumnezeu a lăsat colindele ca să-i scape de păcate, prin pomenirea în fiecare an a numelui sfânt al Domnului. De pe la Sfântul Nicolae, uneori și mai devreme, colindătorii încep repetițiile; de multe ori, copiii repetă la școală, sub îndrumarea profesorilor. Este o mândrie să știi cât mai multe colinde și să le cânti cât mai frumos. Fiecare colindător caută să vină și cu ceva surprinzător; de aceea, trebuie să aibă mare grijă, ca nu cumva să fure alții din colindele sale. Se colindă în mod obișnuit în seara de Ajun. În unele locuri din Transilvania, la miezul nopții, colindătorii se urcă pe dealul cel mai înalt care străjuiește satul. Au pregătite de cu ziua lemne și aprind un foc mare. De acolo, de pe deal, încep să-și strige peste sat repertoriul de colinde. În multe sate, diferitele grupuri de colindători pleacă de la biserică, cu binecuvântarea preotului, luând fiecare o altă direcție.

Există o pregătire pentru colindat, dar și o pregătire pentru a primi colindătorii. Primirea colindătorilor era pe vremuri echivalentă cu primirea lui Hristos. De aceea, porțile sunt ținute deschise. Se face curat - *"măturați curțile"*, cer colindătorii - se primenesc casele și toate acareturile. Colindatul se face în seara de Ajun. Prin urmare, seara de Ajun este o seară mare pentru că se face acum o bună vestire a Nașterii lui Hristos, Mesia, Mântuitorul lumii.

Noaptea de Ajun este noapte de priveghere, așa cum apropierea nașterii oricărui copil pe lume este așteptată în stare de veghe: "*sculați, sculați boieri mari!*", "*că nu-i vremea de dormit, / da-i vremea de'mpodobit*", "*aprindeți făcliile*". În multe zone ale țării, una dintre colindele nelipsite este cântarea bisericească pe care o constituie troparul praznicului: "*Nașterea Ta, Hristoase, Dumnezeu nostru, răsărit-a lumii lumina cunoștinței; că întru dânsa cei ce slujeau stelelor de la stea s-au învățat să se închine Ție, Soarelui dreptății și să Te cunoască pre Tine, Răsăritul cel de sus; Doamne, mărire Ție!*". Este un text de o mare frumusețe poetică și de o profundă teologie. Dominanta lui este lumina. Hristos a adăstat timp de noua luni în pântecul unei Fecioare, apoi S-a născut fără să strice pecetea acelei feciorii. La Naștere, Hristos ne este înfățișat de colinde ca un copil așa cum sunt toți copiii; El a luat firea omenească în toată fragilitatea ei: "*Și cu lapte S'acrescutu / În scutece S'a'nfășatu / Și în brațe S'apurtatu*". Dacă apariția unui copil obișnuit schimbă complet viața unei familii, venirea Pruncului Iisus va schimba complet viața întregii omeniri. Pruncul venit acum pe lume este numai aparent un copil ca toți copiii; de fapt, El este un copil cum n-a mai fost altul pe lume, este chiar Dumnezeu, Fiul Sfânt, lucru pe care colindele îl afirmă direct și clar. Este Fiul cerului și Domnul pământului, un Domn preabun, un Domn frumos, născut din Duhul Sfânt, la Care Dumnezeu râde. Este chiar Mântuitorul îndelung așteptat, "*Mesia cap luminos*". Pruncul acesta este spălat cu vin, limpezit cu apă și miruit cu mir, din trei râurele care vin anume din vârf de munte până la Maica Domnului.

Uneori Pruncul plânge; nu plânge pentru că nu ar avea cu ce să se joace, cum crede Maica Lui, care, ca să-l ostoiască, îi promite "*doua mere argințele*" sau "*două mere aurele*". El plânge cu gândul la Patimile de mai târziu: "*Nu plâng, maică, de aceea. / Ci uita-te, maică'n jos / Acolo'njosu, mai din jos, / De vezi fauri făurind / Mie piroane făcând*". Avem [colinde](#) în care patimile sunt prezentate amănunțit: "*La nașterea lui Hristos / Toți oamenii-au fost voioși. // Când au fost la răstignire, / Toți am fost cu tânguire. // Când a fost la'nmormântare, / Toți am fost cu supărare. // Vineri pe la doisprezece, / Clopotele le trăgeau. // Pe Isus Îl răstigneau, / Cuele I-le băteau. // Sângele pe stâlpi curgea; / Maica sfânta că-l oprea. // Și'n biserică-l ducea / Și din gură-așa zice: // - Acesta-i sânge curat, / Că-i din trup nevinovat. // - Acela-i sânge cu mila, / Că-i din trup fărăde vină. // - Acesta-i sânge milos, / Că-i din trupul lui Hristos*" (colindă din Ardeal).

Prin venirea lui Hristos, pământul este primenit, înnoit, înfrumusețat: "*De când Domnul s'anascutu / Și pământul s'afăcutu, / Și cerul s'aridicatu / Pe patru stâlpi d'argintu / Mai frumos împodobită*" (colind din Dobrogea). Așadar, nașterea lui Hristos este ca o nouă facere a lumii

În colinde, printre cei care se-nchină și slăvesc venirea Pruncului pe lume, îl aflăm și pe Ștefan Vodă, "Domn cel sfânt". Se știe că printre puținii privilegiați a fi martori ai Nașterii se număra păstorii. În colinde, aceștia uneori sunt trei și par a fi descinși direct din balada Miorița.

Dar cel mai des întâlniți sunt Maica Sfântă și Sfântul Ioan, formând împreună cu Pruncul Hristos Sfânta Treime. Și mai apar și cinstiții trei Crai de la Răsărit, venind să se închine cu darurile lor simbolice: aur, smirnă și tămâie.

O seama de colinde nu sunt lipsite de un umor sănatos, în ton cu sărbătoarea. Astfel, într-unul din colinde, colindătorul cere gazdei un colăcuț, pentru că mama lui nu avusese mai întâi sită rară pentru făină; când o căpătat sită, s-o crăpat covata, iar când o fost lipită covata, s-a urnit cuptorul; când a fost reparat și acesta, era prea târziu: Anul Nou deja venise.

La sfârșitul colindării, se cântă un colind de încheiere, prin care se urează gazdelor să rămână sănătoase și voioase, "*ca trandafirii frumoși*". Bucuria adusă de colindători nu este ca orice bucurie, trecătoare, ea este *până'n vecie*. Tot în acest ultim colind se cere de la gazde plata colindatului; colindătorii sunt răsplătiți cu colaci, covrigi, nuci, mere, dar nu lipsesc nici banii. Fiecare colindător are traista pregătită din timp.

În multe locuri, în ziua de Crăciun, după Liturghie, se colindă la biserică, se împart pizărei (niște colaci speciali) copiilor așezați pe două rânduri de o parte și de alta a potecii din curtea bisericii. Afara de pizărei, se mai dau alune, nuci, mere.

Dar misiunea copiilor nu se termină odată cu colindatul din zilele de Ajun și de Crăciun, pentru că urmează Steaua, Sorcova (crenguțele puse în apă la Sfântul Andrei pentru sorcove au dat deja în floare, sunt acum "*florile dalbe de măr*"), Plugușorul, până după Sfântul Vasile.

Cum s-a văzut mai sus, colindele românilor sunt născute la umbra Bisericii și sunt o slăvire înflăcărată a Pruncului Iisus: "*Aude-se lauda multa, / Lângă pesteră cea sfântă; / Strigau pastorii toți, tare: Lauda Domnului, prea mare!*". Textele colindelor conțin imagini poetice de mare finețe, iar cântarea lor trebuie să fie făcută în chip autentic, pe o muzică arhaică, singura capabilă să exprime taina vestită.

Bibliografie

1. Nicolescu, Costion, *Elemente de teologie țărănească*, Editura Vremea, București, 2005;
2. Pamfile, Tudor, *Sărbătorile le români*, Editura Saeculum I.O., București, 1997.

CIMITIRUL VESEL DE LA SĂPÂNȚA

prof. Pîntea Otilia
Școala Profesională Holboca, jud. Iași

Faima localității Săpânța este dată de renumitul său Cimitir Vesel, care a devenit o importantă atracție turistică. Numele cimitirului vine de la crucile sale multicolore și de la poeziile satirice și epitafurile care sunt scrise pe cruci.

Vestitul cimitir se afla în centrul comunei, la biserica parohială. Cimitirul are peste 800 de cruci. Specificul acestui cimitir constă în crucile sale, sculptate în lemn de stejar, pictate și inscripționate cu versuri. Culoarea aleasă de Stan Ioan Pătraș pentru cruci este albastrul. Această culoare a fost numită "albastru de Săpânța" și este foarte puțin diferită de albastrul de Voroneț. Cele mai multe epitafuri sunt scurte; sunt însă și câteva al căror cuprins se întinde și pe spatele crucii. Versurile sunt simple, spontane și scrise în grai maramureșean, de multe ori gramatica fiind neglijată. Fiecare epitaf cuprinde, în câteva versuri, numele și ceea ce a fost important în viața celui de sub cruce. Legenda spune că atitudinea veselă în fața morții este un obicei al dacilor, care credeau în viața veșnică, iar moartea pentru ei era doar trecerea spre o altă lume. Ei nu vedeau moartea ca pe un sfârșit tragic, ci ca pe o ocazie de a se întâlni cu zeul suprem, Zamolxe.

Creativitatea lui Stan Ioan Pătraș a dăruit lumii întregi această monumentală și renumită operă de artă. Timp de mai bine de 50 de ani, artistul a creat sute de cruci din lemn, inscripționate în stilul său caracteristic. După moartea sa, în 1977, opera i-a fost continuată de ucenicul său, Dumitru Pop Tincu. **Cimitirul Vesel**, monument cultural protejat de către UNESCO, a captat atenția prin originalitate, cunoscut fiind faptul că este singurul cimitir din lume în care nu știi dacă săplângi sau să râzi. Cu un amestec unic de artă și tradiție populară, cimitirul atrage prin culorile sale vesele și mai ales prin epitafurile pline de morală de pe crucile celor care, conform tradițiilor dacice străvechi, au trecut într-o altă lume. Cele 800 de cruci pictate de-a lungul timpului reușesc în câteva versuri satirice să dea o altă față celui mai nefericit moment cunoscut de om, moartea.

La nici 300 de metri de cimitir se află **Casa Memorială „Stan Ioan Pătraș”**, o casă cu două camere și curte, odinioară atelier al artistului. Muzeul prezintă istoria familiei Pătraș, dar, în același timp, se pot admira costume populare specifice **localității Săpânța** și obiecte de artizanat (oale de lut, icoane și tablouri de lemn făurite de-a lungul timpului de către talentatul meșter).

Materialul folosit pentru cruci este lemnul de stejar care este inscripționat manual după ce a fost tăiat și uscat. În partea de sus a fiecărei cruci există un basorelief cu o scenă din viața celui decedat. Scenele sunt simple și chiar naive ca stil, dar aduc din trecut viața locuitorilor satului, prezentând un aspect relevant din viața fiecăruia. Ele prezintă femei torcând lână, țesând covoare sau făcând pâine, bărbați care taie lemne sau ară pământul, păstori cu turmele, lucrători în lemn, lăutari și multe alte ocupații tradiționale.

După ce crucea este sculptată, este pictată de obicei cu un fundal albastru ("albastru de Săpânța"). Scenele sunt pictate folosind culori vibrante, galben, roșu, alb și verde.

Epitafurile sunt sincere, spontane și scrise la persoana I, mesaje adresate de persoana decedată celor care trăiesc. Stilul este liric, dar întâlnim frecvent și satira. Cu desenele și poemele lor, Stan Ioan Pătraș și Dumitru Pop Tincu au reușit să recreeze un întreg sat și au dat oamenilor o a doua viață, după moarte. Un celebru epitaf este:

*Sub aceasta cruce grea
Zace biata soacră-mea
Trei zile de mai trăia
Zăceam eu și cetea ea
Voi care treceți pa aici
Încercați să n-o treziți
Ca acasă dacă vine
Iară-i cu gura pa mine
Da așa eu m-oi purta
Ca-napoi n-a înturna
Stai aicea dragă soacra-mea*

*De cu tânăr copilaș
Io am fost Stan Ion Pătraș,
Să mă ascultați oameni buni
Ce voi spune nu-s minciuni.
Câte zile am trăit
Rău la Nime n-am dorit,
Dar bine cât am putut
Orișicine mi-a cerut.
Vai săraca lumea mea
Că greu am trăit în ea.*

*Aici eu mă odihnesc
Și Pop Gheorghe mă numesc
Ca un brad frumos din munte
Eram la părinți în curte
Tânăr și de omenie
N-a fost mulți în sat ca mine
Când armata am terminat
Mașina mi-am cumpărat
Și-n toată țara am umblat
Preteni mulți eu mi-am aflat*

*Preteni mulți și de omenie
Așa cum mi-o plăcut mie
Când a fost să fecioresc
În pământ eu putrezesc.*

Renumit pentru aceste mesaje mortuare ironice, care rezumă în câteva rânduri viața celor trecuți la cele veșnice, mesaje scrise cu umor, în limbaj arhaic, dar și pentru crucile frumos împodobite în culori vii, cu celebrul albastru de Săpânța, dar și roșu sau galben, Cimitirul Vesel îți lasă o impresie puternică. În ciuda ironiei, se simte totuși și tristețea specifică unui cimitir. Creatorul crucilor din cimitir, Stan Ioan Pătraș se află înmormântat la loc de cinste la intrarea în biserică. Admirabila pricepere cu care a reușit nu numai să creeze frumoasele cruci și mesajele de pe ele, dar și să se asigure de continuarea tradiției și a muncii sale, prin ucenicii săi a făcut ca această admirabilă creație populară, Cimitirul Vesel din Săpânța, să se afle pe lista cimitirelor celebre din întreaga lume la loc de cinste.

Bibliografie

1. Pop, Simion, *Cimitirul vesel, monografie sentimentală*, Editura pentru Turism, București, 1972
2. Suciu, Coriolan, *Dicționar istoric al localităților din Transilvania*, București, Editura Academiei;
3. Ștef, Dorin, [Dicționar etimologic al localităților din județul Maramureș](#), Editura Ethnologica, Baia Mare, 2016.
4. <http://www.romanianmonasteries.org/ro/maramures/sapanta>
5. [Minunile de la Sapanta](#), 18 august 2007, Adrian Bucurescu, *România liberă*
6. [Albumul "The Merry Cemetery of Sapanta"](#), Ram Distribution, 2008.

HUȚULII DIN BUCOVINA TRADIȚII ȘI OBICEIURI

prof. Pîntea Maria Violeta
Colegiul Tehnic "I. C. Ștefănescu" Iași

Huțulii sunt un grup etnic de origine ucraineană; huțulii trăiesc în Bucovina, dar identitatea lor nu a fost elucidată nici până în prezent. Comunități de huțuli întâlnim și în Maramureș, dar și pe teritoriul Ucrainei. Huțulii din Bucovina formează o comunitate de foști oameni ai pădurii, care și-au câștigat faima de oameni izolați în sate unde se ajunge foarte greu, sate înconjurate de păduri aproape necălcate de picior de om. Numele lor ar veni de la termenul de huțan (hutkatese), echivalent cu săltăreț, legănat; nume dat inițial cailor, extins apoi și utilizat și pentru populație. De numele lor este legată și existența uneia dintre cele mai apreciate rase de cai din Europa, calul huțul, rasă despre care se crede că a fost creată de această comunitate. Unii istorici spun că huțulii sunt urmași ai dacilor liberi și că ar fi fost aici, pe aceste teritorii, de când lumea, dar au fost influențați de-a lungul timpului de slavi și de goți. Alții consideră că sunt slavi, veniți în nordul Moldovei la începutul Evului Mediu, din Pocuția și Galiția. Din tradițiile vechii comunități huțule au mai rămas baltagul, ca o marcă a etniei și caii ageri, în șeile cărora călăreau altădată regi fără țară, prin Nordul Carpaților.

Cine sunt huțulii? Iubitori de liniște și de singurătate, huțulii din Bucovina sunt oameni ai naturii, își construiau gospodăriile în locuri izolate, cât mai departe de mulțimi, adoptând un stil de viață departe de civilizație.

Huțulii s-au retras în Nordul Bucovinei, venind ca fugari din Galiția (situația economică precară, dificultatea stagiilor militare, condiții religioase greu de suportat). Ei au venit fie ca pastori, fie ca zilieri pe pământurile mănăstirilor. Primii huțuli sunt menționați în izvoarele de cancelarie domnească după

asediul Vienei (1683). Imigrarea lor a fost favorizată de desființarea graniței moldo-polone între 1691-1699, când polonezii au ocupat ținuturile nordice ale Moldovei.

Din Carpații Orientali, huțulii au imigrat spre Moldova pe Valea Ceremușului până la Vijnița și pe Valea Putilei, până în bazinele Sucevei, Moldovei și Bistriței Aurii, stabilindu-se în localități de pe aceste meleaguri. În zilele noastre, întâlnim comunități huțule în Ucraina, pe cursul Tisei Albe și Tisei Negre (Zacarpattia), Valea Prutului și a Ceremușului Negru și spre Cernăuți, de-a lungul cursului Ceremușului Alb, de asemenea în nord-vestul jumătății sudice a Bucovinei istorice, în județul Suceava (Izvoarele Sucevei, Moldova, Sulița, Breaza, Măgura, Lupcina, Cosilava, Brodina, Brodina, Sodau, Carlibaba, Moldovița, Vatra Moldoviței, Ulma, Nisipitu și Paltin).

Cu ce se ocupă huțulii? Huțulii și-au construit locuințele în apropierea pădurilor; prin urmare, ocupațiile lor sunt strâns legate de creșterea oilor, vitelor și cailor, care sunt folosiți în pădure la exploatarea lemnului. Femeile prepară din laptele obținut de la vaci și capre, caș, smântână, cașcaval afumat și le expun spre vânzare în târguri tradiționale. Trebuie menționat că odată cu aderarea României la Uniunea Europeană, reglementările privind fabricatul produselor lactate, tăierea lemnului îi pun în dificultate financiară pe huțuli.

O altă ocupație este agricultura; se cultiva grâu, secară, cartofi, in, cânepa, în funcție de regiunea țării în care se află fiecare. Culegerea ciupercilor și a fructelor de pădure a fost mereu o ocupație care să asigure minimul de hrană, pe timpul iernii. Tradițional la huțuli este mustul de merișoare, recunoscut și apreciat pentru calitățile sale nutritive și curative.

Relația dintre huțul și cal este una specială; din grija omului pentru acest animal atât de util în viața aspră de la munte, a rezultat rasa de cai huțuli, excelent adaptată la condițiile naturale foarte vitrege.

Ca tăietori de pădure, huțulii s-au făcut remarcați pentru iscusința lor; ei prelucrau lemnul și îl foloseau la crearea mobilierului din case, obiecte de uz gospodăresc, arme de vânătoare. Huțanii își procurau carnea din vânătoare; s-au remarcat și în prelucrarea oaselor, în special a coarnelor de cerb, aceasta fiind o îndeletnicire străveche.

Bucătăria huțulă. Preparatele culinare ale huțulilor sunt 100% naturale, create în propria gospodărie, cu un aport mare de calorii, pentru a asigura necesarul de energie în muncile pe care ei le săvârșesc zilnic. Nu lipsesc din meniul huțulilor afumăturile de porc și vânat, produse lactate variate, ouă cu jumări și smântâna numită „*iesnitea*”, mămăliga de cartofi, balmușul (mâncare tradițională, preparată la stână din smântână, mălai, sare și bucăți mărunte de caș), mâncare de ciuperci cu smântână, tocăniță de fragi cu smântână și multe alte mâncăruri gustoase.

Tradiții și obiceiuri la huțuli. Tradițiile huțule, atâtea câte se mai cunosc și se mai practică, sunt legate de evenimentele importante din viața omului. De la botez și până la îngropăciune, cursul vieții este însoțit de obiceiuri străvechi.

La botez, pruncul este scăldat într-un vas în care se află un ban de aur sau de argint. Apa respectivă este aruncată doar la rădăcina unui arbore, pentru a avea rod mulți ani.

În comunitatea huțulă, fetele ies la joc încă de la vârsta de 16 ani, urmând ca la horă să-și întâlnească ursitul. O nuntă huțulă ține trei zile și trei nopți; nuntașii petrec două zile la mireasă și una la mire. La intrarea în biserică, se ține cont de anumite superstiții: dacă mirii se uită înapoi în drumul spre biserică, înseamnă că nu vor avea o căsnicie trainică; dacă mireasa calcă mirele pe picior înainte de a intra în biserică, înseamnă că ea va fi mai autoritară decât bărbatul, iar dacă lumânarea de cununie a mirelui sau a miresei va arde mai mult, înseamnă că unul din cei doi va avea viață mai scurtă. După îndeplinirea tradițiilor, mireasa primește zestre (paturi, covoare, perne, toate lucrate manual).

Sfintele sărbători Pascale au o semnificație deosebită și pentru huțuli. Ei sunt recunoscuți pentru arta încondeierii ouălor. Femeile încep încondeierea cu o săptămână înaintea Paștelui. Culoarele utilizate nu sunt întâmplătoare. Albul simbolizează cerul, galbenul este soarele, roșul înseamnă viață, iar negrul

pământ, iar motivele folosite sunt cerul înstelat, viermele, pieptenele, cireșica, creasta curcanului, trifoiașul, soarele, potcoava, desagii popii, crucea pascala. motive animale, vegetale, casnice și de câmp, dar mai ales motive cu tentă religioasă: crucea, mănăstirea, steaua. Ei merg la biserică cu un coș plin cu alimente, pe care preotul le sfințește și din care se va mânca în restul dimineților de Paște.

Crăciunul (Sveta) se sărbătorește la huțuli pe stil vechi. În Ajunul Crăciunului, huțulii acordă animalelor o atenție deosebită, care sunt hrănite și îngrijite cu mare grijă, pentru ca apoi membrii familiei să se reunească în casă pentru a ajuna cu 12 feluri de mâncăruri de post. Masa este servită după ce preotul vine cu icoana în fiecare casă și îi sfințește pe toți cei prezenți și bucatele.

Colindătorii își încep colindele abia după consumarea cinei și niciodată înainte de aceasta. În ziua de Anul Nou se merge cu “Psenița”, semănatul cu grâu, pe la vecini, rude și apropiați pentru a le merge bine tot anul.

O altă latură a tradițiilor din comunitatea huțulilor este și descântecul, care este făcut întotdeauna de către o femeie. Exemple de astfel de descânțete: dacă de pe fundul ceaunului sar scânței, când este răsturnată mămăliga, va ploua. Dacă găinile se culcă foarte târziu, a doua zi va fi vreme rea. Dacă vrejii de dovleac se cațără pe tulpina porumbului, iarna va fi grea.

În România, comunitatea huțulă organizează și un festival, Festivalul Huțulilor, la Herghelia Lucina din comuna Moldovița-Sulița, celebră pentru caii de rasă huțulă crescuți acolo. Festivalul este organizat anual, în prima duminică din iulie.

Lumea huțulă încă mai există, în locuri aflate departe de civilizație. Ei doresc să-și conserve identitatea, tradițiile și obiceiurile străvechi, dar cad treptat pradă modernității.

“Noi huțanii am fost așezați în munții aceștia de către Domnul Dumnezeu dintru începutul lumii. Și tot ne-au cuprins și ne-au ros neamurile străine, iar noi ne-am tras tot către locuri singuratice și slobode. Așa eu, văzând că pier și mă înăbuș, m-am suit pe Căliman, mai aproape de Dumnezeu. S-aici am să mor. Iar după ce-oi muri, băieții și fetele mele s-or amesteca cu noroadele.” (Mihail Sadoveanu – Țara de dincolo de negură, 1926).

Bibliografie

1. Iorga, Nicolae, *Românismul în trecutul Bucovinei*, București, 1938;
2. Iacobescu, Mihai, *Din Istoria Bucovinei*, Editura Academiei Romane, 1993;
3. Pamfile, Tudor, *Sărbătorile le români*, Editura Saeculum I.O., București, 1997;
4. [Marian Chiselite - "Huțulii din Bucovina, National Geographic](#)
5. [Monumente etnografice în aer liber ale huțulilor din România](#)

TRADIȚII ȘI OBICEIURI

Prof. înv. preșc. Covache Raluca-Oana
Grădinița P. P. nr. 11 Brăila

Satul românesc de astăzi, are stringentă nevoie de a fi redescoperit, iubit și cultivat fiind păstrătorul matricei noastre ca neam și vistiernicul tuturor calităților noastre sufletești adunate de-a lungul timpului.

Satul este locul unde s-a născut cultura, unde se conservă și supraviețuiesc valori și tradiții puternice ce se cer descoperite, puse în lumină și păstrate.

Brăila nu este o zonă care să conserve puternic tradițiile locului, fiind o regiune în care se intersectează multe culturi. Tânăra generație trebuie să cunoască tradițiile și obiceiurile locale.

În cadrul proiectului Comenius, ne-am propus să cunoaștem direct de la sursă, de la meșterii populari ai locului, specificul etnografic al județului. Și ne-am bucurat de oportunitatea colaborării cu Muzeul Brăilei, care ne orientează atenția spre obiective etnografice cunoscute și ne înlesnește comunicarea cu oameni pe care noi i-am fi găsit mai greu.

Am organizat o excursie în satul Suțești, un sat așezat la nordul județului Brăila. Aici am observat diferite obiceiuri, unele vechi, păstrând semne ale trecerii timpului, altele mai noi, influențate de modern.

Aici am mers la un atelier de fierărie, unde l-am întâlnit pe nea Vasile, un bătrânel de 78 de ani, dar, fiindcă îi plăcea ceea ce face, nu arăta deloc în vârstă. Am vizitat atelierul de fierărie și câteva case ale sătenilor.

În atelierul de fierărie, al acestui gospodar deosebit de harnic, am văzut uneltele cu care acest om prelucra fierul cu multă pasiune și dedicație. Uneltele lui, dar și atelierul erau vechi de 100 de ani.

Ne-a vorbit cu multă pasiune despre felul în care a învățat el această eserie, pe care a păstrat-o de la părinți și bunici și despre fiul dumnealui care duce mai departe tradiția. Dânsul ne-a explicat cum se meșteresc potcoavele pentru cai și ne-a mai povestit despre peripețiile pe care le-a avut în tinerețe.

Apoi am mers la o țesătoare din sat, tanti Rădița care avea un război de țesut și țesea cuverturi din fire de lână. Copiii erau curioși să afle cum se țese și au intrat în război unde le-a fost explicat cum se țese cuvertura. Erau încântați și foarte bucuroși că au aflat atâtea lucruri frumoase.

Am pătruns apoi cu mult respect într-o casă a unei bătrâne care ne-a primit cu multă căldură. Ne-a impresionat modul cum era conservată în această casă tradiția: scoarțe, covorașe, fotografii vechi, lăzi de zestre, pereți cu tapet specific zonei...

Am avut senzația că ne-am întors în timp... Era impresionantă mai ales o cameră în care, pentru a-și simți familia aproape, această bătrânică avea fotografii atât cu părinții, cât și cu unii plecați de mult din această lume, dar și cu copiii și nepoții dumneaei... Așa nu se simte singură seara, la culcare...

La grădinița din sat au venit lăutarii din sat care cântau la acordeon sau vioară. Au început să tragă o cântare de răsună în tot satul și împreună cu locuitori ai satului, copiii din grădiniță am încins dansuri populare românești. Toată lumea era bucuroasă și dansa.

Toți am fost foarte încântați că am descoperit modul de viață al oamenilor din acea localitate.

Ne-am continuat călătoria în orașul Ianca, la muzeu. Aici am observat mai întâi câteva obiecte ce vorbesc de trecutul îndepărtat al acestei localități: o pompă de incendiu trasă de cai sau un păcănici, un fel de căruță, care era folosit doar la nunți. Acesta emitea un sunet, iar cu cât sunetul scos de el era mai puternic, cu atât căruța respectivă era mai vestită... Am vizitat apoi sala "Momente de istorie locală."

Cea mai frumoasă încăpere era cea etnografică, în care era un război de țesut, ulcioare din lut, lămpi cu gaz, o catedră unde cândva un profesor îndruma pașii elevilor și bănci unde odinioară elevii învățau carte.

Fiecare dintre noi am lăsat o urmă a trecerii noastre prin acest muzeu scriind idei, sentimente într-un caiet de impresii.

Dacă vom cunoaște obiceiurile și tradițiile vom ști cine am fost, cine suntem și cine vom fi.

Pierderea semnificației rituale, precum și numeroasele modificări din structura obiceiurilor și tradițiilor se datorează schimbărilor petrecute în viața satului contemporan, în contextul procesului de modernizare al satului românesc.

Tradiții și obiceiuri care se încăpățânează să reziste...

SCURT ISTORIC AL BASMULUI ROMÂNESC

Prof. Ciobîcă Otilia
Școala Gimnazială Mitocu Dragomirnei, Suceava

Basmele au fost cunoscute încă din antichitate iar acest fapt se poate dovedi prin prisma existenței mai multor variante ale basmelor care au circulat și circulă în continuare în literatura universală.

Culegerea basmelor a fost și este, încă, o activitate care se desfășoară din dorința de a surprinde acest fenomen care este considerat basmul, în toată frumusețea lui și în totalitatea componentelor sale sau a coordonatelor pe care se definește. Aceste coordonate sunt: întâmplările povestite, terminologia folosită, funcțiile povestirii, ființele fantastice, partea educativă a basmului, verosimilul întâmplărilor. (Spirea, Isabela, Elena, 2011, p.16)

Istoria basmului pornește, inevitabil, cu istoria culegătorilor. În ceea ce privește basmul românesc, se pare că acest proces a început în secolul al XVIII-lea și este continuat și astăzi. Este important de precizat că cei care au dat un impuls mare culegătorilor de basme au fost Frații Grimm.

Pe la 1750 a fost consemnat primul basm românesc în Prahova, basm publicat mai târziu de Dumitru Furtună. Este vorba de un basm schematic, o variantă a basmului „Hoțul salvat de diavol”. Primul basm care a fost notat pe larg de către un anonim s-a realizat în 1797 și a fost publicat mult mai târziu (1968) de I.C. Chițimoaia. Basmul se numea „Istoria unui voinic înțelept și învățat întrebându-se din ponturi cu o fată de împărat”. (Nișcov, Viorica, 2012, p.17)

După câteva decenii, apare volumul „Basme valahe”, publicat la Stuttgart în limba germană. Volumul cuprindea basme românești culese de Arthur Schott între 1836 și 1841 și împărtășite cu fratele lui, Albert Schott. Au apărut mai târziu, în revista germană *Hausblätter*, între 1857 și 1859 și alte texte culese de Arthur Schott în Banat între anii 1844 și 1850. (Nișcov, Viorica, 2012, p.18)

Basmele fraților Schott nu s-au bucurat de un răsunet foarte mare dar au intrat în istorie și au fost considerate un reper pentru culegători de mai târziu. Aceste basme au stimulat culegerea de narațiuni orale în toate provinciile istorice. În Transilvania, Timotei Cipariu a adunat basme cu animale, anecdote și snoave. Franz Obert a cules și el treizeci și cinci de basme de la un țăran român. Le-a tradus și le-a publicat în limba germană între anii 1856 și 1858. Ulterior, a mai adunat câteva basme pe care le-a tipărit în câteva ziare în limba germană din Transilvania. Aceste basme vor fi publicate în volum în 1925 de către Adolf Schullerus.

În ceea ce privește basmele în limba română se disting Demetriu Boer, Mircea Vasile Stănescu Arădanul și Ștefan Cacoveanu. Basmele au fost culese din zona Arad, Năsăud, Alba Iulia, Satu Mare. Importante sunt și narațiunile culese de elevii liceelor din Blaj sub îndrumarea lui Ioan Micu moldovan. Acestea au fost publicate abia în 1987.

Ioan Gh. Sbierea este și el un important culegător în Bucovina. Ele culege în perioada 1855 și 1856 dar textele sale sunt publicate în 1886. Zona din care a cules este valea Sucevei și valea Siretului. Culegerea sa de basme s-a evidențiat ca fiind cea mai consistentă din partea de nord a Moldovei. De asemenea, profesorul Simion Florea Marian se evidențiază în culegerea basmelor din zona Sucevei și zona Dornelor. El culege între anii 1869 și 1880 și publică doar opt dintre ele în anul 1887.

În Transilvania se evidențiază Ion Pop- Reteganul care culege din nordul provinciei și publică între anii 1888 și 1903. Tot în Transilvania culege și Ioan Slavici care publică textele în *Convorbiri literare* și apoi în volum în 1908.

În Muntenia, primele basme au fost culese de Nicolae Filimon și au fost publicate în 1862 în săptămânalul *Țăranul român*. Acesta a fost urmat de Petre Ispirescu care rămâne cea mai proeminentă figură între culegătorii de basme. Prima sa broșură apare în 1862. Aceasta a fost îmbogățită și reeditată mai târziu în alte trei volume. Petre Ispirescu a cules peste șaptezeci de basme din Muntenia, Oltenia, Transilvania și Moldova. Colecția sa a fost prima care a fost scrisă într-un limbaj apropiat de limba literară și a fost prima culegere mare de basme din Muntenia. În ceea ce privește basmele muntenesti, se mai afirmă Ion C. Fundescu, George Pitiș, Ion C. Măldărescu, G. Dem Teodorescu, Dumitru Stăncescu. (Nișcov, Viorica, 2012, p. 22)

Cea mai mare culegere de basme din perioada 1877-1899 a fost o culegere inițiată și coordonată de profesorul Grigore Crețu. Basmele au fost adunate de elevul acestuia de la Liceul Matei Basarab din București. Acestea au fost culese din Moldova, Dobrogea și Transilvania.

La fel de populare ca basmele lui Petre Ispirescu au fost și *Poveștile* lui Ion Creangă. Ele au fost publicate în *Convorbiri literare* și au apărut în volum după moartea lui. Prin poveștile sale, Creangă a fost un reper pentru culegătorii de basme din Moldova. De asemenea, Mihai Eminescu culege cinci basme cu aproximație între anii 1869 și 1876, basme care au fost editate în 1902 de Ilarie Chendi în volumul *Literatură populară*.

Din Moldova au mai cules Elena Sevastos, din zona Iași, Elena Niculiță-Voronca, din Bucovina. În Banat, George Catană s-a afirmat cu o colecție foarte mare, în cinci volume.

Prima parte a secolului XX se remarcă printr-un număr mare de culegători. Putem aminti aici pe culegătorii Ștefan St. Tuțescu, N.I. Dumitrașcu, Theodor Capidan, Pericle Papahagi, Iosif Popovici, George Giuglea și George Vîlsan, Ion Șoltescu, Constantin Rădulescu-Codin, Iuliu Tr. Mera, Petre Ugliș-Decapeșica, Tudor Pamfile, Lecca Morariu, Dumitru Furtună, Petru Gh. Savin. Astfel, până la Primul Război Mondial au fost publicate numeroase texte culese de aceștia, în periodicele vremii. După război, se remarcă în acest domeniu Ioan Bota, Simeon Russu-Cîmpeanu, Lucian Costin, Enea Hodoș, Mira Cedru, Nicolae Iorga.

Între anii 1930 și 1945, deoarece nu au mai apărut texte originale, s-a procedat la realizarea unei statistici a tuturor textelor apărute până atunci. Astfel, s-a ajuns la următorul rezultat: 407 colecții de texte din Moldova, 520 de colecții de texte din Transilvania, 234 de colecții de texte din Muntenia și Oltenia și încă 1244 de colecții de texte ce proveneau din mai multe zone.

După cel de-al doilea război mondial s-au realizat antologii de folclor cum ar fi Antologia de proză populară epică, antologie alcătuită de Ovidiu Bârlea.

După jumătatea secolului trecut, se remarcă Ion Nijloveanu, cu o colecție de basme apărută în 1982, Gheorghe Vrabie cu o colecție de basme culese cu studenții săi între anii 1962 și 1968, Octav Păun și Silviu Angelescu cu o colecție de basme fantastice culese din zona Dâmbovița și apărute între anii 1970 și 1975. Tot în această perioadă, Mihail M. Robea se evidențiază ca culegător ce publică în șase volume, o operă vastă. (Nișcov, Viorica, 2012, p.25)

După 1990 se remarcă Iulian Chivu și Mihai Canciovici. De asemenea, I. Oprișan publică între 2002 și 2009 în unsprezece volume, opera *Basme populare românești*. Basmele au fost culese de acesta între anii 1984 și 2008.

Putem spune, astfel, că istoria basmului românesc este de fapt o istorie a culegătorilor, a celor care au găsit basmele, le-au prelucrat și le-au făcut cunoscute tuturor.

Bibliografie:

1. Călinescu, George, (1965), *Estetica basmului*, ed. pentru literatură, București

2. Nișcov, Viorica (2012), Ești cât povestești, ed. Humanitas, București
3. Spirea, Isabela, Elena, (2011), Basmul și importanța lui în educație, ed. Ideea europeană, București
4. Nișcov, Viorica (2012), Ești cât povestești, ed. Humanitas, București

PRAZNICUL DE PITĂ NOUĂ

Prof. Kurunczi Ofelia,

Școala Gimnazială Vladimirescu, jud. Arad

Din 1975 în a doua duminică din luna august, în satul bunicii, comuna Beliu din jud. Arad este mare sărbătoare, și anume PRAZNICUL DE PITĂ NOUĂ. Copii fiind, așteptam cu nerăbdare această sărbătoare.

Când secerișul s-a terminat oamenii cinstesc sudoarea frunții materializată în bobul de grâu, devenind pâine.

Cu trecerea timpului momenul a primit semnificația datinii cunoscută în localitățile de la poalele Munților Codru Moma și alte localități din depresiunea Zărandului sub denumirea de *Praznicul de pită nouă*.

În acea zi, dinainte știută, încă de când răsărea soarele, de la un capăt la altul al Beliului, fetele îmbrăcate în haine de sărbătoare, în căruțe trase de cai și feciorii călare pe cai, într-un adevărat alai, încep *Lălăita* (un cântec local), apoi *Roata*, *Lunga*, *Zvârlita* (jocuri specifice acestui moment), îndreptându-se spre locul de desfășurare a obiceiului (la marginea pădurii).

Pe un prepeleac frumos împodobit (pe care feciorii l-au adus din ajun) se pun elemente simbolizând munca și hărnicia: în vârful lui un snop de grâu, o feleagă, un ol de pământ, o coadă de cal, mai mulți colaci, iar la baza lui o roată de car.

La sărbătoarea pâinii participă întregul sat: fete, feciori, vârstnici, copii, care se prind cu toții în joc.

Acest joc a fost cules de Teodor Uiuiu și Emil Lăzureanu de la Ioan Sevici, 84 ani și de la alți bătrâni din comuna Beliu, în februarie 1972: „Când am venit la Beliu în anul 1906 am găsit obiceiul așa cum vi l-am spus. *Praznicul de pită nouă* s-o făcut până la primul război mondial. Feciorii or plecat în război și praznicul nu s-o mai făcut”.

În pădurea Avramească, la praznic se adună codreni din Beliu, Groșeni, Lunca Teuzului, Chișlaca, Craiva etc., care joacă până târziu. Jocul de astăzi cuprinde elemente mai simple decât cel cunoscut de cei mai în vârstă. Cele trei jocuri ce se cântă la praznic: *Ardeleana*, *Învârtita*, *Lumea sau Urma* se joacă mai mult într-o formă liberă, fără să se facă șiruri, perechile ocupând cât mai mult spațiu de joc, datorită predominanței învârtelilor în perechi și trecerilor pe sub mână.

Praznicul de pită nouă este un bun prilej pentru punerea în valoare de către ansamblul folcloric din Beliu a unor jocuri străvechi cu sunt: *Lioara*, *Feleaga*, *Roata*, *Șiragul codrenilor*, *Trandafirul*, *Hora*, *Călușorul* și *Bătuta*.

Bibliografie:

1. Nistor, Viorel, *Folclor coregrafic arădean*, Editura Gutenberg Univers, 2010, Arad;
2. Bucșan, A., *Specificul dansului popular românesc*, București, 1971.

TRADIȚII ȘI OBICEIURI DE IARNĂ

profesor EPUREAN MIRELA

Liceul Teoretic „Constantin Angelescu” Ianca Brăila

Ne umplem de fiecare dată de Crăciun de aleasă bucurie la fel ca și păstorii Betleemului și împreună cu ei ne înfiorăm la cuvintele îngerului care a grăit "Iată, vă binevestesc vouă o bucurie mare, care va fi pentru tot poporul, că vi s-a născut azi Mânturitor, care este Hristos Domnul, în cetatea lui David"(Luca2,10-11). Ne sârguim și noi că și magii de la Răsărit să-i aducem darurile noastre duhnicești: credința în locul aurului, dragostea în locul smirnei și nădejdea noastră în locul tămâiei și să I ne Închinăm, dumnezeiescului prunc care a venit "să slujească și să-și dea viața răscumpărarea pentru mulți"(Marcu10,45).

Sărbătorile de iarnă la români încep odată cu debutul Postului Crăciunului (15 noiembrie) și țin până la Sfântul Ioan (7 ianuarie). Este o perioadă bogată în obiceiuri, diferite de la o zonă la altă, având în centru marile sărbători creștine prăznuite în această perioadă. Reperele mai importante sunt: Postul Crăciunului, Crăciunul, Anul Nou, Boboteaza și Sfântul Ioan. În funcție de acestea, grupele de tradiții și obiceiuri diferă. Postul Crăciunului este, în felul său, un paradox: un post de bucurie, deși în tradiția creștină postul înseamnă pocăință, asceză, întristare. Postul Crăciunului însă, înseamnă toate acestea numai în măsura în care simbolizează întinericul în care se afla lumea înainte de venirea Mântuitorului. Dar, întrucât așteaptă și prevestește Nașterea lui Mesia, este un post de bucurie, un post ușor, cu dezlegare la pește în fiecare sâmbătă, duminică și sărbătoare mai importantă. Caracteristice perioadei acestui post, în comunitatea românească sunt pregătirile pentru marea sărbătoare a Crăciunului (atât din

punct de vedere gospodăresc, cât și din cel al obiceiurilor) și serbarea sărbătorilor creștine din această perioadă. Pentru comunitatea de până la începutul secolului al XX-lea, aceasta era perioada șezătorilor, întrucât, în nopțile lungi de iarnă, era vreme destulă pentru lucrul de mână, dar și pentru distracții. Aceasta era și perioada când se cunoșteau flăcăii cu fetele, pentru a se căsători, după Bobotează.

Un sfânt ținut din dragoste este Sfântul Ierarh Nicolae al Mirei Lichiei (6 decembrie), care a strălucit prin milostenie, înțelepciune și propovăduirea dreptei credințe, apărând Biserica de învățătura ereticului Arie. În amintirea bunătății acestui sfânt și azi românii le dau daruri de Moș Nicolae copiilor, care le află, în dimineața acestei zile, în ghetuțe sau sub pernă. În popor se spune că Sfântul Nicolae ține pază soarelui, care, sătul de mers pe același drum și scârbit de ce vede, vrea să fugă. Alții spun că a fost podar, corăbier sau pescar și că are darul de a-i ocroti pe cei ce merg pe ape. Este considerat ocrotitorul săracilor și dătătorul de noroc al fetelor sărace la măritiş. De asemenea, se spune că el aduce zăpada, iar dacă ninge de ziua sa, va fi iarnă grea.

Un deosebit prilej de bucurie pentru români, dar în special pentru gălățeni, este Sărbătoarea Sfântului Andrei, Ocrotitorul Galațiului. O mare sărbătoare la sfârșitul lui noiembrie, pe 30, este cea a Sfântului Apostol Andrei, cinstit ca apostol al românilor, întrucât, din spusele istoricului Eusebiu al Cezareei reiese că lui i-a revenit, prin tragere la sorți, să propovăduiască Evanghelia în părțile Traciei și ale Scythiei, inclusiv Dobrogea de azi. Amintirea marelui apostol a fost păstrată, până nu demult, de români, doar în câteva povestiri locale. Acestea vorbesc despre peștera sa din Dobrogea, care încă se mai păstrează, despre izvorul și locurile pe unde a propovăduit. Astăzi Sfântul Andrei este sărbătorit în toate bisericile, prin sfinte slujbe. De asemenea, i se aduce cinstire prin numirea copiilor cu numele sau, prin zidirea de biserici avându-l ca ocrotitor. Este sărbătorit chiar și în mass-media, unele posturi de televiziune dedicându-i emisiuni speciale în ziua praznicului său. El este considerat patron al lupilor, în unele icoane populare este reprezentat cu cap de lup. Noaptea dinaintea sărbătorii este cunoscută sub numele de noaptea strigoilor, de care oamenii se apărau, ungând ușile și ferestrele cu usturoi sau consumând mujdei. Se spune că în noaptea Sfântului Andrei strigoii se iau la bătaie pe la hotare și răspântii, putându-i ataca și pe oameni. Prin unele locuri (în Moldova) se consumă o băutură numită covașă, ca oamenii să fie apărați de strigoi. Această se prepară din terci sau turte de mălai, amestecate cu apa. Amestecul era pus la fermentat, apoi consumat în ziua Sfântului. O adevărată petrecere a flăcăilor și fetelor avea loc în noaptea dinaintea Sfântului Andrei, la păzitul usturoiului. Una-două bătrâne păzeau usturoiul adus de fete pentru a nu fi furat de flăcăi. Se spunea că acest usturoi are puteri tămăduitoare, izbăvește de strigoi, ajută la drum lung și la negustorie. Practicile tradiționale de Sfântul Andrei care s-au mai păstrat sunt cele de divinație. Fetele încearcă să-și găsească ursitul, uitându-se goale în fântâni, în oglindă sau într-o ceașcă cu apa în care se pune un inel cununat, ori mâncând o turtă sărată și crezând că vor visa că cel care le este ursitul va veni să le aducă apă. O altă datină păstrată în zilele noastre este aceea de a pune grâu la încolțit de Sfântul Andrei, crezând că, așa cum va arăta grâul la Crăciun, așa va fi recolta din anul ce urmează.

Înainte de Crăciun, preotul umblă cu icoană din casă în casă, pentru a vești Nașterea Domnului. Această este o practică extrem de veche, de fapt este o vizită pe care preotul o face credincioșilor săi. Preotul poartă cu el o icoană care înfățișază scena Nașterii Mântuitorului și, în fiecare casă cântă troparul sărbătorii, dând icoana credincioșilor ca să fie sărutată.

Un obicei drag copiilor este împodobirea bradului. Tradiția împodobirii bradului și a casei cu crenguțe de brad este un obicei relativ nou, preluat pe la jumătatea secolului al XIX-lea de la țările germanice. Prin forma sa triunghiulară, bradul simbolizează Sfânta Treime, iar podoabele cu care acesta este împodobit semnifică bogăția și cunoașterea asemeni pomului sacru din Grădina Edenului. În zilele noastre, împodobirea bradului de Crăciun a devenit una dintre cele mai iubite datini, atât în mediul rural, cât și urban, odată cu așteptarea lui Moș Crăciun în seara de Ajun. Copiii știu că Moș Crăciun aduce cadouri mai multe celor care au fost foarte cuminți. Acesta este și astăzi un argument foarte serios și este o motivație puternică pentru copii, care se străduiesc să devină mai cuminți, mai harnici și mai ascultători pentru că anul viitor să primească mai multe daruri

În ajunul Crăciunului există obiceiul de a merge cu colindul. Colindele sunt cântece tradiționale formate din urări de bine și belșug pentru toți cei ce le ascultă. În ziua de Crăciun, colindele revin, de asta dată copiii cântând "Steaua". Prin acest colind, ei anunță venirea pe lume a pruncului Iisus Hristos. Se spune că ținării mascați care însoțesc aceste cete au darul de a alunga spiritele rele și că cei care nu îi primesc vor avea un an sărac, cu ghinion.

Sunt zone în țară unde tradiția Crăciunului încă se păstrează cu sfințenie și se transmite nealterată, din generație în generație. Oamenii de la sate au obiceiuri specifice de la care nu se abat de aceea, în prag de sărbători, auzim de tradiții și superstiții de care mulți dintre noi n-au auzit niciodată. În unele locuri, în ajunul Crăciunului, gospodarii își strâng de prin sat toate lucrurile pe care le-au dat cu împrumut. În alte locuri, în ajun de Crăciun nu se dă nimic cu împrumut pentru că cei care iau cu împrumut fac asta numai că să aibă noroc la hoții în anul viitor. De asemenea, tradiția spune că cei care dau lucruri din casă, alungă norocul din cămin. În unele sate, în vasul cu apa în care familia se spăla, se pun nuci, pentru că oamenii să fie sănătoși peste an.

BIBLIOGRAFIE

1. Buhociu Octavian, 1979, *Folclorul de iarnă, și poezia păstorească* Editura Minerva, București
2. Cojocaru Nicolae, 1984, *Cântece, obiceiuri și tradiții populare românești*, Editura Minerva, București,.
3. Ghinoiu Ion, 1998, *Vârstele timpului*, Editura Meridiane, București
4. Nicolau Irina, 1998, *Ghidul sărbătorilor românești*, Editura Humanitas, București
5. Pamfile Tudor, 1977, *Mitologie românească*, Editura All, București

Practici de Anul Nou. Plugușorul

Profesor POROȘANU MARIANA

Șc. Gimnazială „Tudor Vladimirescu” Drăgășani Vâlcea

Spre deosebire de Crăciun, care este sărbătorit pretutindeni în România, **Anul Nou** are un statut aparte, cum observa în 1948 Tancred Bănățeanu, spațiul daco-românesc este despărțit printr-o linie de demarcație netă, care îl taie în două de la nord la sud. În partea răsăriteană a acestei linii, obiceiurile de **Anul Nou** sunt foarte ample și chiar mai importante decât cele de Crăciun, în vreme ce în partea vestică, localnicii numesc **Anul Nou- Crăciunul Mic-**, ceea ce dovedește că în raport cu sărbătoarea anterioară, **Anul Nou** este un moment festiv mai puțin important(chiar în ultimul deceniu, investigațiile de teren din Vest au relevat că **Anul Nou** nu are în sistemul tradițiilor un loc prea important; pentru multe comunități, **Anul Nou** continuă să fie „o sărbătoare mică”, care se suprapune peste o altă sărbătoare importantă- Sfântul Vasile-, ce ține de stratul creștin al sărbătorii și Revelionul, care ține de sistemul sărbătorilor umane).

În spațiul în care **Anul Nou** este o sărbătoare cardinală, cu această ocazie, întâlnim trei categorii de practici:

- a) Plugușorul;
- b) Mascații(Urșii și Căluții);
- c) Sorcova.

Plugușorul se desfășoară în seara de 31 decembrie

sau, cel mult, în noaptea de 31 decembrie și 1 ianuarie; este un text de urare, menit să stimuleze rodnicia câmpurilor în anul ce urmează, care, deși, debutează prin versuri despre momentul performanței sale: „Iarna-i grea,/ Omătu’-i mare”, se dovedește ca substanță lingvistică, un text legat de primăvară, mai exact de muncile agricole. Mihai Pop avansează ideea că: „ Plugușorul este de fapt ceremonialul primei brazde, practicat de căpetenia obștii patriarhale.”

Ca ritual, Plugușorul este actualizat de o ceată de urători, neapărat băieți, formată din 2- 20 de băieți sau bărbați însurați de curând, care merg din casă în casă pentru a ura. În anumite, localități, în care este important obiceiul, spre deosebire de colindat, există mai multe tipuri de texte considerate „ plugușoare”, diferite, în funcție de vârsta celor ce îl actualizează. Drept exemplu, poate fi menționat Plugurelul, în zona Vrancei, actualizat de copii de 10 ani, text de 6- 7 versuri, în locul urării propriu- zise, unde copiii presară semințe de grâu și de porumb, simboluri ale fertilității.

În ceea ce privește recuzita, Plugușorul presupune existența unor obiecte simbolice: *un buhai* (= un vas de lemn, de forma unei putini; cu fundul acoperit cu piele de capră sau de oaie, bine întinsă, legată la mijloc cu o frânghie sau un cerc; prin mijlocul acestei piei, trece o şuviță de păr de cal fixată de un nod

sau cu un băț trecut prin laț); buhaiul scoate sunetul unui animal folosit la muncile agricole; *bice*; *zurgălăi* sau *tălăngi*- obiecte ce evocă sunetele muncilor agricole și care au funcție magică de a ține la distanță orice fel de spirit malefic.

Textul Plugușorului se construiește pe baza succesiunii muncilor agricole. Rând pe rând, sunt prezentate: aratul semănatul, secerișul, treieratul, măcinatul, făcutul și coacerea pâinii. Altfel spus, Plugușorul se dovedește un text ce conține pe larg **Povestea Facerii Pâinii**.

Îa afară de Plugușor ce are valoare protectoare, în folclorul românesc există și o variantă pentru copii, intitulată Turțița.

Deși Plugușorul nu caracteriza decât partea răsăriteană a spațiului tradițional românesc, începând cu anii 1950, el a început să se insinueze și în restul teritoriului, mai întâi ca un text învățat din manual, perceput ca text „laic”, sper deosebire de colinde, ce erau considerate religioase, fiind introdus în școală ca un text obligatoriu vorbind despre importanța muncii.

Bibliografie:

- Hedeșan, Otilia, *Curs de folclor*, Tipografia Universității de Vest, Timișoara, 1998;
- Hedeșan, Otilia, *Lecții despre calendar*, Tipografia Universității de Vest, Timișoara, 2005;
- Marian, Simion- Florea, *Sărbătorile la români*, Editura Grai și suflet- Cultura Națională, București, 2001.

RUSALIILE

Ștefan Camelia Ionela

Grădinița PP, Petrești, jud. Alba

Cuvântul Rusalii vine din latinescul „rosalia”, care înseamnă sărbătoarea trandafirilor. Sărbătoarea Rusaliilor sau Coborârea (Pogorârea) Sfântului Duh este o sărbătoare creștină care se prăznuiește în duminica de la 50 de zile după Sărbătoarea de Paște. În aceasta zi sfântă se comemorează coborârea Sfântului Spirit asupra ucenicilor lui Isus Hristos. După pogorârea Sa asupra Apostolilor, Sfântul Duh a rămas pentru totdeauna prezent, viu și activ în Biserica creștină. Duhul este comoara darurilor celor bune pe care credincioșii le primesc de la Dumnezeu: viața, sănătatea, puterea de muncă, sfințenia și virtutea.

În Ajunul Rusaliilor se țin Moșii de Vară sau de Rusalii cu târguri unde oamenii găsesc cele necesare pomenilor dar și prilej de veselie. Se crede că sufletele morților (moșilor), după ce părăsesc mormintele în Joia Mare (cea de dinaintea Paștilor), se preumbla printre cei vii, înapoiindu-se la locul lor

în Ajunul Rusaliilor. Pentru ca această reîntoarcere să se desfășoare fără incidente, oamenii săvârșeau rituri de înduplecare și de îmbunare a spiritelor morților: împodobeau gospodăriile și mormintele cu ramuri de tei și făceau pomeni fastuoase, practici ce s-au păstrat până astăzi, îndeosebi în satele bucovinene.

În mitologia românească, Rusaliile sunt considerate femeifabuloase din categoria Ielelor, fiicele lui Rusalim Împărat. Nu se cunoaste originea acestui mit, "iele" nefiind un nume, ci pronumele personal feminin "ele", rostit popular. Acest mit a fost suprapus ulterior peste sarbatoarea creștină postpaschală a Cincizecimii și devenită Duminica Rusaliilor. Ielele, fetele rele din mitologia românească, sunt cele mai fascinante creaturi despre care românii transmit, din gură în gură, povești și legende de sute ani. Surse de inspirație pentru poeți și scriitori, care le-au transformat în personaje literare, ielele constituie și subiectul unor studii folcloristice în care autorii au încercat să explice atât originea, cât și semnificația creaturilor.

Legende despre iele, care diferă de la regiune la regiune, spun că făpturile apar în grupuri de trei, cinci sau șapte. Poveștile le înfățișează pe zânele rele din mitologia românească ca fiind foarte frumoase, îmbrăcate în veșminte vapoaze sau pur și simplu goale. Principalele lor însușiri sunt coregrafia și cantecul vocal cu care, ca și sirenele, își vrăjesc ascultătorii. Legende mai spun că ielele încing hore nebune și vesele pe care ochii muritorilor de rând nu trebuie să le vadă. În urma lor rămân semne ale unor cercuri de foc din iarbă arsă. Dansul lor este unul magic, bogat în taine și simboluri de neînțeles pentru muritori cunoscut sub denumirea de Hora Ielelor, ele adorând să danseze în cerc, având părul despletit, clopoței la glezne, picioare și purtând voaluri subțiri, transparente, dansul lor fiind. Ielele nu fac rău celor care le evită, ele devin rele numai dacă sunt provocate sau dacă dansul lor este privit. Atunci se spune că se răzbună pe "vinovat" luându-i mințile definitiv.

Tradiția spune că cei care nu țin sărbătoarea de Rusalii vor fi pedepsiți de Iele. Acestea le vor lua mintile sau îi vor schilodi. Rusaliile, cunoscute în mitologia românească sub denumirea de "Iele", sunt făpturi fabuloase, înzestrate cu puteri magice, de seducție, salășuiesc în văzduh, munți, peșteri, păduri și pe malul apelor și cascadelor. Pe timpul nopții, în lumina lunii, se spune că Rusaliile se scaldă goale în izvoare, despletite și dezlănțuite. Foarte importantă în sistemul lor de seducție este îmbrăcămintea. Veșmintele lor cel mai adesea sunt vapoaze, de mătase ori din in, de obicei translucide sau chiar străvezii, prin care li se zăresc sânii. Întalnirea cu ielele este în asemenea condiții extrem de periculoasă pentru oameni. Ielele sunt considerate uneori razbunatoare, menire pe care le-a dat-o Dumnezeu sau Diavolul, în aceasta ipostază fiind identice cu Eriniile din mitologia greacă (la romani, Furii).

Numele zânelor rele este el însuși o controversă. Folcloristul Lazăr Șăineanu susține în cartea sa "Ielele sau Zânele rele" că numele creaturilor vine de la cuvântul cuman "yel" care înseamnă vânt. Bogdan Petriceicu Hașdeu a considerat că originea numelui are de-a face cu sanscritul "vel" care duce cu gândul la vânt, mișcare și moarte. Alte păreri înclină către corelarea denumiri "iele" cu pronumele personal feminin "ele". Legende spun că numele de "iele" nu trebuie rostit de om. De aceea, în timp, pentru fabuloasele creaturi s-au găsit denumiri diferite. Bogdan Petriceicu Hașdeu le amintește sub nume precum Rudeana, Ruja, Trandafira, Cosânzeana, Ruxandra. Tot pentru a evita rostirea numelui de "iele", din credința că rostirea aduce ghinion, românii le-au mai spus și "Dânsele".

Aproape în fiecare regiune a țării există locuri despre care legende spun că ar fi stăpânite de iele. Se spune că în Dâmbovița, în zona numită "La Omul Mort" ielele apar și dansează în noaptea Sfântului Andrei. Alt loc pus pe seama ielelor este Pădurea Drocaia din Olt. Se spune că aici, de-alungul anilor au

fost semnate dispariții ale unor copii. Legende vorbesc despre faptul că ielele au adoptat un copil rămas fără părinți pe care l-au făcut fratele lor. După moartea acestuia i-au dus dorul și au căutat să-l înlocuiască cu micuții care s-au rătăcit prin pădure. Așa explică oamenii locului unele dispariții misterioase din zonă.

Ele, Rusaliile, pedepsesc și pe aceia care lucrează în această zi considerată a dansului lor, și nu o prețuiesc și sărbătoresc cum se cuvine. O altă superstiție spune că dacă în noaptea de Rusalii vei dormi sub cerul liber sau dacă te vei duce la fântână, vei cădea sub puterea Ielelor. Se mai spune și că nu este de dorit să te prinda în Noaptea de Rusalii, noaptea tainică a dansului Ielelor, nici la răscruci de drumuri, nici la marginea pădurii, nici în munți, nici pe malul întunecat al apelor, căci aceia au șanse mari de a surprinde dansul Ielelor și de a-și pierde mințile.

La sate, în special, se păstrează tradiția ca în această zi să se ducă la biserică pentru sfințire crengi de tei și nuc, acestea simbolizând limbile de foc ale puterii Sfantului Duh, care s-a pogorat peste Sfintii Apostoli. Aceste crenguțe se agață apoi la strașina caselor sau la icoane. Se spune că acestea te vor apăra de cele rele și, în plus, se mai spune că acestea ar căpăta puteri miraculoase pentru vindecarea celor care suferă de surzenie. Ramurile de tei folosite la Rusalii sunt păstrate peste vară pentru a putea fi folosite în practicile de alungare a furtunilor și a grindinii. Preoții și sătenii ies pe câmp în ziua a doua de Rusalii, pentru a sfinți apa și a stropi câmpul, crezându-se că, astfel, nu va bate grindina.

În ziua de Rusalii exista și obiceiul numit “udatul nevestelor”. Conform tradiției, se spune că numai femeile care vor fi udate vor fi sănătoase tot anul și vor și mai frumoase. În “Descriptio Moldaviae”, Dimitrie Cantemir amintește și el de iele, numindu-le “nimfe ale aerului, îndragostite cel mai des de tinerii mai frumoși”. Tocmai de aceea, de-alungul timpului, au fost inventate fel și fel de metode de “apărare” împotriva creaturilor supranaturale. Bărbații se apărau de iele purtând usturoi, busuioc sau pelin asupra lor. Se credea despre aceste plante că au puterea de a ține la distanță zânele rele. În folclorul românesc există și o serie de descântece pentru vindecarea victimelor ielelor, mai toate făcute cu apă neînchipuită de la izvor. Se spune că bărbații și femeile care lucrează de Rusalii sunt ridicați în vârtejuri de pe pământ, chinuiți și smintiți. Mulți gospodari de la sate au povestit cum, în zi senină ca și cristalul, s-au trezit cu fânul abia strâns în claie dintr-o dată luat și dus de Vântoase – un fel de vârtej format din curenți turbionari care se formează instantaneu și dispar undeva prin păduri. Obiectele prinse în acele vârtejuri sunt risipite pe distanțe foarte mari.

Se spune totodată ca oamenii ori vitele care au călcat locul bătătorit de Hora Ielelor mor în mod misterios. Grindina, inundațiile catastrofale, uscarea pomilor din aceasta perioada a anului sunt atribuite tot puterilor malefice ale acestor făpturi. La țară, spre exemplu, dacă un barbat rămâne olog după ce s-a culcat pe câmp, sătenii consideră ca a fost pedepsit de Iele. Nici cei care dorm sub arborii considerați de Iele proprietate intangibilă sau beau din izvoarele, din fântânile sau din iazurile lor ori din vasele de gospodărie care au fost uitate afară peste noapte, descoperite, nu scapă de răzbunarea Ielelor. Pedepse cumplite primesc cei care refuză invitația la horă sau care le imita gesturile ridiculizându-le. Cine, din întâmplare, le aude cântecul, rămâne mut. Acest Mit al Ielelor, în timp s-a suprapus peste Sărbătoarea Creștină a Sfintelor Rusalii, iar din sărbătoare păgână, a devenit sărbătoare creștină, păstrându-se de atunci aceste obiceiuri, datini, superstiții și legende cu Iele.

Ielele, cele mai cunoscute și misterioase personaje din mitologia românească au fost surse de inspirație pentru scriitori și poeți. Ielele apar în romanul “Arhanghelii” scris de Ion Agârbiceanu. În povestirea Lostrița scrisă de Vasile Voiculescu, lostrița-sirenă este inspirată din legenda ielelor și devine

un personaj cu puteri supranaturale care are capacitatea de a-și controla frumusețea și imortalitatea. În Poeziile Populare culese de Vasile Alecsandri, ielele apar ca stăpânele vântului. Mircea Eliade s-a inspirat și el din mitul ielelor creând ” Noaptea de Sânziene” și ” La țigănci”. Legendara horă a ielelor devine acțiune în nuvela lui Eliade inspiră din elementele mitologiei românești. „În clipa următoare, se simți prins de mâini și fetele începură să se învârtască în cerc, strigând și șuierând, și parcă vocile veneau de foarte departe. - N-ai ghicit! N-ai ghicit! auzi el ca prin vis. Încercă să se oprească, să se smulgă din mâinile acelea care-l învârtteau în iureș, ca într-o horă de iele, dar îi fu peste puțină să se desprindă” (La țigănci). Camil Petrescu este un alt scriitor român care a avut ca sursă de inspirație tot misterioasele creaturi, dând titlul romanului ” Jocul ielelor”.

BIBLIOGRAFIE:

1. IONIȚĂ, Maria, 1982, Cartea vîlvelor. Legende din Apuseni, Editura Dacia.
2. KERNBACH, Victor, 1983, Dicționar de mitologie generală, Editura Albatros.
3. ȘĂINEANU, Lazăr, 2012, Ielele sau zânele rele. Studii folclorice. Editura Saeculum